

TÜRK KADINI VE SATIKADIN

Kazan-Ankara, 2009

KAZAN BELEDİYE BAŞKANLIĞI KÜLTÜR VE SOSYAL İŞLER MÜDÜRLÜĞÜ

KÜLTÜR YAYINLARI
ARAŞTIRMA DİZİSİ

TÜRK KADINI VE SATIKADIN

Birinci Baskı Yılı: 2009

Baskı Adeti: 1000

ISBN: 978-975-92102-2-9

Araştırma - Derleme

Hüseyin Yüce

Dilşad Taş

Fotoğraflar:

Kazan Belediye Arşivi

Hüseyin Yüce Arşivi, Çırpan Ailesi,

İnternet, Atatürk Kültür Merkezi

Grafik Tasarım • Baskı

SİREM Basın Yayın Mat. Rek.Eml.İnş.

San. ve Tic. Ltd. Şti.

İzmir Cd. Sümer 1 Sk. Moda İşhanı B

Blok 7-59 Kızılay-ANKARA

Tel: (0312) 417 90 08

Fax: (0312) 425 08 98

www.siremajans.com

İçindekiler

8 Mart Dünya Kadınlar Günü	7
Türkiye'de 8 Mart Dünya Kadınlar Günü	12
Eski Çağlarda Kadın	12
Ülkemizde Kadının Tarihi	14
Dilşad Hatun	15
İpar Han	15
Büyüke Hatun	15
Süyüm Bige Hatun	16
Emine Banu	16
Tomris	16
Türk Kadınının Siyasi Haklarını Kazanması Yolundaki Süreç	18
Milli Mücadelede Türk Kadını	22
Mitinglerde Türk Kadını	22
Basında Türk Kadını	30
Cemiyetlerde Türk Kadını	32
Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti	32
Müdafaa-i Hukuk Kadınlar Şubesi	34
Cephede Türk Kadını	35
Nene Hatun	44
Asker Saime	45
Kılavuz Hatice	45
Tayyar Rahmiye	45
Fatma Seher Hanım	46
Binbaşı Ayşe	46
Nezahat Onbaşı	46
Şerife Bacı	47
Gördesli Makbule Hanım	47
Halime Çavuş(Kocabıyık)	47
Necibe Hanım	48
Mecliste İlk Türk Kadını Latife Hanım	49
Türk Kadınına Seçme ve Seçilme Hakkının Tanınması	54
Dünyada Kadına Seçme ve Seçilme Hakkı Veriliş Tarihleri	61
Türk Kadını(F.R.ATAY)	65
Ve Seçim	66
TBMM'ye Seçilen İlk Kadın Milletvekilleri	78
İlk Kadın Milletvekillerinin V.Dönem (1935-39) TBMM'deki Çalışmaları	86
1935'ten Günümüze Kadın Milletvekilleri Sayıları	93
Kadınların Başarı Kronolojisi	94
İlk Köylü Kadın Milletvekili Satıkadın	100
Metropol İlçe Kazan	102
Satıkadın	108
Mecliste Kadının Kıyafeti	119
Satıkadın'ın Vefatı	122
Satıkadın Adı Verilen İlkokul	128
13 Nisan 1956 Hayat Mecmuası(Nezihe Araz)	129
Kazan Köyü Muhtarlığından Millet Meclisine	131
Afet İnan'dan(Kültür ve Sanat Dergisi Eylül-1993) Satıkadın	136
Satıkadın(Sait Arif Terzioğlu-Yazılmayan Yönleriyle Atatürk)	139
Sözlük	144
Kaynaklar	145

Kadınlarımıza,

Sosyal haklar ve insan haklarından esinlenen eşitlik ilkesi, her demokratik toplumun temel taşı niteliğindedir. Yaratılış itibarı ile bazı fiziksel ayrıntılar dışında hiçbir farkı olmayan kadın ve erkeğin eşitliği de, yadsınamaz bir realitedir.

Ancak insanlık tarihine baktığımızda, kadınların yüzyıllar boyunca ayrımcılığa uğradıkları bu süreçte, erkek egemen düşünce, kadınları adeta yaşamın dışında tutmuş, dünyayı uzun yıllar kadınların üretken ve yaratıcı gücünden yoksun bırakmıştır.

Avrupa Birliğine katılım sürecinde olan ülkemizde kadın hakları konusunda, son yıllarda önemli mesafeler alınmıştır. Geçmişte genç cumhuriyetimizin en büyük başarılarından biri de, kadınlara dönemin şartlarına göre ve daha ileri boyutta önemli hakların sağlanmış olmasıdır. Kadın hakları alanında gerçekleştirilen reformlar ve ulaşılan düzey, ülkemizin evrensel değerleri benimseme ve çağdaş dünya ile bütünleşme kararlılığının da göstergesi olmuştur.

Elbette kadın erkek eşitliği konusunda önemli adımlar atılmasına rağmen, henüz bu alanda bazı eksiklerimiz bulunmaktadır. Günümüzde hak ve özgürlüklerini kullanamayan birçok kadınımla aile içi şiddete, ayrımcılığa ve baskılara uğramaktadır.

İşte bu nedenlerle kadınlarımızın bilinçlendirilmesi, eğitim düzeylerinin yükseltilmesi ve ekonomik bağımsızlıklarını kazanmalarını sağlayıcı, plan ve programlar üretilmelidir.

Biz Kazan Belediyesi olarak, kadınlarımızın ve genç kızlarımızın ekonomik yönden bağımsızlıklarını kazanmaları yönünde önemli çalışmalara imza attık. Kurduğumuz Meslek edindirme kurslarına devam eden kursiyer hanımlar, bir taraftan meslek edinirken, bir taraftan da para kazanıyorlar. Onlar artık üreten bireyler olarak, ayakları üzerinde durabilmenin mutluluğunu yaşıyorlar.

Türkiye Büyük Millet Meclisine seçilen ilk kadın Milletvekili Satıkadın'ın doğup büyüdüğü Kazan İlçesinin Belediye Başkanı olmaktan da mutluluk ve gurur duymaktayım. Satıkadın içimizden çıkmış bir büyüğümüz olarak, parlamentoda Türk kadını ve bizleri temsil etme gibi yüce bir görev üstlenmiş, bu görevi de başarıyla yerine getirmiştir.

Kazan'da onun anısını yaşatmak için, Türk Kadınına Seçme ve Seçilme Hakkının verilmesi ve Satıkadın'ı anma törenleri düzenliyoruz. Bu gayretlerimiz sonucunda, artık Satıkadın ders kitaplarına konu oldu. Pratik zekâsı ve medeni cesaretiyle Atatürk'ün dikkatini çeken ve köy muhtarlığından milletvekilliğine uzanan yaşamının, gelecek nesillere örnek teşkil etmesi en büyük amacımızdır.

Türk Kadını ve Satıkadın'ı anlatan, Belediyemizce yayınlanan bu kültürel hizmetin hayırlı olmasını dilerim.

Saygı ve sevgilerimle...

Lokman ERTÜRK
Kazan Belediye Başkanı

Sunuş

Kahraman Türk Kadınları ve Satıkadın'ın Anısına..

Her başarılı erkeğin arkasında mutlaka bir kadın vardır, sözü yeni bir sözdür. Günümüz dünyası, kadının toplumdaki yerini ve önemini kavramakta oldukça geç kalmıştır. Halbuki bu söz, adeta Türk Kadını için söylenmiştir ve tarihin her döneminde bizim kadınlarımız tarafından tescillenmiştir.

Türk Milleti, ne zaman zorda kalsa, darda kalsa, bizim kadınlarımız yani anamız, bacımız, eşimiz, halamız, teyzemiz bu zorluğu defetmek için canını dışına takarak, erkeğiyle omuz omuza mücadele etmiştir.

Ne demişti? Fazıl Hüsnü Dağlarca Elif'in kağnısında;
Elif yakarıyordu cepheye mermi taşıyan öküzlerine,

*Aman Kocabaş, ayağını öpeyim Kocabaş,
Vur beni, öldür beni, koma yollarda beni.
Geçer, götürür ana çocuk mermisini askercığın
Koma yollarda beni, kulun köpeğin olayım
Bak hele üzerimden ses seda uzaklaşır
Düşerim gerilere iyceden iyceden*

*Kocabaş yığıldı çamura
Büyüdü gözleri büyüdü, yürek kadar
Örtüldü gözleri örtüldü hep
Kalır mı Mustafa Kemal'in Kağnısı bacım
Kocabaşın yerine koştı kendini Elifcik
Yürüdü düşman üstüne yüceden yüceden. Diyordu.*

Mermi cepheye Elif Bacı ile yetişiyordu. İşte o kutsal Türk Kadınları şairimizin bu dizelerinde tanımlanıyordu.

Kadının Türk Toplumundaki yerini ve önemini Kurtuluş Savaşı'nda canlı olarak gören Gazi Mustafa Kemal Atatürk, batı dünyasından çok önce ve ilk olarak kadınlarımıza seçme ve seçilme hakkının tanınmasına karar vermiştir. Bundan 75 yıl önce, Kazan'ı ziyaret ettiklerinde hemşehrimiz Satıkadın'ın ilk köylü kadın milletvekili olmasını teşvik eden de yine kendisi olmuştur.

Kazan Belediyesi'nin ilçemizin tarihiyle ilgili her türlü inceleme, araştırma ve etkinliklere sınırsız destek vereceğini hatırlatarak, annelerimiz, bacılarımız ve hayatımızın yarısı kadınlarımızın, kadınlar gününü kutluyor,

Türk Kadını ve Satıkadın'ın aziz hatıralarına hazırlanmış olduğumuz bu eserin hayırlı olması dileğiyle saygı ve sevgilerimi sunuyorum.

Hüseyin YÜCE
Kültür ve Sosyal İşler Müdürü

Dilşad TAŞ
Halkla İlişkiler

Önsöz

"Bir uygarlığın seviyesini ölçmek isterseniz, derhal kadının hayat şartlarına bakın" diyor, Stuart Mill. Görünürde ikinci planda olmalarına rağmen ülkeleri ve doğal olarak dünyayı, büyüttükleri çocuklarla, annelikleriyle şekillendiren kadınlar değil midir?

"Kadın" başlığı altında çok yönlü bir araştırma yapmak gerekiyor. Bilindiği gibi dünyada ve ülkemizde kadınların birçok sorunu var. Kadın oldukları için baskıya maruz kalan ne çok kadın var. Oysa Yaratıcı, kadını ve erkeği eşit olarak yaratmamış mıdır? Mevlana'nın sonsuz hoşgörüsü ve Yunus Emre'nin fark gözetmeksizin içinde barındırdığı büyük insan sevgisini anlayabilsek ve anlatabilsek, bir ihtimal de olsa, kurtuluruz kötülük yapmaktan; can acıtırken canımızın yandığını hissedebilirsek zamanla azalır belki hiç yere yapılan kavgalar, çekişmeler...

Biz bu çalışmada, kadınların verdikleri mücadeleler sonucunda başardıklarını anlattık. Kadınların kendileri için bir gün elde etmek ve bu sayede sorunlarına dikkat çekmek için başlattıkları "biz varız, biz önemliyiz" çırpınışlarını tarihsel bir süreci göz önüne alarak, çeşitli dokümanlar ve internet üzerinden yaptığımız alıntılarla size aktarmaya çalıştık. Dilerim ilginizi çeker ve kadınları daha iyi anlayabilmek, tanıyabilmek için okursunuz.

Kadınların başarıları başlığı altında bizim için, Kazan için çok önemlidir Satıkadın. Satıkadın'ı; cesaretini, zekâsını, duruşunu, "nasıl olur da okuma yazma bilmeyen köylü bir kadın Türkiye Büyük Millet Meclisine girer ve bir dönem görevini şerefle yerine getirerek milletvekilliği yapar"ı anlatmaya çalıştık. Elbette eksik kaldık.

Kültürel ve sosyal çalışmalarımızda bizi her zaman destekleyen Belediye Başkanımız Sayın Lokman ERTÜRK'e teşekkür ederiz.

Sevgi ve saygılarımla...

8 MART DÜNYA KADINLAR GÜNÜ

Kadın sözcüğünün kökeni, eski Türkçedeki “katun” sözcüğüne dayanmaktadır. Kadın, yetişkin dişi olan insandır. Yıllardan beri siyasal ve sosyal haklardan yararlanma açısından erkekten geri kalmış kadınlar, bu haklarını kazanmak kendilerinin de “var” olduğunu göstermek için sürekli bir varoluş mücadelesine girmişlerdir. Atatürk’ün kadın hakkındaki vecizlerinden birini hatırlayalım. “Siyasal ve sosyal hakların kadın tarafından kullanılmasının, insanlığın mutluluğu ve prestiji açısından çok gerekli olduğuna eminim.” (1935) İşte Kadınların yıllarca sürdürdükleri var olma mücadeleleri sonucu, “**Dünya Kadınlar Günü**” adı ile özel bir gün elde ettiler.

8 Mart Türkiye’de ve dünyanın pek çok ülkesinde, kadınların hak ve eşitlik isteklerini dile getirdikleri, kadın olmaktan dolayı yaşadıkları sorunlarına dikkat çektikleri, biraraya geldikleri bir gündür.

8 Mart'ı artık hepimiz biliyoruz. Dünyanın birçok ülkesinde ve Türkiye'de etkinliklerin düzenlendiği, önemli günler arasında yer alan Dünya Kadınlar Günü.

Ve hepimiz bugün 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'nü konuşuyoruz, anlatıyoruz, sokaklarda kadınlara çiçekler dağıtılıyor, bir hafta önce mağazaların vitrinlerine 8 Mart yazılarak alış-veriş furyası yaratılıyor. Sonuç itibariyle renkli, hareketli, hareketli bir gün yaşıyoruz.

8 Mart'la ilgili pek çok faaliyet gerçekleştirirken maalesef, bugünün gerçek amacını pek düşünmüyoruz. Düşünmüyoruz; çünkü 8 Mart'tan bir sonraki 8 Mart'a kadar "kadınlar nereden nereye geldiler" diye sordüğümüzde verdığımız cevaplar hiç de iç açıcı olmuyor.

8 Mart kadınların hayatlarını yitirerek başlattıkları bir mücadele günüdür. Emeklerini, yaşamlarını, kimliklerini savunmak için verdikleri mücadelenin günüdür ki bu mücadele 1857'de başlamıştır.

Kadınların erkeklerle eşit haklara sahip olmak yolunda verdiği savaşın temsili başlangıcı 8 Mart 1857 yılında Amerika'nın New York kentinde tekstil sektöründe çalışan yüzlerce kadının düşük ücretlerini, uzun çalışma saatlerini ve insanlık dışı çalışma koşullarını protesto etmek için grevler yapması olarak kabul edilmektedir.

*Türk kadını, seçim meydanlarında propaganda konuşmalarına başlıyor...
(İstanbul Beyazıt Meydanı 1935)*

Bu olaylardan 52 yıl sonra Danimarka'nın Kopenhag şehrinde düzenlenen Kadın Sosyalist Enternasyonel toplantısında 8 Mart 1857'de New York'ta başlayan, kadınların haklarını kazanılması ve kadınların birlikteliği mücadelesinin her yıl Kadın Günü olarak kutlanmasını kararlaştırdılar.

Kadın hakları mücadelesinde 1975 yılı büyük özellik taşıyordu. Uluslararası Kadınlar Yılı olarak kutlandı. Bu yıl etkinlikleri içerisinde Birleşmiş Milletler 8 Mart gününü Dünya Kadın Günü olarak kutlamaya başladı. İki yıl sonra 1977'de, Birleşmiş Milletler genel toplantısında Kadın hakları, uluslararası barış günü olarak kabul edildi.

Bu kabulün altında iki temel neden açıklandı: **Dünya barışının korunması, sosyal gelişim için ve temel insan haklarının kullanılması için kadınların da eşitlik ve kendilerini geliştirmelerine olan gereksinimi** idi. Kadınlara eşit hakların verilmesinin Dünya barışını güçlendireceği kabul edildi.

Dünya Kadınlar Günü; günümüzde ise kadınlar açısından çok daha farklı bir gün. Kadın haklarının kazanılmasında nerelerden başladığını ve bugünlere nasıl geldiğinin hatırlanması için de özel bir gün. Birçok gelişmiş ülke kadın hakları konusunda ilerlemeler göstermiş olsa da, ülkemizde ve gelişmekte olan ülkelerde kadın hakları ne yazık ki istenen seviyelerden oldukça uzakta.

İstanbul Beyazıt Meydanında, Milletvekili seçimi dolayısıyla kadın adayın propagandası, (1935).

Dünya Kadınlar Günü ülkemiz için de kadın haklarının kazanılması, iyileştirilmesi için konunun gündeme gelmesinde de önemli bir gün. Kadın haklarının ülkemizde kullanımı ne yazık ki homojen bir dağılım göstermiyor. Kazanılan deneyimlerin, tüm ülke sathına yayılması için yılda bir gün olsa da, Dünya Kadınlar Günü bizim için ayrı bir önem taşıyor.

Dünya genelinde kadın haklarında son yıllarda meydana gelen artış dahi birçok gerçeği değiştirebilecek nitelikte değildir. Dünyadaki en fakir insanların büyük bir çoğunluğu kadın, eğitim almamış insanların büyük çoğunluğu yine kadındır.

Bu gün bir Dünya Kadın Günü olmasını sağlayan tarihteki bazı önemli kilometre taşlarını özetleyelim.

1857 New York: Kadınlar 12 saatlik günlük çalışma saatine, düşük ücrete karşı yürüyüşler yaptılar. Polis tarafından dağıtıldılar.

1908 New York: 15.000 kadın daha kısa çalışma saati, daha iyi gelir ve oy hakkı için yürüdü. Doğum izni istediler. Kullandıkları slogan "Ekmek ve Gül " idi. Ekmek yaşama güvencesi, karn tokluğunu, gül ise daha kaliteli yaşamı simgeliyordu.

1909 İlk Kadın Günü 28 Şubat ta kutlandı. Avrupa'daki kadınlar da Şubat ayının son pazar gününü Kadın Günü olarak kutladı.

1910 Clara Zetkin isimli bir Alman sosyalist kadın, kadın Sosyalist Enternasyonalinde Dünya Kadınlar Günü olmasını önerdi ve kabul edildi.

1911 Koppenag kararından sonra ilk kez 19 Mart ta Avusturya, Danimarka, Almanya ve İsviçre de kutlandı. Yüz binlerce kadın ve erkek değişik aktiviteler yaptılar. Oy verme, seçme seçilme hakları yanı sıra meslek edinme ve mesleki eğitim görme haklarını istediler.

Bu kutlamalardan 2 hafta sonra Triangel yangınında 140 kadın öldü. Bu olay Amerika çalışma kurallarını büyük ölçüde etkileyen bir yere sahiptir. (New York şehrinde 20. yüzyılın en büyük faciasıdır. Asch Building veya Brown Building olarak tanınan ve fabrikanın en üst üç katını işgal ettiği on katlı bina günümüzde de varlığını sürdürmektedir ve "Ulusal Sit Alanı" ilan edilmiştir. Fabrikada çalışan bazıları küçük yaşta (12-13) ve çok zor şartlarda çalışan (haftada 6-7 Dolar ücret için 60-72 saat mesai) yaklaşık beş yüz işçinin üçte bire yakını yangında telef oldu. "Triangle Shirtwaist" 1909'da A.B.D. konfeksiyon sanayi neredeyse tamamını kapsayan ve bazı işyerlerinde dört ay kadar süren bir genel grevin bu fabrikada başlamış olması nedeniyle, yangın öncesinde de gündemde yer etmiş ve tanınan bir isimdi. 25 Mart 1911 günü öğleden sonra henüz sebebi henüz kesin olarak belirlenememiş bir nedenle sekizinci

katta başlayan yangın sonrasında, sekizinci ve onuncu katlarda çalışanlar fabrikayı güvenli bir şekilde terk edebilmişti. Yangın başladığında binada bulunan fabrika sahipleri Max Blanck ve Isaac Harris ise bina çatısına çıkarak kurtuldular. Ancak dokuzuncu kat işçileri, bilinmeyen bir nedenden dolayı, yangın uyarısını zamanında almadılar. Çalışanlar yangını fark ettiklerinde dokuzuncu katın iki çıkış kapısından birinin duman ve alevlerden dolayı bloke olmuş durumda olduğunu, diğerinin ise kilitli olduğunu gördüler. Yangın merdiveni içeridekilerin paniği nedeniyle kısa sürede çökmüş,

Türk Kadınlar Birliği'nin 7 Aralık 1934 tarihinde, İstanbul'da düzenlediği miting (1934), Türk Kadınına Milletvekili Seçme ve Seçilme Hakkı verilmesi dolayısıyla düzenlenmiştir.

asansör aşağıdan durdurulmuştur. Ölen işçi kadınların 62'si pencerelerden atlamayı seçtikleri için yaşamlarını yitirmişlerdir. Asansör boşluğundaki kablolarla tutunarak aşağıya inmeye çalışanlardan sadece biri kurtulmuştur. Yüz kadar işçi de bina içinde yanarak can vermiştir. Can kaybının yüksekliği, yangının çıkış nedenlerinin belirsizliği ve acil durum önlemlerinin yetersizliği ve ayrıca ölenlerin tamamının kadın olması, olayın bir "skandal" olarak tarihe geçmesine zemin oluşturmuştur.)

1917 Rus kadınlar " ekmek ve barış" için grev yaptılar. Yaşam koşullarının kötülüğünü protesto ettiler. Bu olay "8 Mart"ta olmuş ve daha sonra bütün Avrupa ülkeleri tarafından da kabul görmüştür.

1977 Birleşmiş Milletler Genel Kurulu Kadın Hakları ve Dünya Barışı Günü olarak 8 Mart'ı kabul etti.

Türkiye'de 8 Mart Dünya Kadınlar Günü

8 Mart Dünya Kadınlar Günü, ilk kez 1921 yılında "Kadınlar Günü" olarak kutlanmaya başlandı. 1975 yılında daha yaygın olarak kutlandı ve sokağa taşındı. "Birleşmiş Milletler Kadınlar On Yılı" programından Türkiye'nin de etkilenmesiyle, 1975 yılında "Türkiye 1975 Kadın Yılı" kongresi yapıldı. 12 Eylül 1980 Askeri Darbesi'nden sonra 4 yıl süreyle herhangi bir kutlama yapılmadı. 1984 yılından itibaren her yıl çeşitli kadın örgütleri tarafından "Dünya Kadınlar Günü" kutlanmaya başlandı.

Eski Çağlarda Kadın

Toplumların tarihlerinde kadın anlayışının niteliğini, kadının değerini, kadına biçilen rolleri, kısaca toplumdaki yerini günümüz toplumlarının geçmiş geleneklerinden örneklerle kısaca ortaya koymaya çalışalım.

Atatürk, İstanbul'da Türk Kadın Birliği Başkanı Nezihe Muhittin Hanım (Atatürk'ün sağında) ve arkadaşlarıyla gemide.... Birlik, 7 Şubat 1924'te kurulmuştur.

(Kurucular: Nezihe Muhittin, Latife Bekir, Şükufe Nihal (Başar), Aziz Kıbrıslı, Naile Vahab vd.)

Eski Hint geleneğinde kadın, erkeğin mutlak egemenliği altında yaşıyordu. Hint kadını erkeğine kayıtsız şartsız itaat ve sadakat göstermek zorundaydı. Beşerî işlemlerde kadının belirleme ve tercih hakkı yoktu. Kocasını ölen kadın, çoğu yerde kocası ile birlikte yakılıyordu. Mirası, kocasının akrabaları olan erkeklere, akrabası olmadığı takdirde din adamlarına terk ediliyordu. Dul kalanlar ise, ölünceye kadar evlenemiyorlardı. Dönemin din anlayışına göre kadın, kötünün sembolüydü. Gerektiği zaman tanrılar için kurban edilebilirdi.

Eski Çin ve Japon geleneğinde kadının değeri; kocasına ve kocasının akrabasına olan hizmeti ile ölçülüyordu. Erkek, ailede mutlak hâkimdi. Kadın, ıslah edilmesi gereken bir varlık olarak değerlendiriliyordu. “Madem karını sabahleyin dövdün, öğleyin de niçin dövmeyeceksin ki?” şeklindeki Çin atasözü, bu dönemdeki anlayışı çarpıcı biçimde yansıtmaktadır.

Eski Yunan ve Roma geleneğinde kadın, alınıp satılan veya devredilen bir eşya hüviyetini taşıyan; kötülüğün kaynağı; yaradılıştaki eksik kalmış sıra dışı bir varlık olarak kabul ediliyordu. Ancak kadının asıl konumunu, cinselliği tayin ediyordu. Afrodite ya da Roma’daki adıyla Venüs, cinselliğin tanrısal bir boyuta ulaştığının açık bir göstergesidir. Psikanalizin kurucusu Freud’un düşünce merkezini teşkil eden “Libido-Haz Prensipli”ni Yunan mitolojisi ile desteklemesi bir rastlantı değildir.

Kadının ruhlı mu ruhsuz mu olduğu, şeytan olup olmadığı konusu ortaçağ filozoflarının tartıştığı konular arasında yer alıyordu.

Cahiliye müşrik geleneğinde kadın, diğer toplum örneklerinde görüldüğü gibi velayet ve miras hakkından mahrum bırakılmıştı. Kız çocukları toplumun yüzkarası sayıldığı için insanlık tarihinde daha önce görülmemiş bir tarzda çoğu zaman diri diri gömülmek suretiyle öldürülüyorlardı. Akrabalık, sadece erkeğin soyuna dayanıyordu. Hür ve soylu olmayan kadınlar cinsel meta olarak sömürülmekteydi.

Atatürk,
Bir Grup Hanımla
Görüşmesinden
Sonra Gemide...

ÜLKEMİZDE KADININ TARİHİ

Milletlerin uygarlığının toplumda kadına verilen değerle ölçülebileceği tartışılmayacak bir gerçektir. Bu olgunun yeterince anlaşılmadığı ya da değerlendirilemediği dönemlerde, toplumlar gelişememiş ve ilerleyememişlerdir. Kadın, aile ve toplum arasında bir köprü görevini görür. Sosyal sistemin ilerleyişine katkısı büyüktür. Bu nedenle sadece çocuğun topluma hazırlanmasında değil, ailede sağlıklı bir iletişim ortamının kurulmasında da etkilidir. Atatürk'ün ifadesiyle; “Kadın erkeklerden daha çok aydın, daha çok feyizli, daha fazla bilgili olmak mecburiyetindedir.” Sosyal değişme sürecinde Türk kadınının durumunu belirleyebilmek için bazı toplumsal özellikleri açıklamak gerekir. Bu suretle Türk kadınının kültürel kimliğinin ortaya çıkarılması da mümkün olabilir.

Türk toplumlarında kadın ailenin temelini oluşturduğu için, Türk destanlarında ve Türk efsanelerinde çok yüce mertebelere konulmuştur. Evinin kadını, eşinin yol arkadaşı, çocuklarının anası olan kadın gün gelir omuz omuza mücadelede de yerini almıştır.

Türk kadınının sosyal ve siyasal boyutunu ele almak için öncelikle tarih içerisindeki durumunu ve gelişim seyrini incelemek gerekir. Türklerin Orta Asya'daki varlığından itibaren İslam dininin kabul edildiği 8. yüzyılın ortalarına kadar olan dönemde, Türk kadını toplumsal konum bakımından büyük ölçüde erkekle eşitti. Hun hâkimiyetinin sürdüğü devirlerde devletin başı hakan, eşi hatun ile birlikte devleti temsil ederlerdi. Türklerin ilk yazılı belgeleri olan Orhun Kitabelerinde Türk kadınından saygı ile bahsedilir. Devlet ve milletle ilgili önemli kararların alındığı kurultaylara hatunlar da katılır ve etkili olurdu. Kadın erkek gibi çok iyi ata biner ve kılıç kullanırdı. Yine bu dönemde evli kadın kutsal sayılır, ona hakaret edenler şiddetle cezalandırılırdı. Bilinen gelenek ve görenekler her yönüyle erkeklere denk olduklarını ispatlamaktadır.

Yaratılış Destanı'nda Tanrı'ya insanları ve dünyayı yaratması için fikir veren “Ak Ana” adında bir kadındır. Oğuz Kağan'ın ilk eşi; karanlığı yarıp gökten inen bir mavi nur, ikinci eşi kutsal bir ağaçtan doğmuş insanüstü bir varlıktır. Yakutlarda “Ak Oğlan” ağacın içinden çıkan nurlu bir kadın tarafından emzirilmiştir. İlk Türk yazıtlarında Bilge Kağan: “Sizler anam hatun, büyük annelerim, ablalarım, hala ve teyzelerim...” hitabıyla söze başlamıştır. Manas Destanı'nda kadın evin namusunun koruyucusudur. Kahramanların ahlak dışı bir davranışta bulunmaları durumunda onlara engel olmuştur. Orta Asya'da bilinen Türk devletlerinin hâkimiye-

tinde, özellikle Göktürklerin ve Hun Devleti'nin devlet başkanı eşi ile birlikte temsil edilmiştir, yabancı devlet elçilerinin kabulü sırasında hakanla beraber olmuştur. Büyük Hun İmparatorluğu adına Çin ile barış antlaşmasını Mete Han'ın hatunu imzalamıştır. Kadının yüceliği, Altay dağlarının en yüksek tepesine "Kadınbaşı" isminin verilmesinden bellidir.

Tarihimizde önemli roller üstlenen birçok "Kadın Kahraman" vardır. Araştırmalarımız neticesinde isimlerini bulabildiğimiz "Kadın Kahraman"lardan kısaca bahsedelim.

DİLŞAD HATUN

Orta Asya Türk Kadın kahramanlarından en çok bilineni **Dilşad Hatun**'dur. Doğu Türkistan'da 18. yüzyılda yaşamıştır. Çinlilere karşı eşiyle birlikte savaşıp vatanını savunmaya çalışmış kahraman bir Türk kadınıdır. Dilşad Hatun, düşmanın eline teslim olmak bir yana, hayatında bir kere dahi Çinli elbisesi giymemiş, Türk ananesine, örf ve adetlerine sadık kalmıştı. Bu cesur, mağrur ve tertemiz hali sebebiyle bütün Çin ve Türkistan'da bir namus sembolü olmuştur.

Şehzade Abdülmecid. "Dilşad Hatun"
T.U.Y, A.D.R ve H.M koleksiyonu

IPAR HAN

Doğu Türkistan 1759 yılında Çinliler tarafından işgal edildi. Kahraman Uygurlar 42 kez, işgalci Çinlilere karşı bağımsızlık mücadelesi verdi. Çinliler Ruslardan yardım istemek zorunda kaldı.

Dönemin Doğu Türkistan Hanı olan Cihangir Han şehit edildi. Mücadele bayrağını Cihangir Han'ın eşi Ipar Han devraldı. Çinliler tarafından esir alınan Ipar Han Pekin'de canına kıydı.

BÜYÜKE HATUN

Tohtamış Han'ın torunudur. Yıllarca Ruslara karşı savaştı. Esir düştüğünde, iffetini korumak için kendi hançeri ile canına kıydı.

SÜYÜM BİGE HATUN

Mirza Haza Han'ın eşidir. 1598 yıllarında Rus çarı İvan'a karşı savaşmıştır. Çocuğunun adı Ottamuş Han'dır. Kocası ölünce Ruslara karşı mücadeleye devam etti. Bir gece baskınında Ruslara esir düştü. Moskova'da kahrından vefat etti. Aynı zamanda şairdi.

EMİNE BANU

Kırım Hanı Kerim Giray'ın eşidir. Yirmi askeri ile Ruslara kök söktüren bu kahraman Türk kadını aynı savaşta vefat etmiştir.

TOMRİS

Sakaların ve Peçeneklerin hakanı idi. Oğlu ile birlikte ordularının başında, İran şahı Kirus'a karşı savaştı. Aynı savaşta oğlunu kaybetti. Savaşı Tomris Han ve ordusu kazandı. Savaşta İran şahı Kirus'ta öldürüldü.

Türk tarihindeki bu önemli isimleri ve adı bu güne gelemeyen, vatan için canını seve seve feda eden tüm kahramanlarımızı saygıyla anıyoruz.

8. yüzyılın başlarında önceleri tek tek, daha sonra ise topluca İslam dinini kabul eden Türklerde, zamanla Arap ve İran kültürünün etkileri kendini göstermiştir. Bilindiği gibi İslamiyet Arap Yarımadasında doğmuştur. Dolayısıyla Arap kültürünün gelenek ve göreneklerinden etkilenmiştir.

Cahiliye devri Arap toplumunda, kadın eşya değerinde bir varlıktır. Bir erkek istediği sayıda kadınla evlenebilir, isterse onları öldürebilir, hatta kız çocuklarını diri diri toprağa gömerdi. Buna karşılık İslam dini evlilik kurumunu uygulamaya koymuş, eş sayısına bir sınır getirmiş ve boşanma durumunda erkeği kadına nafaka ödemekle sorumlu tutmuştur.

Ancak dini kurallar doğru bir biçimde yorumlanmamış ve bu yorumlar İslamiyet'in ruhuna ve amacına uygun bir şekilde yapılmamıştır. Bu nedenle de kadın ikinci sınıf insan olarak addedilmiş, eve kapatılarak sosyal hayattan men edilmiştir. Bu durum İslam topluluklarına büyük zarar vermiştir.

Oysa ki; "KUR'AN-I KERİM" de çok güzel, kutsî ayetlerle donanmış "NİSA (KADINLAR) SÜRESİ" başlı başına kadının toplumdaki önemini, özelliklerini ve yasal haklarını bin beş yüzyıl önce anlatmıştır. Atatürk bu konuda "Bizim dinimiz hiçbir vakit kadınların erkeklerden geri kalmasının talep etmemiştir. Allah'ın emrettiği

şey, erkek ve kadının beraber olarak ilim ve bilgiyi kazanmasıdır. Kadın ve erkek bu ilim ve bilgiyi aramak ve nerede bulursa oraya gitmek ve onunla donanmak mecburiyetindedir. İslâm ve Türk tarihi tetkik edilirse görülür ki, bugün kendimizi bir türlü kayıtlarla bağlı zannettiğimiz şeyler yoktur. Türk sosyal hayatında kadınlar ilim ve bilgi yönünden ve diğer hususlarda erkeklerden asla geri kalmamışlardır. Belki daha ileri gitmişlerdir.” diyerek İslamiyetin kadına verdiği önemi vurgulamıştır.

Üzerinde Arap ve İran geleneklerinin etkisi bulunan İslam kültürü, daha sonraları Türk geleneklerine de entegre olmuştur. Osmanlı Devleti'nin ilk zamanlarında, saygın bir yere sahip olan Türk kadını, bu statüsünü devletin yükselişiyle birlikte kaybetmeye başlamıştır. Osmanlı Devleti'nin gerilemesi dış etkilerin daha yoğun biçimde hissedilmesine yol açmış ve ileriki yıllarda eski Türk gelenekleri giderek zayıflamıştır. Arap ve Bizans kültüründen gelen harem yaşamının saraya girmesi, sarayın 15. yüzyılda padişahın emriyle haremlik ve selamlık olarak bölünmesine neden olmuştur. Bu sistem kısa sürede ev içi hayatına da yansımıştır. Buna rağmen, Anadolu'nun kırsal kesiminde Türk kültürüne uygun yaşama biçimi devam etmiştir.

TÜRK KADINININ SİYASİ HAKLARINI KAZANMASI YOLUNDAKİ SÜREÇ

Cumhuriyetle birlikte Türk kadınına tanınan siyasi hakların alt yapısını oluşturan gelişmeler Osmanlı'nın son dönemlerinde başlayan “batılılaşma” hareketlerine kadar uzanır. Özellikle, Tanzimat (1839-1876) kadın hakları konusunda ilk adımların atıldığı bir dönemdir. 1847 yılında kız ve erkek çocuklara eşit miras hakkı tanıyan İrade-i Seniye'nin yayımlanmasının ardından 1856 yılında Osmanlı topraklarında kadınların köle ve cariye olarak alınıp satılmaları yasaklandı. 1858 Arazi Kanunnamesinde mirasın kız ve erkek arasında eşit olarak paylaşılacağı hükmü yer aldı. Böylece kadınlar ilk kez miras yoluyla mülkiyet hakkını kazandı. 1858 tarihinde Kız Rüştihaneleri açıldı.

Kadınlar ilk dergilerine 1869 yılında kavuştu. Kadınlar için ilk sürekli yayın olarak nitelenen haftalık ‘Terakk-i Muhadderat’ dergisi yayımlanmaya başlandı.

Bu dönemde ilk kez kızların eğitim ve öğretimine yönelik çalışmalar yapıldı. Sübyan okulları üstünde rüştihane, idadi ve sultani gibi ortaöğrenim kurumlarına git-

Ankara Kız Lisesi'nde Coğrafya dersi (1935).

meye hak kazanan kızlar, söz konusu kurumların öğretmen ihtiyacını karşılamak için açılan kız öğretmen okullarına (Darülmuaallimat)da devam hakkına kavuştular(1870). Evlilik sözleşmesinin resmi memur önünde yapılması, evlenme yaşının erkeklerde 18, kadınlarda 17 olması ve zorla evlendirmelerin geçersiz sayılmasını düzenleyen Hukuk-ı Aile Kararnamesi 1871’de çıkarıldı. 1876’da ise ilk anayasa olan Kanun-i Esasi ile kız ve erkekler için ilköğretim zorunlu hale getirildi.

Giderek sosyal yaşamda daha çok yer almaya başlayan kadınlar iş hayatına ilk olarak 1897 yılında “ücretli işçi” olarak atıldı. Kadınların devlet memuru olmak içinse bu tarihten itibaren 16 yıl beklemleri gerekti.

Ebe ve Kız Sanayi Mektepleri gibi okullarında açılmasıyla hem kızların eğitim seviyesinin yükselmesi hem de başta öğretmenlik mesleği olmak üzere çalışma hayatına atılmalarına fırsat sağlanmış oluyordu. Basındaki gelişmeler çerçevesinde fikir hayatında kadının durumu tartışılmaya başlandı ve ilk kez kadınlar lehine yayın yapan dergiler çıkarıldı.

Ankara Ticaret Lisesi’nde Daktilografi Dersinde Kız ve Erkek Öğrenciler (1935).

İsmet Paşa Kız Enstitüsü'nde (günümüzde Zübeyda Hanım Kız Meslek Lisesi) Uygulamalı Yemek Dersi (1935).

Tanzimat'la kadınlara tanınan bu fırsatlar Meşrutiyet Dönemi (1908-1918)'ne geldiğinde daha da genişledi. Bunda dönemin getirdiği söz, yazı ve basın hürriyetinin tesiri çok oldu. Kadınlar ilk kez 1913 yılında devlet memuru olarak çalışmaya başladı. Bunun ardından bir yıl sonra kadınlar, tüccar ve esnaf olarak da iş hayatına girdi.

Daha önce elde ettikleri ortaöğretim hakkına ilave olarak 1915'te açılan İnas Darülfünunu ile yükseköğrenim hakkını kazanan kızlar, söz konusu hürriyet ortamında özellikle sosyal hayatta da faaliyette bulunmaya başladılar. Daha çok yardım dernekleri şeklinde de olsa bu dönemde, kadın haklarını geliştirmek ve onların eğitimlerini yükseltmek gibi gayeler taşıyan çeşitli dernekçilik çalışmalarına rastlanır. Basındaki gelişmelerin artmasıyla fikir hayatında da yer alan kadınlar, çeşitli yayın faaliyetlerine giriştiler. Balkan Savaşları(1912-1913) ve özellikle 1.Dünya Savaşı(1914-1918)'nin getirdiği sıkıntı ve zorluklar, erkeklerin savaşa katılması vb. sebeplerle başta devlet daireleri olmak üzere çalışma hayatının değişik kademelerinde görev aldılar.

Kadınlar bilim dünyasıyla ilk kez 1922 yılında tanıştı. Bu tarihte yedi cesur kız öğrenci, Tıp Fakültesine kayıt yaptırarak eğitime başladı.

Kadınlarımızın, Dünya Savaşı ve Milli Mücadele döneminde gerek cephede gerekse cephe gerisinde erkeklerle beraber yurt savunmasına katılarak üzerlerine düşeni yaptıkları ve ülkenin işgalci güçlerden kurtarılması için gerekli faaliyetlerde buldukları, bilinen bir gerçektir.

Anadolu kadınının siyasal hakları kazanma sürecindeki çalışmalarına geçmeden önce, **Milli Mücadele** yıllarında Anadolu Kadını'nın kahramanlıklarına değinelim.

*İstanbul'da
İlk Kadın
Doktorlarımızdan
Bir Grup (1929).*

MİLLİ MÜCADELE DE TÜRK KADINI

Türk milletinin var olma savaşı olan Millî Mücadele’de kadınlarımız da yerini almıştır. Bu dönemdeki kadın faaliyetlerini miting, basın, dernek ve cephe faaliyetleri olmak üzere dört ana başlık altında inceleyebiliriz.

Mitinglerde Türk Kadını

Türk topraklarının içine düştüğü acı durumdan kurtarılması için memleketin her tarafında yabancı işgaline karşı protesto mitingleri başlamıştı, ilk miting Redd-i ilhak Millî Heyeti’nin 14-15 Mayıs 1919 gecesi yaptığı çağrı üzerine İzmir’in Maşatlık semtinde düzenlenmiştir. Bundan sonra hem İstanbul’da, hem de yurdun çeşitli yerlerinde birçok miting yapılmıştır. 1919 yılında 16 Mayıs’ta Denizli, Kastamonu, Tavas, Bayramiç ve Seydişehir’de; 17 Mayıs’ta Giresun, Trabzon, Zonguldak, Edremit ve Çal’da; 18 Mayıs’ta İstanbul Darülfünun konferans salonunda hocaların protesto konuşmalarından sonra hanımlar da konuştu. Bu arada Bursa, Erzurum ve İzmit’te de mitingler düzenlendi.

İstanbul’da ilk miting, 19 Mart 1919’da İnas Darülfünunu öğrencileriyle Asrî Kadınlar Cemiyeti üyeleri tarafından düzenlendi ve işgal kuvvetleri protesto edildi.

İzmir’in işgalinden iki gün sonra Üsküdar Kız Koleji’nde bir toplantı yapılmıştı. Burada toplanan kadınlar ve konuşmacı olarak katılan Halide Edip, bu işgali şiddetle kınadılar.

18 Mayıs 1919’da İstanbul Dârülfünun’unda yapılan toplantıda bir hanım: **“Kim demiş bir kadın küçük şeydir, Bir kadın belki en büyük şeydir”** diyerek, Türk kadınının erkeği yanında mücadeleye hazır olduğunu haykırıyordu.

19 Mayıs 1919’da yapılan Fatih Mitingi’nde ise kadınlardan Halide Edip, Meliha ve Naciye hanımlar konuşmuştur.

Halide Edip konuşmasında şunları söylüyordu: “Müslümanlar, Türkler! Türk ve Müslüman bugün en kara gününü yaşıyor. Gece, karanlık bir gece... Fakat insanın hayatında sabahı olmayan gece yoktur. Yarın bu korkunç geceyi yırtıp, parlak bir sabah yaratacağız.”

“Bugün elimizde top, tüfek denilen alet yok; fakat ondan büyük, ondan kuvvetli bir silahımız var; Hak var, Allah var. Tüfek ve top düşer. Hak ve Allah bakidir. Topunun yüzüne tükürecek kadar, evlatlar, analar, kalbimizde aşk ve iman, milliyet duygusu var.”

Bu tesirli sözlerle halkı can evinden vuran Halide Edip padişaha da şöyle sesleniyordu: “Biz padişahımızdan bize babalık etmesini rica ederiz. Biz erkeklerimizle beraber milletin kalbinden gelen en kuvvetli, en akıllı, en cesur, milleti en çok temsil edecek bir kabine isteriz.”

Aynı mitingde konuşan, Inas Darülfünunu mensubu Meliha Hanım, vatanın içinde bulunduğu durumdan kurtarılması için canların feda edilmesi gerektiğini belirterek, “Vatanımızı kurtarmak için yaşayacağız; kuvvetle iman ediyoruz ki, büyük Allah’ımıza sığınarak, cebr ile alınan bir hak elbette iade edilecektir.” diyordu.

Bu miting sonrasında Halide Edip ve iki öğrenci padişaha gitmek için görevlendirilir. Ondan millete sahip çıkmasını isteyeceklerdir. Ancak, padişah kabul etmeyince, dileklerini yaverleri vasıtasıyla iletirler. Ayrıca, Amerika Cumhurbaşkanı Wilson’a işgali protesto eden telgraflar çekilir.

Romancı-Yazar,
Kurtuluş Savaşı'nın
“Halide Onbaşı”sı
Halide Edip Adıvar Hanım Sultan
Ahmet Meydanı'ndaki Mitingde,
İzmir'in İşgalini Protesto Ediyor
(23 Mayıs 1919). Kürsüde
“Wilson 12.madde” yazılıdır.

Kadın Cemiyeti (Derneği) Başkanı Nakiye (Elgün) yaklaşık 160.000 kişinin katıldığı 13 Ocak 1920 tarihindeki Sultanahmet Mitinginde İzmir'in ve İstanbul'un İşgalini protesto ederken. Nakiye Hanım, İstanbul'un geçici işgalinin pek yakında kesin işgale döneceğini düşünerek Türklerin İstanbul'dan çıkmayacağını da haykırıştı.

*Modern Türk kadının öncüsü genç kızlarımızla Gazi Orman Çiftliği'nde
(Ankara Kız Lisesi Öğrencileri 1937).*

20 Mayıs 1919'da Üsküdar Doğancılar'da yapılan mitingde Asri Kadınlar Cemiyeti adına Sabahat Hanım bir konuşma yapar. Konuşmasında, milletin ve özellikle kadınların millî hislerini harekete geçirerek mücadele arzusu uyandıran şu sözlerle yer verir:

“İşte, hayatı, ruhu Türk olan İzmir’i bugün Yunanlılar aldılar. Belki yarın sine-mizden bir şey, kalbimizden bir hayat koparır gibi birer birer Konya’mızı, Bursa’mızı, hatta evet bütün güzellikleri ile çok sevgili İstanbul’umuzu isteyecekler. O zaman, bu hayatımıza zehirli tırnaklarını takıp her fırsatta bizi biraz daha ölüme yaklaştıran bu kahredici kuvvetler karşısında, yine bu sükût ve tevekkülle mi yaşayacağız? Ben buna hayır diyorum, biz kadınlar bu hak cihadında en önde olacağız ve medeniyete riyalar söyleyen varlıklara her zaman lanetleri...”

Bu mitingdeki konuşmacılar arasında Asrî Kadınlar Cemiyeti üyesi Naciye Hanım ve Üsküdar Sanayi Mektebi Fransızca öğretmeni Zeliha Hanım da vardı.

22 Mayıs 1919'da yapılan Kadıköy mitinginde yaklaşık 20 bin kişi toplanmıştı. Konuşmacılar arasında Halide Edip ve Münevver Saime bulunmaktaydı.

Münevver Saime, işgal kuvvetleri tarafından tutuklanmasına sebep olacak olan konuşmasında şöyle haykırıyordu: **“Her Türk’ün söylemek istediği, fakat niçin bilmem yüksek sesle söylemekten çekindiği bir kaç sözü ben açıkça söylemek isterim. Evet, açık söylüyorum kardeşlerim. Aldatıcı kaynakların yazdıkları haberlere inanmayın. Bizim tamamîyet-i mülkiyemizi muhafaza edecekler. Fakat, hangi hudut dahilinde? Bu tasrih edilmedikçe Türkiye’de sulh mümkün olmayacaktır. Ben bu kanaattayım. İsyân etmeyecek bir Türk kalbi de tanımıyorum.”**

“Biz yalnız ağlıyoruz. Ağlamakla kazanılacak hıçkırıklarımızı işitecek kalp yok. Teşkilâtı nihayet fiiliyata bağlamak lâzımdır.” diyen Münevver Saime, evladını Türklük şuuru ile yetiştirip, vatanın kurtuluşuna yardım edeceğini belirtiyordu.

Bu sözler açıkça “isyân” mahiyetinde idi. Bunun üzerine işgal kuvvetlerince tutuklandı. Ancak, Münevver Saime, daha sonra bir yolunu bularak Anadolu’ya kaçtı ve orada Millî Mücadele’ye katıldı.

Bu hadiseden sonra İstanbul’da miting yapmak yasaklanır. Ancak, buna rağmen, 23 Mayıs 1919 Cuma günü bir miting yapılır, işgal kuvvetleri mitingi havadan takip ederler.

Bu mitingde şair Mehmet Emin (Yurdakul), İstanbul basını adına Fahrettin Hayri Bey, Halide Edip Hanım, Selim Sırrı (Tarcan) ve Dr. Sabit Beyler konuşmuştur. Bunların içinde Halide Edip şöyle diyordu: “Davamızı ilân ediyorum. Bu davamız da Türkiye'nin hak ve istiklâlidir. Türkler, Türkiye'nin ebedî hakkına asla dokundurmayacaklar, yarın Hakk'ın mahkeme-i kübrâsı önünde zalimlerin hepsi mahkemeye çekilecek, onlara bizim kanlarımızı döktürdünüz diyecekler... İşte kardeşlerim, işte evlâtlarım, davanızdan kaçmayınız. O gün size hak verecekler, bugün iki dostunuz vardır. Birisi, kalbi mabetleri bizimle bir olan Müslüman dünyası, birisi zalimleri yakasından sürükleyecek hak sahibi büyük milletlerdir.

Kardeşlerim! Evlatlarım! Osmanlı toprağında böyle muazzam, böyle tarihî bir gün belki bir daha idrak etmeyeceğiz. Evlatlarım, öyle bir gün olur da bir daha toplanamazsak, içimizde ölenler olursa, Türkün istiklâl bayrağı ile mezarı üzerine geliniz.”

Beylerbeyi Sarayı'nda düzenlenen Balkan Festivali, Türk Basınında... 2 Eylül 1936

Halide Edip, konuşmasının sonunda orada bulunanlara iki konuda yemin ettirir:

- 1- İnsanlık ve adalet esaslarına bağlı kalmak,
- 2- Hangi şartlar altında olursa olsun hiç bir kuvvete boyun eğmemek.

Halide Edib'in bu konuşması açıkça fiili mücadeleye davet idi. Zaten bunun üzerine hakkında tutuklama kararı çıkmış, O da Anadolu'ya geçerek Millî Mücadele'ye katılmıştır.

30 Mayıs 1919 tarihli ikinci Sultanahmet Mitingi'nde konuşan Şükufe Nihâi de vatanını çok sevdiğini belirterek: "Aziz vatan, beşğimiz sendin, mezarımız yine sen olacaksın." sözleriyle dinleyenleri galeyana getiriyordu.

13 Ocak 1920 tarihinde Sultanahmet Meydanı'nda "İstanbul Türktür ve Türk Kalacaktır" isimli üçüncü bir miting düzenlenmiştir. 150 bin kişinin katıldığı bu mitingde, kadınlardan, Muallimler Cemiyeti Başkanı Nakiye (Elgün) Hanım bir konuşma yapar.

Nakiye Hanım bu konuşmasıyla kadınların erkeklerin yanında mücadeleye hazır olduğunu ifade ederken, bu durumda Türk milletinin ne yapması gerektiğini de söylemiş oluyordu.

"Önümüzde açık iki yol var: Biri, tarihimize şanımızla devam etmek, diğeri gözlerimizle beraber tarihimizi de kapayıp ebediyete götürmektir."

İstanbul mitingleri önce İzmir, sonra da İstanbul ve diğer bölgelerin işgalini protesto maksadıyla yapılmıştı. Böylece hem padişaha, hem de İtilâf devletleri ve dünya devletlerine seslenilmek isteniyordu. Gaye vatanın kurtarılması idi. Bu maksatla, Türk milletine cesaret ve heyecan verilerek, bu kötü kaderine karşı mücadeleye çağrılıyordu.

Bu faaliyetlerde Halide Edip, Şükufe Nihâl, Nakiye (Elgün), Münevver Saime, Meliha, Sebahat ve Naciye gibi hanımlar da yerlerini aldılar. Bunlar, öylesine bir cesaret ve vatan sevgisiyle konuştular ki, basında çoğu sansür edildi, haklarında tutuklama emri verildi. Bunlardan Halide Edip ve Münevver Saime Anadolu'ya kaçarak fiilen Millî Mücadele'ye katılmışlardır. Bu devrede Münevver Saime "Asker Saime" adıyla anılacaktır.

BASINDA TÜRK KADINI

Bu dönem basınında hanım yazarlarımızın en çok dikkat çekenleri Halide Edip ve Müfide Ferit'tir. Bu ikisi, özellikle Hâkimiyet-i Milliye ve Irade-i Milliye gazetelerinde yazmışlardır.

Halide Edip, Millî Mücadeleyi tanıtarak, halkı cesaretlendiren eserler kaleme almıştır. Dağa Çıkan Kurt (1922), Ateşten Gömlek (1922), İzmir'den Bursa'ya (1922) bunlar arasındadır.

Halide Edip, "İstanbul Gençlerine" başlıklı yazısında onlara vazifelerini şöyle hatırlatır:

"Hani siz miydiniz, bir gün Sultanahmed'in ebedî minarelerinden sarkan siyah bayraklar altında Allah'ı şahit tutarak benimle yemin ettiniz! Değil bir fırka olacak kadar, beş bin, on bin kişi, belki yüz bin kişi birden, semâdânî bir gök gürültüsü gibi, bayrağınızı yere getirmeyeceğinize, aziz Türkiye'yi topraklara geçmiş bir tarih harabesi gibi gömdürmeyeceğinize ağlayarak yemin ettiniz!...

Şimdi neredesiniz?...

Sultan Ahmet’le ve Fatih’le birlikte yemin ettik. Hissediyorum ki, bu güzel ve ebedî aşkı size anlatamazsam, ben de o günkü yeminime sâdik kalmamış olacağım. Kalbimin gözleri İstanbul’da, Fatih’ten gelecek arkadaş fırkanın ayak seslerini dinliyorum.”

Halide Edip, mitinglerde yaptığı ateşli konuşmalardan sonra şimdi de kalemiyle İstanbul gençleriyle birlikte bütün Türk milletine hitap etmekteydi. Bu yazıların korkak ve mütereddit gençleri İstanbul’dan Anadolu’ya çekmek yolunda büyük etkisi olduğu gibi, mücadele içindeki gençlerin de azmini kuvvetlendiriyordu.

Halide Edib’in “Duatepe” isimli yazısı burada kazanılan zaferi; “Aziz’in Karısı” ve “Uzeyir’in Karısı” başlıklı yazıları da Yunan zulmü altındaki köylülerin perişan hâlini dile getirmektedir. “Kırmızı Tepe” adlı makalesi, Polatlı savaş meydanını tasvir ederek, şehitliğin faziletlerinden bahisle milleti mücadeleye teşvik etmektedir.

Gazi Mustafa Kemal Paşa, Gebze’de Halide Edip Adivar, Naşit Hakkı Uluğ, Alb. Hüseyin Hüsnü Erkilet ve gazeteci Mecdi Sadrettin Bey’le (17 Ocak 1923)

Yazlarıyla milletin mücadele azmini ayakta tutmaya çalışan Müfide Ferit ise genellikle Hâkimiyet-i Millîye’te yazmakta idi. “Türk Askeri” isimli yazısında, mütetekleri, yenildiği için mağlup sayılan Türk askerinin I. Dünya Savaşı’ndaki başarılarından bahsettikten sonra, Anadolu hareketini takdirle karşıladığını belirten satırlara yer veriyordu:

“... Yalnız sen ey mübarek, ey asil asker, yalnız sen arslan başını kaldırdın. Günler karardıkça sen parladın. Yalnız sen bey alnını onlara gösterdin. Ve bir ilâhî istiklâl heykeli gibi, elinden mekanizması çalınmış tüfeğin, vatan kapısına koşun, buraya girilmez dedin.

Dünya sana karşı idi, fakat sen şecaatinle, ulüv-i cenabınla, hakkınla dünyadan kavî oldun. Yaşa Türk Askeri!..”

Müfide Ferit’in bu dönemde yazdığı yazılar arasında “Gaziantep” başlıklı yazısının ayrı bir yeri vardır. Antepçilerin müdâfaalarından gururla bahseden yazar, bu vesileyle diğer halkın da azim ve şevkini kuvvetlendirmeye çalışır.

Müfide Ferit, “Kara Haber” başlıklı yazısında, İzmir’in işgalini ve yaralıların ümitsizlik içinde bekleyişlerini anlatır. Kara haberi bir kandil günü aldığını, İstanbul’da kandillerin yandığı sırada, İzmir’in alevler içinde yanarak aydınlandığını söyleyerek insanların hissiyatına hitap eder. “Hayret” başlıklı yazısında, Sultanahmet Mitingi’nde milletin hislerini, heyecanını, üzüntüsünü dile getirir. “Zafer” isimli yazısı, İnönü Zaferi’nden bahseden ümitvari bir yazıdır.

Cemiyetlerde Türk Kadını

Millî Mücadele dönemindeki kadın cemiyetlerinin asıl amacı, vatanın kurtarılması için hizmet etmektir. Bu maksatla yardım toplama, geniş kitleleri yardıma çağırma faaliyetlerinde bulunurlar. Asrı Kadınlar Cemiyeti ile Hilâl-i Ahmer Kadın Kolları, özellikle askere giyecek temini ve ordunun sağlık hizmetlerinde çalışmışlardır. Türk Ocakları ve Muallimler Cemiyeti’nde çalışan hanımlar da mücadeleye büyük katkılarda bulunmuşlardır. Fakat, bu dönemin en önemli cemiyeti, Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti’dir. Önce Sivas’ta kurulan bu cemiyetin, daha sonra diğer illerde de şubeleri açılmıştır. Biz burada sadece iki dernekten bahsedeceğiz.

Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti

Cemiyet, 5 Kasım 1919 Cuma günü, Sivas’ta Numune Kız Mektebi’nde toplanan hanımlar tarafından, memleketin bütünlüğü ve istiklâli için çalışmak üzere kurulmuştur. Sonra İstanbul hükümetine ve itilaf devletleri temsilcilerine, işgali protesto eden telgraflar çekmişlerdir.

7 Haziran 1925

Cemiyetin ilk toplantısında Vali Reşit Paşa'nın hanımı Melek Reşit Hanım, memleketin içinde bulunduğu vahim durumu anlatan ve hayırlı bir sulh imzalanıncaya kadar faaliyetlerinin devam edeceğini belirten bir konuşma yapmıştır.

Yönetmeliğin 1. maddesi uygulamaya konularak, diğer şehirlerde de cemiyet'e bağlı şubeler açılmıştır. Meselâ: Amasya (başkan Asiye Remzi), Kayseri (başkan Seyyide), Niğde (başkan Feride), Erzincan (başkan Ayşe), Bolu, Burdur (başkan Fıtnat), Pınarhisar (başkan Refia), Kangal (başkan Ulviye), Erzurum... gibi. Bunlar Sivas'taki merkezle daimi bir ilişki içinde idiler.

Cemiyette görev alan hanımlar genellikle bölgenin ileri gelen ailelerine mensuptur. Bu da cemiyet üyelerinin yakınlarından maddî-mânevî yardım aldıklarını gösteriyor.

Cemiyet, aynı zamanda İstanbul'daki gazetelerde yayınlanan zararlı yazılara son verilmesi için Osmanlı Matbuat Cemiyeti'ne de bir telgraf çekmiştir. Telgrafta, İstanbul gazetelerinin ülkenin istiklali için yeterli mücadele vermedikleri için üzüldüklerini ve kınadıklarını belirtiyorlardı, İstanbul gazeteleri şu ittihatçıdır, şu İtilâfçıdır diye birbirlerini suçlamak yerine, ülkenin problemlerine çare bulmaya çalışsınlar. Her ne olursa olsun, önemli olan vatanını unutmayan, seven bir vatan evlâdı olmasıdır. Bir kaç lekeli ittihatçı yüzünden bütün ittihatçılar suçlanamaz. Biz Anadolu'da kadın-erkek kurtuluş için savaşıyoruz. Fırka lâfından bile nefret

1928 yılında Ankara 2. TBMM binasının bahçesinde Ankaralı kadınlar...

ediyoruz. Biz erkeklerimizle birlikte mücadele ederken, İstanbul gazeteleri vatan yolunda yayın yapmak yerine, ahlâksızca yayınlara devam ederlerse onları boykot edeceğiz, okumayacağız ve memlekete sokmayacağız, diyorlardı.

Cemiyetin faaliyetleri, başta Mustafa Kemal Paşa olmak üzere, Millî Mücadele'nin ileri gelen kadrosu tarafından takdir ve şükranla karşılanmış teşvik edilmiştir.

Müdafaa-i Hukuk Kadınlar Şubesi

Millî Mücadele döneminde Kastamonu'da 10 Aralık 1919'da kurulan cemiyetin başkanı: Mevlevî şeyhi Amil Çelebi'nin eşi Zekiye Hanım.

Cemiyetin sekreterliğini yapan Saime (Ayoğlu) Hanım, faaliyetleri hakkında bilgi vermektedir. Buna göre, mahalle mahalle gezilerek, konferanslar, müsamereler, mevlitler, mitingler düzenlenerek millî dâvanın önemi anlatılıyordu. Toplanan yardımlar cepheye ulaştırılıyordu. Yabancı devlet başkanlarının eşlerine protesto telgrafları gönderilerek, Türk milleti hakkında reva görülen haksızlıkları anlatıyorlardı. Ayrıca şehit ailelerine yardım yapılıyor, çocuklarına sünnet düğünleri tertip ediliyordu.

Cemiyet, 10 Aralık 1919'da Kız Muallim Mektebi bahçesinde büyük bir toplantı düzenleyerek, işgal karşısında halkın tepkisini dile getirir. İnsan haklarından bahisle yurdun düşmanlardan temizlenmesi istenir, padişaha, sadrazama ve yabancı devletlere protesto telgrafları çekilir.

15 Ocak 1920'de Loyd George'un İstanbul ve Boğazlar ile ilgili sözlerine tepki olarak bir toplantı düzenlenir. Burada başkan Zekiye Hanım, bütün halkı mücadeleye çağırır. Toplantı sonunda, İtilâf devletlerinin ileri gelen yöneticilerinin hanımlarına telgraf çekilerek şöyle denir:

“Türk Milletinin kadınlı erkekli savaşlarda can vermeyi asla düşünmeyeceğini, eğer silah ve cephanemizin bulunmadığına ümit bağlanıyorsa, düşmanları turnaklarımızla boğacağımızı ve gerekirse toprağın üstünde şerefsiz yatmaktansa, toprağın altında kahramanca yatmayı tercih edeceğimizi bildiririz.”

Cephede Türk Kadını

Millî Mücadele, Türk milleti için bir ölüm-kalım savaşı idi. Bunun farkında olan Türk kadınları da fiilî olarak cepheye katılmakta gecikmedi.

Millî Mücadele'ye katılan Türk kadınlarından ismini bilebildiklerimizi kısaca anlatalım.

Kurtuluş Savaşı'nın Halide Onbaşı Halide Edip (Adivar) Hanım atış taliminde.

Erzurumlu Kara Fatma (Erden) ve silah arkadaşları (İzmit ve Batı Cephesi).

Ulus Zafer Anıtı'nda mermi taşıyan kadın heykeli..

Kağnı başında kadın ve çocuğu (Şu Çılgın Türkler, Turgut Özakman)

Türk Kurtuluş Savaşı'nın kazanılmasında kadınların rolü çok büyük oldu. Silah yapımında geceli gündüzlü çalıştılar. Cepheye sırtlarında mermi taşıdılar. Gerekteğinde silah kullandılar.

Tayyar Rahmiye (Adana)

Aydın'lı Kuvayi Milliyeci kadınlardan üçü:
Ayşe Aliye, Ayşe (Mehmet Çavuş),
Şerife Ali Hanımlar...

Yazar Halide Edip (Adıvar) Hanım'ın başkanlığında, Sakarya boylarında yaralanacakların bakımı için Kızılay'da gönüllü hemşire olarak görev alan Ankaralı kadınlar...

Senem Ayşe (Kahramanmaraş).

Halime Çavuş (Kastamonu).

Nezahat Onbaşı (Ege Bölgesi).

*Mersin mücahitlerinden
Safiye (Ünlü) Nine.*

Havva Soyyanmaz (Trakya) ve annesi Zehra Soyyanmaz. Ana kız Kuvây-i Milliyeci.

Makbule Hanım (Gördes)

Ayşe Çavuş (Bilecik)

Büyük Taarruz için Ankara'da kadınlar mermi yapıyor... (1922)

Kurtuluş Savaşı'nda Ankara'da askerî fabrikada mermi yapan ninesi ve torunuyla fedakâr Türk Kadınları...

Erkekler cepheye gidince, cephe gerisi hizmetler kadınlara kalmıştı. Demiryollarının yapım, bakım ve onarımında köylü kadınlarımızın büyük hizmetleri dokunmuştur. Üstte Çobanlar-Afyon hattının onarımında, altta ise Azarköy dekovil hattında çalışan köyü kadınlar görülmektedir.

Bir deve kervanı güneyden cepheye erzak taşıyor (5 Haziran 1922).

Sirtında yavrusuyla, kağnısını çekerek cepheye silah, mermi taşıyan fedakâr Türk kadınlarından biri.

NENE HATUN

Erzurum'daki Aziziye Tabyası'nın savunulmasında kahramanca çalışarak adını tarihe yazdıran Türk kadınıdır. Aziziye savunmasına 20 yaşlarında genç bir gelinken, küçük yaştaki oğlunu ve 3 aylık kızını evde bırakarak katılmıştır. Nene Hatun 1857 yılında Erzurum'da doğdu. 1877 yılında 8 Kasım'ı 9 Kasım'a bağlayan gece, Osmanlı vatandaşı olan Ermeni çeteleri Erzurum'un Aziziye Tabyası'na girmeyi başarmışlardı. Tabyayı koruyan Türk askerlerini uykuda yakalayıp kılıçtan geçirdiler. Bu sırada arkadan gelen Rus askerleri ise hiçbir zorlukla karşılaşmadan tabyayı ele geçirdiler. Basından yaralı olarak kurtulan bir er, haberi Erzurumlulara ulaştırdı. Sabah ezanından hemen sonra "Moskof askeri Aziziye Tabyası'nı ele geçirdi" şeklinde minârelerden Erzurum halkına haber verildi. Bu haberin ardından Erzurum halkından silahlı olan silahını, olmayanlar ise balta, tırpan, kazma, kürek, sopa ve taşları ellerine alarak Tabya'ya doğru koşmaya başladılar. Koşanlar arasında, erkeği cepheye çarpışan Nene Hatun da vardı. Ağabeyi Hasan bir gün önce cepheden yaralı olarak gelmiş ve kollarında can vermişti . Nene Hatun üç aylık bebeğini emzirdikten sonra, "Seni bana Allah verdi. Ben de Ona emânet ediyorum." diyerek vedâlaştıktan sonra bir kaç saat önce ölen ağabeyinin tüfeğini alarak sokağa fırlamıştı.

Başka bir hikâyesinde cepheye babası kardeşi ve kayınbiraderi gider. Onlar gittikten hemen sonra Türkleri kılıçtan geçirmişler haberini alır ve küçük oğlunu bırakarak evden cepheye doğru yol alır. Cepheye ilk önce babasının sonra kayınbiraderinin ve kardeşinin cesedini gördükten sonra eve geri döner ve bıraktığı 3 aylık oğlunun karnının ermeni askerleri tarafından deşilmiş olduğunu görür. Eline bir keskin bir budama makası alıp evden dışarı çıkar ve 17 ermeni askerini öldürür.

Nene Hatun'un vatan için gece başlayan mücadelesi, tüm düşman Erzurum'dan kovuluncaya kadar devam etti. Erzurum'un her karış toprağında cephane taşıyarak, yaralılara hemşirelik yaparak, yemek pişirerek, su dağıtarak, hizmetten hizmete koşarak destanlaştı.

98 sene yaşadığı Erzurum'da 22 Mayıs 1955'de zatürree hastalığından dolayı 98 yaşında vefat etmiştir. Nene Hatun, kurtuluş mücadelesini verdiği Aziziye Tabyası'na defnedilmiştir. Türk Kadınlar Birliği tarafından ölümünden bir kaç ay önce yılın annesi seçilmiştir.

ASKER SAİME

İstiklâl Harbi başladığında Darülfünun öğrencisi olan Münever Saime, Kadıköy mitinginde yaptığı konuşmadan sonra tutuklama emri çıkınca, Anadolu'ya geçerek Millî Mücadele'ye katıldı. Garp cephesinde görev aldı ve özellikle cephe gerisinde ve istihbarat işlerinde önemli başarılar gösterdi, İzmit'te bir görevi yerine getirirken yaralandıysa da belli etmeden vazifesini yapıp tamamladı. Asker Saime diye anıldı. Kuvvetli bir fikir edebiyatçısı olan Saime, savaş sonrasında öğretmenlik yapmıştır.

KILAVUZ HATİCE

Pozantı'da mücadele etmiştir. 8 Mayıs 1920'de gece Fransız kuvvetlerine Kumcu Veli ile birlikte kılavuzluk ederek, onları Türklerin ateş hattına sokmuştur. Fransızlara, en kritik nokta olan Karboğazı'na sıkıştıklarını ancak gün ışığında anlayacaklardır. Bu arada Hatice kaçarak Türk tarafına geçer. Bu şekilde Fransız askerleri esir edilir. Bu hadisedeki rolünden dolayı Kılavuz Hatice olarak anılan bu Türk kadını hakkında fazla bir bilgimiz yoktur.

TAYYAR RAHMIYE

Güney cephesinde 9. Tümede gönüllü olarak bir müfrezinin komutanlığını yapmıştır. Osmaniye'de Fransız karargâhına saldırı için görevlendirilen müfrezeye 1 Temmuz 1920'de harekete geçer. Fakat, bu arada askerlerde bir duraklama meydana gelir. Bunun üzerine, "Ben kadın olduğum halde ayakta duruyorum da, siz erkek olduğunuz halde yerlerde sürünmekten utanmıyor musunuz?" diyerek erkekleri tahrik eden Tayyar Rahmiye karargâhın alındığını göremeden şehit düşer. Bu harekât sonrası 80 tüfek, 2 makineli tüfek ele geçirilmiştir.

FATMA SEHER HANIM

Erzurumlu Yusuf Ağa'nın kızı olan Fatma Seher Hanım, aynı zamanda merhum bir binbaşının da eşidir. Millî Mücadele'de oğlu ile birlikte çarpışmış, İzmit'te görev yapmıştır. Kendinin söylediğine göre, I. Dünya Savaşı'nda Edirne'de Yarıkkışla'da çarpışmıştır. Mütareke'den sonra Erzurum'a dönmüştür. Millî Mücadele'de Adana, Dinar, Afyon Karahisar, Nazilli, Sarayköy ve Tire'de asker olarak çalışmıştır. Bunu, gösterdiği evraklar ispatlamaktadır. Hatta bir savaş sırasında göğsünden yaralanmıştır. Harp tarihi ile ilgili vesikalarda başarılarından söz edilmektedir. Cumhuriyet sonrasında madalya ile ödüllendirilmiştir.

BİNBAŞI AYŞE

Selânikli olan Binbaşı Ayşe, büyük harpte Kafkas cephesinde yaralanarak ölen kocasının intikamını almak için yemin etmiştir. 15 Mayıs 1919'da İzmir işgal edilince, ilk karşı koyma hareketine o da silahla katılmıştır. Yunanlılar İzmir'e hâkim olunca Aydın'a geçmiş, çete kurmuş, sonra da çetesiy-le birlikte Köpekçi Nuri çetesine katılmıştır. Aydın muharebesinden sonra Koçarlı'ya çekilmişler ve bundan sonra devamlı Millî Mücadele'de görev almışlardır.

NEZAHAT ONBAŞI

Eşini yitiren 70. Alay Komutanı Hâfız Hâlid Bey, 8 yaşındaki kızı Nezahat'ı kimseye emanet edemeyip, yanına almıştı. Küçük Nezahat Çanakkale cephesinde muharebe havasına alışmış, Alay İzmit'e nakledildiğinde talimlere katılarak mükemmel at binmesini, silah kullanmasını öğrenmiş ve 12 yaşında "onbaşı" rütbesini almıştı. Babasının yanında cepheden cepheye koşmuş, çarpışmalara girmiş ve 100'den fazla düşman askeri öldürmüştü.

ŞERİFE BACI

1921 yılı Kasım ayında İnebolu'ya önemli miktarda savaş malzemesi gelmiştir. Malzemenin bir an önce Kastamonu'ya iletilmesi gerektir. Cepheye gidemeyip de köylerinde kalan yaşlılar sakatlar, kadınlar, Menzil komutanlığının malzeme taşınması haberi üzerine kağnılarla yola çıktı. İnebolu'dan kağnılara yüklenen cephaneler Kastamonu'ya doğru yol aldı. Bu cephane kollarında hep kadınlar vardı. Bunlardan biri de Şerife Bacı idi. Şerife Bacı top mermileri ıslanmasın diye kağızını mermilerin üzerine örtmüş, yavrusu ölmesin diye üzerine abanmış ve soğuktan ölmüştü, ama ölene kadar vücut sıcaklığını yavrusuna vermişti. Bugün Kastamonu'da şanına lâ-yık güzel bir anıtı vardır. Kastamonulular şehit Şerife Bacı'nın adını her yerde yaşatıyorlar.

GÖRDESLİ MAKBULE HANIM

1921'de eşi Ustrumcalı Ali Efe ile birlikte Milli Mücadelede çete savaşlarına katılmıştır. 17 Mart 1922'de Akhisar Sungurlu hududu üzerinde bulunan Koca Yayla'da elinde silah düşmanla en ön safta savaşırken başından vurularak şehit edilmiştir. Şehit düştüğünde henüz 21 yaşındaydı.

HALİME ÇAVUŞ(KOCABIYIK)

Kastamonu'da doğan, anne-babasının "kızım gitme" şeklinde yalvarışlarını dinlemeden milli mücadeleye katılan Halime Çavuş, uzun yıllar Halim Çavuş zannedildi. Kurtuluş Savaşı'na giderken erkek kılığına girdi, erkek gibi tıraş oldu, saçını kazıttı ve kimseye kadın olduğunu söylemeden Türk askerinin arasına karıştı. Gün geldi savaş bitti, ancak o ne asker üniformasını çıkardı ne de her sabah tıraş olmaktan vazgeçti. Savaş sonrası Mustafa Kemal Paşa tarafından Ankara'ya çağrıldı. O'nun "Seni yollamıyorum, bizim kızımız ol" önerisine "Annem babam beni bekler" şeklinde cevap veren Halime Çavuş, "Ben ana-babaya itaatli evlada saygı duyarım" diyen Mustafa Kemal Paşa tarafından çeşitli hediyeler verilerek tekrar evine yollandı ve kendisine maaş da bağlandı.

NECİBE HANIM (KASTAMONU)

Kurtuluş Savaşı kahramanlarından Kastamonu'lu Necibe Nine (d.1893).

Kastamonu-Devrekani'li Necibe Hanım; Baltacak köyünden olan 1893 doğumlu Necibe İştir Gençlik yıllarında Şehit Şerife Bacılarımız gibi bizzat İnebolu-Kastamonu arasında kağı arabaları ve katırlarla cephan ve mermi taşımıştır. 1996 yılında vefat eden Necibe Hanım ilçe merkezinde Necibe Nine adı verilen şehitliğe gömülmüştür.

Türk kadınının rütbeli olarak orduya ilk girişi bu dönemde olmuştur. Kadınlarımızın bu fedakârca faaliyetleri ve gösterdikleri kahramanlıklar, Millî Mücadele'nin lideri Mustafa Kemal Paşa'nın büyük takdirini kazanmıştır.

Kadının önemini çok iyi bilen Atatürk, Millî Mücadele döneminde devamlı olarak kadın cemiyetleriyle münasebet halinde olmuş, onları takdir ve teşvik etmiştir. Bu konuyu, O'nun 21 Mart 1923 tarihinde yaptığı konuşmada, Türk kadınının Millî Mücadele'deki hizmetlerini anlatan şu sözleriyle bitirelim: "Dünyanın hiçbir yerinde hiçbir milletinde Anadolu köylü kadınının fevkinde kadın mesaisi zikretmek imkânı yoktur ve dünyada hiçbir milletin kadını 'Ben Anadolu kadınından daha fazla çalıştım. Milletimi halâsa ve zafere götürmekte Anadolu kadını kadar hizmet gördüm' diyemez... Belki erkeklerimiz memleketi istilâ eden düşmana karşı süngüleriyle düşmanın süngülerine göğüslerini germekle düşman karşısında isbât-ı vücut ettiler. Fakat erkeklerimizin teşkil ettiği ordunun hayat menba'larını kadınlarımız işletmiştir... Çift süren, tarlayı eken, ormandan odunu, keresteyi getiren, mahsulâtı pazara götürerek paraya kaideden, aile ocaklarının dumanını tütüren, bütün bunlarla beraber sırtıyla, kağnısıyla, kucağındaki yavrusuyla, yağmur demeyip, kış demeyip, sıcak demeyip cephenin harp malzemesini taşıyan hep onlar, hep o ulvî, o fedakâr, o ilâhî Anadolu kadınları olmuştur."

MECLİSTE İLK TÜRK KADINI LATİFE HANIM

1 Mart 1923 günü Mustafa Kemal Büyük Millet Meclisi'nin birinci devre dördüncü toplantı dönemini açacaktı. Bir gece önce Latife Hanım'la çalışma odasında baş başa vermişler, açılış nutkunda neler söylenmesi gerektiğini tartışıyorlardı. Mustafa Kemal "barışçı bir siyaset" güdeceklerini anlatacaktı. Heyecanlıydı, Latife Hanım:

-“Paşam bu Meclis toplantısında ben de bulunmak isterdim.” dedi.

*Gazi Mustafa Kemal
29 Ocak 1923 günü
İzmir'de evlendiği Latife
(Uşaklıgil) Hanımla...*

Paşa yalnızca bir an düşündükten sonra bu isteği:

-“Neden olmasın?” diye karşıladı. “Neden Türk Kadınları Büyük Millet Meclisi’nde bulunmasın? Sen pekala bunların ilki olabilirsin.” Latife Hanım mutluydu. Çünkü bir Meclis toplantısına giren ilk Türk kadını olacaktı.

O gün öğleden sonra Latife Hanım, Meclise gitmek üzere büyük bir özenle giyinmişti. Biraz heyecanlı biraz ürkek, duvardaki boy aynasının karşısında durdu, üstünü başını iyice süzdü, tenkitçi gözlerle aynadaki hanıma baktı, memnundu. Hafif gülümsedi ve içinden kendi kendine seslendi:

Latife Hanım (9 Eylül 1924).

“Sakin heyecanını belli etme! Sefirlere hoş, emin ve sakın görün, güçlü ol. Sen onların hepsinden güçlüsün. Sen Türkiye Büyük Millet Meclisine giren ilk Türk Kadınsın. Madam Gavlis senden önce girmiş olabilir ama O bir Fransız! Gazeteci hem de, oysa sen Meclis Başkanı Mustafa Kemal Paşa’nın eşisin. Hiçbir Türk kadınının ayak basmadığı Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne ilk kez sen giriyorsun, sakın bunu unutma!

O sırada kapı vuruldu, Latife Hanım kapının önünden çekiliyorken seslendi:

-Girin.

Genç yaverlerden Murat, açtığı kapının önünde durdu, saygıyla selam verdi.

-Araba hazır efendim.

Elindeki zarfı hanımefendiye uzattı.

-Buyurun efendim, dedi.

-Bu nedir, Murat Bey?

-Davetiyeniz efendim.

-Kim gönderdi bunu?

-Bursa Mebusu Şeyh Servet Efendi'nin davetlisi olarak Büyük Meclise teşrif ediyorsunuz efendim.

-Nasıl? Anlamadım.

-Gazi Paşa Hazretleri böyle emir verdiler efendim.

Latife Hanım, hiç beklemediği bir şoka uğramıştı şimdi, ama kapıda bekleyen yavere sadece;

-Gidelim. Dedi.

Bir heykel kadar durgundu yüzü, yaver Murat ile birlikte çıktılar. Acaba bu ne demek oluyordu!

Otomobil Millet Meclisi'nin kapısında durduğu zaman büyük bir kalabalıkla karşılaştılar. Yaver Murat yol açıyor, Latife Hanım O'nu izliyordu. Her zamanki gibi peçesini indirmemişti.

Latife Hanım görkemli bir antre yaparak locaya girince bütün başlar O'na doğru çevrildi. Mecliste çıt yoktu. Bazı Büyük Elçiler(Fransız Büyükelçisi Albay Mengin ve Sovyet Rusya Büyükelçisi Orulof) heyecanla ayağa kalkıp alkışlayınca diğerleri de onlara katıldı. Mebusların bir kısmı bu alkışta nedense sefirleri yalnız bırakmışlardı ama

az sonra Mustafa Kemal salona girip kürsüye çıktığı zaman salon alkıştan inliyordu. *(Dünya Yayıncılık, Mustafa Kemal'le 1000 Gün, Nezihe Araz)*

1923 yılı yazında Çankaya Köşkü (Eski bağ evi) tamirde olduğu için bahçede kurulan çadırda kalan Mustafa Kemal ve Latife Hanım çadır önünde sohbet ederken...

“ İnsan topluluğu kadın ve erkek denilen iki cins insandan oluşur. Kabil midir bu kütlenin bir parçasını ilerletelim, ötekini ihmal edelim de kütlenin bütünü ilerleyebilsin? Mümkün müdür ki bir cismin yarısı toprağa bağlı kaldıkça, öteki yarısı göklere yükselebilsin? ”

M. Kemal ATATÜRK

“Kadınlarımız için asıl mücadele alanı, asıl zafer kazanılması gereken alan biçim ve kıyıda başarıdan çok, ışıkla, bilgi ve kültürle, gerçek faziletle süslenip, donanmaktır. Ben muhterem hanımlarımızın Avrupa kadınlarının aşağısında kalmayacak, aksine pek çok yönden onların üstüne çıkacak şekilde ışıkla, bilgi ve kültürle donanacaklarından asla şüphe etmeyen ve buna kesinlikle emin olanlardanım.” (M. Kemal ATATÜRK)

1- TÜRK KADININA SEÇME VE SEÇİLME HAKKININ TANINMASI

Cumhuriyete kadar Türk kadınının siyasal alanda pek bir hak talebine girmediği, ancak kendilerini yetiştirebilecekleri alanlarda yer alarak mücadelelerini sürdürdükleri görülür. Kadınların eğitim ve kültür seviyesinin yükselmesine paralel olarak gerek fikri ve sosyal alanlarda, gerekse çalışma hayatına atılmasıyla ekonomik alanda kendi haklarını savunabilecek konuma ve bilince ulaşmak için gösterdikleri çabalar sonucunda, siyasal alanda da yer alma istekleri belirmeye başladı. Kısacası bütün bu tecrübelerin Cumhuriyet döneminde tanı-

nan haklara zemin hazırladığı muhakkaktır. Şimdi siyasi hakların kazanılması için gösterilen gayretleri gözden geçirelim.

Milli Mücadele dönemindeki çalışmaları ile üzerine düşeni yapan Türk kadını, takdire şayan bir davranış sergilemişti. Mondros Mütarekesi (30 Ekim 1918) sonrası işgallere karşı protesto mitingleri ile tepkisini ortaya koyma, ordunun hizmetinde bulunma, mermi ve giyecek imal etme cepheye malzeme taşıma... gibi faaliyetlerde bulunmuştu.

Millet Mektepleri (Okulları)nde sınav... Sınav sonunda başarılı olanlara Millet Mektebi Şehadetnâmesi (diploması) verilmekteydi.

Ankara Kız Lisesi Öğrencileri. Ankara Hipodromunda İdman (spor) Bayramı'nda Geçit Töreninde (19 Mayıs 1936).

Türkiye’de Anayasalı Rejime geçildiği 1876’dan sonra 1877’de yapılan ilk seçimlere ve ondan sonrakilere kadınlar katılmamışlardı. Yalnız, 1908 hareketinden sonra Anayasa’nın daha demokratikleşmesi ve hürriyetlerin daha genişletilmesi sonucu kadınların siyasal alana ilgi duymaya başladıkları görülmüştür. Ne var ki, bu konuda çeşitli sebeplerden dolayı pek kayda değer bir gelişme meydana gelmemiştir. Zira hem sıkıntılı dönemlerin yaşanması (Balkan ve I. Dünya Savaşları...) hem de kadının toplumdaki konumuna ilişkin eski anlayışın ağırlığını hissettirmesi yüzünden kadınlar siyasetin dışındaki -yukarıda bahsedilen- alanlarda faaliyetlerde bulunmuşlardı. Söz konusu badirelerin atlatılması ile başlayan yeni dönemde kadınlar, artık aktif olarak siyasetle uğraşmak için harekete geçtiler. Daha 1923 yılı Nisanında “İntihâb-ı Mebusan Kanunu”nun görüşülmesi esnasında kadına seçme hakkının verilmesi konusu gündeme gelerek çeşitli tartışmalara yol açmış, ne var ki, bu hakkın verilmesi kabul edilmemiştir. Aynı yılın haziran ayında (16 Haziran 1923) Başkanlığını yazar Nezihe Muhittin’in (1889-1958) yaptığı “Kadınlar Halk Fırkası” kurularak, ilk siyasal oluşum meydana getirildi. Fırka, siyasi bir görünümde olmakla beraber esas amacını, kadınların eğitim ve sosyal alanlardaki eksikliklerinin tamamlanarak cehaletin ortadan kaldırılması olarak açıklar. Ancak, Fırka’nın genel sekreteri Şükufe Nihal ise, “Kadınlar Halk Fırkasının programı, şimdiye kadar her fırsatta izaha çalıştığımız gibi, kadının içtimai, iktisadi ve bilahare siyasi sahalarda haklarını inkişaflarını temin etmektir” sözleri ile nihai hedeflerinin siyasi hakları kazanmak olduğunu ifade eder. Kadınların bu girişimi

Kız Lisesi Coğrafya dersi (1935).

siyasal haklara sahip olmamalarından dolayı başarısızlıkla sonuçlanır ve söz konusu firkaya resmi izin verilmez. Bunun üzerine Cumhuriyet'in ilanı sonrasında ise, 7 Şubat 1924'te "Türk Kadınlar Birliği"ni kuran kadınlar, çalışmalarını bu yolla sürdürmeye başladılar. Birliğin tüzüğünde amaçlarını: "... Kadınların sosyal ve siyasal haklarını elde edecek olgunluğa erıştırilmesi..." olarak belirleyerek konuya dikkatleri çektiler ve böylece isteklerinde ısrarlı olduklarını bir kere daha gösterdiler. Hatta 1927'de Birliğin tüzüğüne siyasal haklar sağlamayı amaçlayan bir maddeyi ekleyerek kabul ettirirler ve aynı yıl yapılacak seçimlere katılmaları için birlik içinde tartışırlar. Konuyu basında da gündeme getirmelerine rağmen, Anayasa'da kadınların seçime katılmalarını sağlayacak hükmün olmaması gerekçelerinden dolayı istekleri gerçekleşmez.

Aynı konuda, 1926'da Türk Ocağı'nda bir konuşma yapan Süreyya Hulusi isimli hanım verdiği konferansta: "Türk kadını tarihte siyasal rol oynamıştır. Kadın kendi benliğini idrak eder. İktisadi sahada haiz-i tesir olursa neden memleket işlerinde geri kalsın. Herkes anadan vatan dersi alır da ne için o vatanın idaresi ve mukadderatı mevzu-u bahis olduğu manda mahmul vaziyette bırakılır. Vatanda tüten ilk ocak eğer kadın parmağıyla tutuşmuşsa ve eğer vatan o ocakların müşterek bir ifadesi ise öyle zannediyorum ki vatan ve kadın yekdiğerinden ayrılmayan

İsmet Paşa Kız Enstitüsü'nde (Zübeyde Hanım Kız Meslek Lisesi) bir öğretmen ve öğrencileri (1934).

*Uygulamalı Tarım dersinde,
Köy Enstitülü bir kız öğrenci (1941).*

iki mefhum teşkil ederler...” sözleri ile Türk kadınının seçme ve seçilme haklarının verilmesinin gerekliliğini vurguluyordu.

Bu ve benzeri pek çok girişimlerle siyasal hakların kazanılması için gösterilen gayretler Takrir-i Sükûn dönemini takip eden dönemde olumlu sonuçlarını verdi. Bu konuda ilk adım 3 Nisan 1930’da kabul edilen Belediye Kanunu ile atıldı. Bu kanuna göre kadınlar ilk kez Belediye seçimlerinde oy kullanma ve Belediye Meclislerine seçilme hakkını elde ettiler. 26 Ekim 1933’te ise 1924 tarihli Köy Kanunu’nun 20. ve 25. Maddelerinde yapılan değişiklikle muhtar ve ihtiyar meclisi seçimlerinde oy kullanma ve seçilme hakkını elde eden kadınlar nihayet 5 Aralık 1934’te dönemin Başbakanı İsmet İnönü ve 191 arkadaşının; 1924 Teşkilât-ı Esasiye Kanu-

nu’nun 10. ve 11. Maddelerinin değiştirilmesine ilişkin kanun teklifinin kabul edilmesiyle milletvekili seçme ve seçilme hakkını kazandılar. Kanun’da yapılan değişiklikle kadın, erkek her Türkün seçme yaşı 22, seçilme yaşı 30 olarak belirlendi. Böylece, kadın ile erkek arasındaki eşitsizlikten biri daha ortadan kalkmış oluyordu.

Kadınlara Milletvekili seçme ve seçilme hakkının teklif edildiği celsede Başbakan İsmet İnönü’nün konuşması:

05/12/1934

T.B.M.M Zabıt Ceridesi
Onikinci İntikat, Çarşamba

İKİNCİ CELSE

Açılma Saati:16:05

Başkan-Kazım Özalp

Katipler: Muzaffer(Konya), Haydar Rüştü(Denizli)

Başkan: “Celse Açılmıştır”

Başbakan İ. İnönü (Malatya): “Yüce saylavlar, kadınların saylav seçmek ve seçilmek hakkına sahip olmaları için yüce katınıza teklif sunuyoruz. Kadınlarımızın Türk tarihindeki haklı yerleri, erkeklerle beraber daima, memleketin ve milletin mukadderatı üzerinde söz ve tesir sahibi olmalarıdır. Türk kadını tarihte ne vakit haklı ve itibarlı yerini bulmuşsa, bunun mukadderatı üzerinde kendini, tesirini gösterebilmişse, erkeklerle beraber karışık ve güç yurt işlerinde elele çalışabilmişse, işte o zaman büyük Türk ulusu kudreti ile medeniyeti ile bütün dünyayı kaplamıştır.(okay sesleri, alkışlar)

Arkadaşlar, Türk kadınının hakkı olduğu yerden ayrı-
lıp bir süs gibi, memleket işi-
ne karıştırılmaz bir varlık gi-
bi, bir köşeye konması Türk
ananesi değildir. (Okay sesleri)

...Ancak arkadaşlar, yeni
teklifimizle, Türk kadınına
bu hakkı bir lütuf olarak veri-
yoruz kanaatinde asla değiliz
ve kimse bu kanaatte ola-
maz...

...Fakat bir memleketteki,
yurdun her tarafı istilaya uğ-
radığı zaman, kadınlar ateş
altında erkeklerle beraber
omuz omuza çalışırlar, mem-
leketin geri kalan kısmını ko-
rumak ve beslemek için tar-
lanın kara toprağından yiye-

cek çıkarmaya çalışırlar, elbette bu mevcudiyetlerin yurdun her köşesinde ve her tabakasında söz söylemeye hakları vardır.(sürekli alkışlar)

...Bizim kadınlığımız gibi çetin imtihanlardan geçmiş ve daha çetin imtihanları göğüslemek için bileklerinde, akıllarında ve yüreklerinde kuvvet olduğunu ispat etmiş olmalıdırlar...

Türk inkılabı denildiği vakit, bunun kadının kurtuluş inkılabı olduğu beraber söylenecektir.”

1924 Teşkilât-ı Esasiye Kanunu'nun 10. ve 11. Maddelerinin değiştirilmesi;

Kanun No: 491

Kabul Tarihi: 20.04.1924

II.Fasıl Vazife-i Tesriye

Madde 10 Özgün Hali; on sekiz yaşını ikmal eden her erkek Türk Mebusan intihabına iştirak etmek hakları vardır.

Madde 10 Değişiklik; 05.12.1934, 2599 sayılı kanun mad./1: yirmi iki yaşını bitiren kadın, erkek Türk mebus seçmek hakkına haizdir.

Madde 11 Özgün Hali; otuz yaşını ikmal eden her erkek Türk, mebus intihap edilmek salahiyyetini haizdir.

Madde 11 Değişiklik; 05.12.1934 Tarih ve 2599 sayılı kanununun mad./1: otuz yaşını bitiren kadın, erkek Türk Mebus seçilebilir.

5 Kanun evvel 1934 Tarih ve 2599 sayılı Kanunla Teşkilat-ı Esasiye kanununun 10 ve 11. Maddelerinde değişiklik yapıldı. (resmi gazete 11.12.1934 Sayı:2877 Dustur, Tertip 3, Cilt 16.s.36)

Siyasal haklar bakımından kadın ile erkeği aynı konuma getiren bu kanun ile Tür-

kiye'nin daha demokratik bir görünümüne kavuşması ve siyasal katılımın boyutlarının genişletilmesi gibi amaçların ağırlık taşıdığını söylemek mümkündür. Zira 1930'lar aynı zamanda Mustafa Kemal Atatürk'ün de isteği doğrultusunda kurulan Serbest Cumhuriyet Fırkası ile Türkiye'de çok partiliğe geçişin yaşandığı bir dönemdir. 1935 yılında kadınlara seçme ve seçilme hakkı tanınması vesilesi ile...

“Bu karar Türk kadınına sosyal ve siyasal hayatta bütün milletlerin üstünde yer vermiştir. Çarşaf içinde, peçe altında ve kafes arkasındaki Türk kadını artık tarihlerde aramak lazım gelecektir. Türk kadını evdeki medeni konumunu yetki ile işgal etmiş, iş hayatının her aşamasında başarılar göstermiştir. Siyasi hayatla, Belediye seçimleriyle tecrübe kazanan Türk kadını

bu seferde Milletvekili seçme seçilme suretiyle haklarının en büyüğünü elde etmiş bulunuyor. Medeni memleketlerin birçoğunda, kadından esirgenen bu hak, bu gün Türk kadınının elindedir ve onu yetki ve liyakatle kullanacaktır.”

M. Kemal ATATÜRK

Dünyada kadına seçme ve seçilme hakkı verilmiş tarihleri

1906 yılında **Finlandiya** kadın vatandaşlarına seçme ve seçilme hakkı tanıyan ilk Avrupa ülkesi olmuştur. O yıllarda Rusya büyük çarlığına bağlı bir düklük olan Finlandiya, dünyada ilk kadın milletvekillerinin meclise girdiği ülke unvanını da taşır. 1907 yılında 19 kadın milletvekili meclise girmeyi başarmıştır.

1917'de **Rusya** ve eski **Sovyet** cumhuriyetlerinden bir kısmında da kadınlar seçme ve seçilme hakkı elde etmişlerdir. Bu hak 1918 yılı genel seçimlerinde ilk defa kullanılmıştır.

(SOLDAN SAĞA) SAYLAVLARIMIZ: BAYAN SENİHA HIZAL,
NAKIYE, FAKİHE, ŞEKİBE İNSEL, SATIKADIN, HURİYE

SAYLAV,
BAYAN ESMA NAYMA

SAYLAVLARIMIZ:
BAYAN TÜRKAN BAŞBUĞ
SENIHA HIZAL,
NAKIYE , HURİYE

SEÇİMLER ÖNCESİ SAYLAV NAMZETLERİ

Amerika Birleşik Devletleri'nde 1920 yılında yürürlüğe giren anayasa değişikliği ile ülke genelinde kadınlara oy verme hakkı tanınmış, Kasım 1920'de kadınlar ilk parlamento seçimlerine katılmışlardır.

Almanya : 1919	İngiltere : 1929	Türkiye : 1934
Fransa : 1945	Belçika : 1946	İtalya : 1948
Kanada : 1948	Japonya : 1950	Yunanistan : 1952
İsviçre : 1971		

5 Aralık 1934'te kadınların milletvekili seçme ve seçilme hakkını kazanması ile ilgili arşivlerden yararlanarak dönemin gazetelerinden alıntılar:

06/12/1934 tarihli Ulus Gazetesinin manşeti; TÜRK KADINLIĞININ BAYRAM GÜNÜ

Millet Meclisinde; Büyük Millet Meclisinin dünkü toplantısı, kadınlara sayılab seçmek ve sayılab seçilmek hakkının verilmesinden dolayı Türk kadınlarının Büyük Meclise duydukları güzel duyguların tezahürüne vesile oldu.

Millet Meclisinin evvelki günkü toplantısında verilen karar üzerine Türk kadınlığının yalnız kendi ulusu içinde değil, bütün acun kadınlığına karşı örnek olmak yolundaki inancı bir kat daha artırmak için Ankara kız lisesi muallimlerinin davetiyle Halkevinde toplanan kadınlarımız saat 15:00 te kız okulları talebeleriyle birlikte Büyük Millet Meclisine gelmişler ve Başkan Kazım Özalp'a Meclis'e karşı duygularının deyimleri olan bir mektubu sunmuşlardır.

Meclise gelen kadınlarımızla kız okullarının meclis görüşmelerini takip etmeleri için bütün dinleyiciler locaları ile toplantı salonunun bir kısmı ayrılmıştı.

Halkevinde; Dün halkevinin salonu, Türk kadınlık dünyasında yeni ve özlü bir devrenin başlangıcını gösteren heyecanlı bir gün yaşadı. Erkek yurttaşları gibi devlet idaresinde Türk kadınının da söz sahibi olduğunu kabul eden kanun, Ankara bayanlarını bu mutlu günü kutlamak için halkevine toplamıştı.

Ankara Kız Lisesi muallimlerinin hazırladığı toplantıya bütün Ankara bayanlığı çağırılmıştı. En ulu bayanlarımızın yanı başında ulusal kılığı ile köylü bayanların yer aldığını görmekle imtiyazsız, sınıfsız kaynaşmış bir ulusun tek ölkü etrafında nasıl toplandığını göğsümüz kabararak bir daha seyrettik...

Saat bire yaklaşmadan salon dolmaya başlamıştı. Bayan İsmet İnönü, Bayan Kazım Özalp, Bayan Celal Bayar, Bayan Muhlis Erkmen, Bayan Cemil Ubaydın, Bayan Rifat Börekçi, Saylav Bayanları, kız lisesi muallimleri, öbür okul muallimleri, talebeler salonu doldurmuştu. Gelenler içeride yer bulamıyorlar, kapıda bekliyorlardı. Bay Necip Ali Küçüka, Kültür Bakanı Abidin Özmen'de gelenlerin içinde idi. İlk önce kız lisesi talebelerinin söylediği İstiklâl Marşı'nı dinledik. Necip Ali Küçüka toplantının sebebini anlattı ve dedi ki:

Atatürk Ankara'da Hariciye Köşkü'nde... Ankaralı kadınlarla...

-Sayın Bayanlar! Toplantımızın maksadını hepimiz biliyorsunuz. Kararlarımızın bir usul içinde verilmesi gerekir. Bu bakımdan toplantımıza bir başkan seçmeliyiz...

Bayan Afet, birlikte başkan seçildi ve kürsüye çıkarak kendini başkan seçenlere teşekkür etti. Kız Lisesi muallimlerinden Bayan İclal Hanım ve Bayan İffet Hanım, yazgan seçildiler. Bayan Afet toplantıyı açarak dedi ki:

-Konuşulacak mevzuu Ulus gazetesi'nde okudunuz. Büyük Millet Meclisi bize en büyük haklarımızdan birini vermekle yüce bir iş yaptı. Bundan ötürü biz Ankaralı kadınların Büyük Millet Meclisine bağlılığımızı ve teşekkürlerimizi sunmamız gerekir. Bunun için toplandık ve söylev söylemek isteyenler buyursunlar. Toplantı açılmıştır...

Bu noktada, sağlam, çekici anlatımı ve duru Türkçesiyle basının en usta kalemlerinden, 1923'ten itibaren Bolu ve Ankara milletvekilliği yapan, Falih Rıfkı Atay'ın, Türk Kadınına verilen, milletvekili seçme ve seçilme hakkı konusunda Ulus Gazetesindeki köşesine yazdıklarını okuyalım.

TÜRK KADINI

Türk kadını pek yakında amaçlarından birine daha ulaşıyor, on bir yılda kara bez içinden kurultay kapılarına kadar, her türlü ulus işlerinde ayrı ayrı olgunluğu denenmiş olarak geldi.

Türk töresi kadınla erkeği birbirinden ayırt etmez. İslamlığa kadar Türk kadını erkekle kafa kafaya düşünür yan yana işler omuz omuza dövüür, eli kılıca başı tuğa alışıktır. Türk töresinde kadın ne süs ne de yüküdür.

Uğursuz sofuluğun soyumuza attığı kötülükten biri de kadını erkekten ayırıp, Türk sayısını yarı yarıya indirmek olmuştur.

Biz kadınla erkek arasında yeniden denklik kurmaya savaşıyoruz; eski yaşamızın özel buyruğunu yerine getiriyoruz.

Yaşayış zoru ile, bu yasa yalnızca köyde korunabilmiştir. Yurdun temeli köyse, Anadolu köyü kadınsız düşünülemez. Köy anası orak başında doğurur; yavrusuna düven üstünde süt verir. İlk gün ışığında yuvasından çıkar; karanlığa kadar beli doğrulmaz; alın teri dinmez. Eker, biçer, öğütür, pişirir. Kerpiç yoğurur, taş yontar. Anadolu yarı yarıya kadın emeği üstüne dayanmaktadır.

Kurtuluş savaşında köy kadını askerlik etti. Ateş boyunca giden yollar, kağı süren analarla doluydu.

On yıldır sıra ile bütün işlerimize katılan genç kadınlarımız kendilerinin de bu öz mayadan yoğrulmakta olduklarını gösterdiler.

Biz bu günkü sonucu elde etmek için daha çok bekleyeceğimizi sanıyorduk. Bin yıllık uyuşukluğun birkaç yılda geçeceğine pek de inanmıyorduk. Kurtuluş hızı başka ölçüye benzemez. Türk kadınının tezgâh başından laboratuara kadar kolay, çetin, kaba, ince bütün işleri nasıl çabuk başardığını görüyoruz. O bu günkü yerini önce Atatürk'e sonra kendine borçludur.

Şimdi onlara büyük kurultayda kapılarını açacaktır. Kadınlarımız böylece, en ileri batı ülkelerin çapında soydaşlarının eremediği mutluluğa erişmiş olacaktır.

Biz onları kutlayalım; onlar da Atatürk'ü unutmasınlar! (1934 Çarşamba-Ulus)

F.R.ATAY

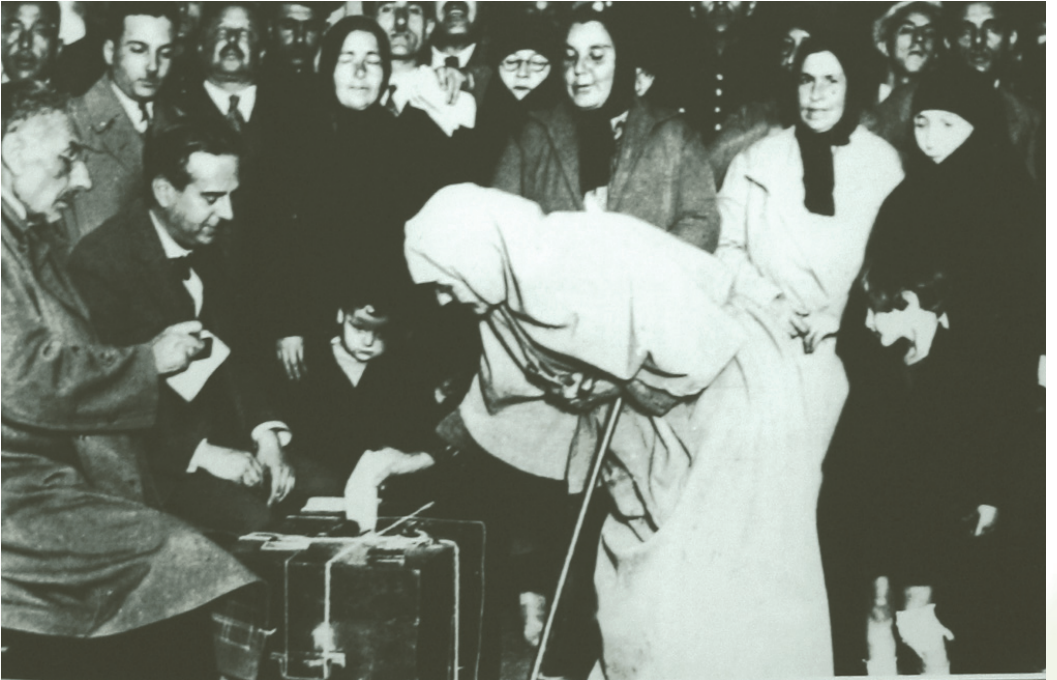
VE SEÇİM...

Milliyet gazetesi; 1 Şubat 1935, Manşet: *“Saylav Namzetleri Salı Günü Belli Olacak”*

Akşam Gazetesi; 2 Şubat 1935, Manşet: “Bugün Dolmabahçe’de Büyük Toplantı Yapılacak”-Aynı gazetede bir haber- Vekiller Geldiler; Vuku bulan davet üzerine vekiller, Fırka gurubu reis vekilleri, fırka umum idare heyeti azası bu sabah Ankara’dan gelmişlerdir. Bu zevat Dolmabahçe’de bu gün yapılacak toplantıda bulunacaklardır. Yeni saylav namzetleri arasında memur ve muallim bulunmayacağı söyleniyor. Ankara’da **Bitik Köyü Muhtarı Bayan Satı’nın** namzet gösterileceği söyleniyor.

Akşam Gazetesi; 4 Şubat 1935, Manşet: *“Saylav namzetleri tespit edildi.”*

Akşam gazetesi; 5 Şubat 1935, Manşet: *“Saylav Namzetlerinin İsimleri”* aynı gazete de, Müstakil Saylav Namzetlerinin söyledikleri başlığı altında, milletvekili adaylarının kısa demeçleri yer alıyor. Doktor Abravaya “Türk milletinin mebusu olabilmek kadar büyük şeref ve nimet var mıdır?” diyor. (Dr. Samuel Abravaya

8 Şubat 1935 tarihinde yapılan Milletvekili seçimlerinde Türk kadınının ilk kez oy kullanması...

1935 SAYLAV SEÇİMLERİ

OY SANDIKLARI VİLAYETE TAŞINIYOR

8 Şubat 1935 tarihinde yapılan, milletvekili seçimlerinde oy kullanma işlemleri ve seçim sandıklarının törenle vilayete taşınması.

(SOLDAN SAĞA) SAYLAVLARIMIZ : BAYAN SENİHA HIZAL,
NAKIYE, FAKİHE ,ŞEKİBE İNSEL , SATIKADIN ,HURİYE

SEÇİMLER ÖNCESİ SAYLAV NAMZETLERİ

SAYLAV,
BAYAN ESMA NAYMA

SAYLAVLARIMIZ :
BAYAN TÜRKAN BAŞBUG
SENİHA HIZAL,
NAKIYE , HURİYE

Marmaralı, T.B.M.M. 5. Dönem ve T.B.M.M. 6. Dönem'de (1935-1943) Atatürk'ün azınlıklar için mecliste ayırma kararı aldığı kontenjandan bağımsız Niğde milletvekiliği yapmış Yahudi asıllı Türk siyasetçidir. Aynı zamanda da, hastalığının ilerleyen dönemlerinde ve ölümüne kadar Atatürk'ün özel doktorları arasında yer almıştır. İzmir'de doğmuştur ve Paris'te tıp öğrenimi görmüştür.)

Akşam Gazetesi; 19 Kanunisanı 1935 Manşet: “*Sandık Başları Çok Kalabalık*” Rey atanlar arasında daha ziyade kadınlar göze çarpıyor.

Ulus Gazetesi; 16 Sonkanun 1935'te, Kemal Ünal'ın “*Gündelik*” köşesinde SEÇİM isimli yazısından alıntılar. “yurdun her yanından aldığımız duyumlar, sayılab seçimi işlerinin ilerlediğini gösteriyor. Duyumlardan yurttaşların seçim işine yakın ve toplu bir bağlılık gösterdiklerini öğreniyoruz. Kadınlarımızın seçmek ve seçilmek yoluyla siyasal yaşayışa girmeleri ise, bu yılki seçimlere ayrı bir dirilik vermiştir. Hemen her yerde kadınlarımız ikinci seçici olarak şimdiden siyasal çalışmaya katılmaktadırlar. Bize gelen sayılar Türk kadınının çok geniş ölçüde bu işi üzerine aldığını gösteriyor. Her vilayet çevresindeki kadın ikinci seçicinin sayısı, erkeklerinkinden az değildir.

İki basamaklı olan sayılab seçimi, belediye seçiminden daha ince ve varışı daha geniştir. Kadınlarımız bu yükümü de, gene parti çerçevesinde çok iyi başaracaklardır. Hem seçerken hem de seçilirken, gördükleri işe; onun büyüklüğü ve ağırlığı kadar, emek ve özen vereceklerdir...

Yeni seçimle, yurttaşlar; yeryüzünde kopacak her fırtınayı bütün güçlerini birleştirerek karşılayacaklarını söylüyorlar, başındakilere inanarak, onların yolunda giderek, her zorluğu yenmeyi, ilerilik yolunda geri kalmamayı göze almadıklarını gösteriyorlar.

Ulus Gazetesi; 21 Sonkanun 1935; Manşet; “*Seçim Dün Başladı, Bugün Bittiyor.*” Sandık başına gelen, genç ihtiyar kadınların çokluğu, onların sosyal haklarından faydalanmakta ne kadar titiz olduklarını gösteren bir belge idi. Bilhassa kadınlarımız akın akın sandık başına koşmuşlardır. Rey verenlerin arasında ilk defa olarak görülen kadın kalabalıkları, ülkenin sosyal ilerlemesi bakımından övünç ve sevinçle seyredilen bir manzaraydı.

Milliyet Gazetesi; 9 Şubat 1935 Manşet; “*İstanbul Dün Yeni Sayılablarını Seçti.*” “Atatürk'ten Ulusa”; “Ulusça gösterilen birlik bütün gözleri yeniden yurdumuza çekmiştir.” Sevgili Yurttaşlarım, bana ve partime inanınız ve güveninizi yine gösterdiniz; sayılab namzedi olarak size sunduğum arkadaşları yüce seçiminize değerli buldunuz. Ulusça gösterilen birlik, ülküye bağlılık bütün gözleri yeniden yurdumuza çekmiştir.

1935 seçiminin bittiği bu, 8 Şubat akşamı Türkiye; iç ve dış alanlarda bundan sonra da karşılaşılabileceğiniz türlü meseleler önünde nasıl azim ve kuvvet manzarası göstereceğini bir daha acuna bildirmiş oldu.

Öz dileğimiz yurdun yüceliği, yurttaşın şenliğidir.

Kemal ATATÜRK

Milliyet

Saylav namzetleri tespit edildi
Namzetlerin yolları ve KAMAL ATATÜRKÜN
ulusu, İktisadiyatı ve Siyaseti neydedi...

Hasan Tahsin
 Çarşamba, 12 Ocak 1924
 İstanbul, 12 Ocak 1924

Yeni Kurultayda 359 sayılamız vardır, 17'si kadın 13ü müstakildir
 ANKARA, 9 (A.A.) — Bu gün Kurultayın ilk toplantısı yapıldı. Kurultayın ilk toplantısı yapıldı. Kurultayın ilk toplantısı yapıldı.

ATATÜRK

Müstakiller

ATATÜRK

Milliyet

Saylav seçimi neticeleri
Yeni kurultayda 359 sayılamız vardır, 17'si kadın 13ü müstakildir
 ANKARA, 9 (A.A.) — Bu gün Kurultayın ilk toplantısı yapıldı. Kurultayın ilk toplantısı yapıldı. Kurultayın ilk toplantısı yapıldı.

ATATÜRK

Müstakiller

ATATÜRK

Milliyet

Yeni Sayılamız Kimler Olacak?
 Eski Kurultaydaki Sayılamızın Kimler Gibi, Yeniden Kimler Numarı Gösterildi.

Mürettep

Çek Yakamta

ATATÜRK

Milliyet

Türk İktisadiyatı
 İktisadiyatın durumu, iktisadiyatın durumu, iktisadiyatın durumu.

İtalya-Fransa anlaşması
 İtalya-Fransa anlaşması, İtalya-Fransa anlaşması, İtalya-Fransa anlaşması.

İstanbul yeni yıla neşe içinde girdi
 İstanbul yeni yıla neşe içinde girdi, İstanbul yeni yıla neşe içinde girdi.

OSMANLI
 Osmanlı, Osmanlı, Osmanlı.

ATATÜRK

Milliyet

ATATÜRK'ün Beyannamesi
 Büyük İnder diyor ki: **Ekonomide, Maliyede, Nafiyada, Doğrulukta denemiş gidiş yollarında azimle yürüyeceğiz.**
C. H. F. Sayılamızın Adlarını Nesrediyoruz

ATATÜRK'ün bildirdiği
 ATATÜRK'ün bildirdiği, ATATÜRK'ün bildirdiği, ATATÜRK'ün bildirdiği.

Yeni Sayılamız Kimler Olacak?
 Yeni Sayılamız Kimler Olacak?, Yeni Sayılamız Kimler Olacak?

ATATÜRK

Milliyet

İktisadiyatın durumu
 İktisadiyatın durumu, İktisadiyatın durumu, İktisadiyatın durumu.

İstanbul yeni yıla neşe içinde girdi
 İstanbul yeni yıla neşe içinde girdi, İstanbul yeni yıla neşe içinde girdi.

OSMANLI
 Osmanlı, Osmanlı, Osmanlı.

ATATÜRK

Milliyet

ATATÜRK'ün Beyannamesi
 Büyük İnder diyor ki: **Ekonomide, Maliyede, Nafiyada, Doğrulukta denemiş gidiş yollarında azimle yürüyeceğiz.**
C. H. F. Sayılamızın Adlarını Nesrediyoruz

ATATÜRK'ün bildirdiği
 ATATÜRK'ün bildirdiği, ATATÜRK'ün bildirdiği, ATATÜRK'ün bildirdiği.

Yeni Sayılamız Kimler Olacak?
 Yeni Sayılamız Kimler Olacak?, Yeni Sayılamız Kimler Olacak?

ATATÜRK

Milliyet

Yeni gazeteleri sabah günü belli olarak

Yeni gazeteleri sabah günü belli olarak

Yeni gazeteleri sabah günü belli olarak

Yeni gazeteleri sabah günü belli olarak

Yeni gazeteleri sabah günü belli olarak

Yeni gazeteleri sabah günü belli olarak

Yeni gazeteleri sabah günü belli olarak

Yeni gazeteleri sabah günü belli olarak

Yeni gazeteleri sabah günü belli olarak

Yeni gazeteleri sabah günü belli olarak

Yeni gazeteleri sabah günü belli olarak

Hürriyet

22 Ocak 1934

Muhalefetin kampanyası yeni safhada

O. Bölükbaşı dün Maraş'ta konuşurken K. Gülek Adana'dan Ankara'ya döndü

Muhalefetin yurt gezisinde yaptığı tenkilere karşı iktidar dış münaşebetleri fanzimize meşgul

Hür. P. kurucuları dün Samsun'da Korodenz turmesini açtılar

Bölükbaşı dün Maraş'ta yine fıkralar anlattı

Gülek Adana'dan Ankara'ya döndü

Dün Dehşet'ya vatan olan Menderes Lahurlulara hitap etti

Amerika, Türkiye'deki haberleşkilatine ehemmiyet veriyor

Kıbrıs valisinin yatak odasına Rum telhişçileri saati bomba koydular

Bomba ihtiyarına palatnırıldı, polis bombanı Valinin evine nasıl kondurduğunu araştırmaya başladı

Amerika'dan buğday alıyoruz

Yeni Belediye

Altmışlık zamparanın karısı güzüme tükürdü

Yağlı selen metresinden olan 3 çocuğu da inane adam kaydettiler

Yenazlı balıkçılar salanıyorlar

Makarios'un "Cetecilik hocası", Spiridon öldü

Casusluktan iki defa idama mahkûm olan Atina başpasası 84 yaşındaydı

Margulis dün eski fikrinden düştü etti

Medya habik beyazın levki aydın

Bu da resim :

Hayvan kadın ressamı Novella Paris'te gülsünce birer derde girmiştir. Resmî maddelik eden Lise Schneider isimli Alman kız, yeni insan, yeni canavar adıyla bir mahallükla karşılanca ressamı da, evi emistir. Simdi Novella Paris'te'nin bu eten nası yakayı sıvıracığı marudiki beklenmektedir. (Foto: Hürriyet - T.P.)

Hürriyet'in Dünkü Sayısı 222.370 Adet Basılmıştır.

İlk kadın mebusumuz Satı "Kadın,, vefat etti

Merhume Atatürk zamanında mebusu

Ankara 21 (Husus) — Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk kadın mebusu Satı Kadın — Satı Cırcın — vefat etmiştir. Ankara'nın Halikavun mahallesine bağlı Keçen köyünde çiftlikli yapmaktadır olan Satı Cırcın'ın cenazesi, nabive halka ile civar köylerden gelen komsu ve akrabalarının ıstıkrakıyla kaldırılmıtır. İstiklal Harbi sırasında büyük yararlıklar göstermiş olan Satı Kadın, Atatürk zamanında 1934 de Meclise girmiş ve Ankara mebusu olarak iki devre Büyük Millet Meclisinde çalışmıştır.

Saylav seçimi neticeleri

Yeni kurultayda 359 sayılamız vardır, 17si, kadın 13ü müstakildir

ANKARA 21 (A.A.) — Eski meclisten kalma sayılamızlar...

ATATÜRK

İSTANBUL 21 (A.A.) — Eski meclisten kalma sayılamızlar...

Müstakiller

ANKARA 21 (A.A.) — Eski meclisten kalma sayılamızlar...

Kemal Atatürk teifaklı Resimcihur intihab edildi Çankırı meclisi Fay Anıtların meclis reisi oldu

Çankırı meclisi 1935 yılında kurulan ilk meclis olarak... Atatürk teifaklı Resimcihur intihab edildi...

İkinci tabii Atımda İyotun vakti bütün gece çarpışma oldu

Asiler Salamin tersanesini ve dört torpidoyu ele geçirdiler... Torpidolardan biri yeni oldu...

YANALI PARALAR

Yanalılar paraları... Çankırı meclisi...

İngiltere Habes sularını gönderiyor

İngiltere Habes sularını gönderiyor... Çankırı meclisi...

Sayılardan isimleri Yeni namzedler arasında 17 kadın ve multiplik mesleklerle mensub tammmis simalar vardır

Sayılardan isimleri Yeni namzedler arasında 17 kadın ve multiplik mesleklerle mensub tammmis simalar vardır... Çankırı meclisi...

AKŞAM

Bu sabah on birer reylerin atılmasına başlandı

Bu sabah on birer reylerin atılmasına başlandı... Çankırı meclisi...

Malîyet fiali indirilmek... Çankırı meclisi...

Bu sabah on birer reylerin atılmasına başlandı... Çankırı meclisi...

Çok çocuklu analara maaşla verilecek... Çankırı meclisi...

Çankırı meclisi

Çankırı meclisi... Çankırı meclisi...

AKŞAM

Çok çocuklu analara maaşla verilecek

Çok çocuklu analara maaşla verilecek... Çankırı meclisi...

Malîyet fiali indirilmek... Çankırı meclisi...

Bu sabah on birer reylerin atılmasına başlandı... Çankırı meclisi...

Çok çocuklu analara maaşla verilecek... Çankırı meclisi...

Yeni Fesih... Çankırı meclisi

Yeni Fesih... Çankırı meclisi...

Elektrik santral... Çankırı meclisi...

Soygel Rusyada... Çankırı meclisi...

Parize su... Çankırı meclisi...

165 milyon... Çankırı meclisi...

Parize su... Çankırı meclisi...

165 milyon... Çankırı meclisi...

Parize su... Çankırı meclisi...

165 milyon... Çankırı meclisi...

Parize su... Çankırı meclisi...

165 milyon... Çankırı meclisi...

Parize su... Çankırı meclisi...

165 milyon... Çankırı meclisi...

Parize su... Çankırı meclisi...

165 milyon... Çankırı meclisi...

Parize su... Çankırı meclisi...

165 milyon... Çankırı meclisi...

Pariste 6 şubalı meclis... Çankırı meclisi

Pariste 6 şubalı meclis... Çankırı meclisi...

Elektrik santral... Çankırı meclisi...

Soygel Rusyada... Çankırı meclisi...

Parize su... Çankırı meclisi...

165 milyon... Çankırı meclisi...

Parize su... Çankırı meclisi...

165 milyon... Çankırı meclisi...

Parize su... Çankırı meclisi...

165 milyon... Çankırı meclisi...

Parize su... Çankırı meclisi...

165 milyon... Çankırı meclisi...

Parize su... Çankırı meclisi...

165 milyon... Çankırı meclisi...

Parize su... Çankırı meclisi...

165 milyon... Çankırı meclisi...

Parize su... Çankırı meclisi...

165 milyon... Çankırı meclisi...

Cumhuriyet

Sayılardan isimleri

Sayılardan isimleri... Çankırı meclisi...

Çok çocuklu analara maaşla verilecek... Çankırı meclisi...

Malîyet fiali indirilmek... Çankırı meclisi...

Bu sabah on birer reylerin atılmasına başlandı... Çankırı meclisi...

Çok çocuklu analara maaşla verilecek... Çankırı meclisi...

Malîyet fiali indirilmek... Çankırı meclisi...

Bu sabah on birer reylerin atılmasına başlandı... Çankırı meclisi...

Çok çocuklu analara maaşla verilecek... Çankırı meclisi...

Malîyet fiali indirilmek... Çankırı meclisi...

Bu sabah on birer reylerin atılmasına başlandı... Çankırı meclisi...

Çok çocuklu analara maaşla verilecek... Çankırı meclisi...

Malîyet fiali indirilmek... Çankırı meclisi...

Bu sabah on birer reylerin atılmasına başlandı... Çankırı meclisi...

Çok çocuklu analara maaşla verilecek... Çankırı meclisi...

Malîyet fiali indirilmek... Çankırı meclisi...

Bu sabah on birer reylerin atılmasına başlandı... Çankırı meclisi...

Çok çocuklu analara maaşla verilecek... Çankırı meclisi...

Yeni Ankara'da yapılan toplantı

Yeni Ankara'da yapılan toplantı

Yeni Ankara'da yapılan toplantı

Yeni Ankara'da yapılan toplantı

Yeni Ankara'da yapılan toplantı

Yeni Ankara'da yapılan toplantı

Yeni Ankara'da yapılan toplantı

Yeni Ankara'da yapılan toplantı

Yeni Ankara'da yapılan toplantı

Yeni Ankara'da yapılan toplantı

Yeni Ankara'da yapılan toplantı

Yeni Ankara'da yapılan toplantı

Yeni Ankara'da yapılan toplantı

Yeni Ankara'da yapılan toplantı

Yeni Ankara'da yapılan toplantı

Yeni Ankara'da yapılan toplantı

Yeni Ankara'da yapılan toplantı

Yeni Ankara'da yapılan toplantı

Yeni Ankara'da yapılan toplantı

Yeni Ankara'da yapılan toplantı

Yeni Ankara'da yapılan toplantı

Yeni Ankara'da yapılan toplantı

Yeni Ankara'da yapılan toplantı

Yeni Ankara'da yapılan toplantı

Yeni Ankara'da yapılan toplantı

Yeni Ankara'da yapılan toplantı

Yeni Ankara'da yapılan toplantı

Yeni Ankara'da yapılan toplantı

Jimnastikci genç kızlar grubu bugün geliyor

Yeni Ankara'da yapılan toplantı

Yurttaş, ikinci müntehib seçiminde regini kullan

Yeni Ankara'da yapılan toplantı

Yurttaş, Ankara ikinci seçmenlerini bugün seçecekleri

Yeni Ankara'da yapılan toplantı

Yeni Ankara'da yapılan toplantı

Yeni Ankara'da yapılan toplantı

Yeni Ankara'da yapılan toplantı

Yeni Ankara'da yapılan toplantı

Yeni Ankara'da yapılan toplantı

Yeni Ankara'da yapılan toplantı

Yeni Ankara'da yapılan toplantı

Yeni Ankara'da yapılan toplantı

Yeni Ankara'da yapılan toplantı

Yeni Ankara'da yapılan toplantı

Saylay seçimi dün yapıldı

Ankara'da bugün "meclis umumi, seçimi yapılacaktır"

Atatürk'ün ulusa beyanname

Atatürk'ün ulusa beyanname

Yurttaş, Ankara ikinci seçmenlerini bugün seçecekleri

Yeni Ankara'da yapılan toplantı

Yeni Ankara'da yapılan toplantı

Kamâl Atatürk, Cumurluk Başkanı

Yeni Ankara'da yapılan toplantı

Yeni Ankara'da yapılan toplantı

Atatürk'ün Kamutaydaki Söyleşi

Yeni Ankara'da yapılan toplantı

Yeni Ankara'da yapılan toplantı

Yeni kabineyi İsmet İönü kurdu

Yeni kabineyi İsmet İönü kurdu

ULUS
Sizin yatağın bile bomba konda
Tehasetlerle atığı bombalar
Mağusa'da 2 İngiliz eri daha öldürüldü
Mısır'da İngiliz askerleri
Sovyetler Suriye'ye HAYRANLIK DUUYUVR
Rus Liderleri Nisab'da İngilizlere gördükler
KAYNAK BİR KİŞİ DEHA TAVİZİ

ULUS
Meclis bugün toplanıyor
Reisicimhar Atatürk şehrimize döndü
Meclis grupları dağıldı
Meclis grubu dağıldı
Genç İşçiler Cemiyeti
Milletvekili Mustafa Kemal Atatürk
Milletvekili Mustafa Kemal Atatürk
Milletvekili Mustafa Kemal Atatürk

ULUS
Meclis bugün toplanıyor
Reisicimhar Atatürk şehrimize döndü
Meclis grupları dağıldı
Meclis grubu dağıldı
Genç İşçiler Cemiyeti
Milletvekili Mustafa Kemal Atatürk
Milletvekili Mustafa Kemal Atatürk
Milletvekili Mustafa Kemal Atatürk

ULUS
Önderimiz Kamal Atatürk'ün Dün's'e seçin boyanması
75
Milletvekili Mustafa Kemal Atatürk
Milletvekili Mustafa Kemal Atatürk
Milletvekili Mustafa Kemal Atatürk
Furkanız sayıv namzedlerin adları Açılcaı sayılmalıdır

ULUS
Orman Çiftliği Omürüncü Ya
Türklerin bilgilendirilmesi
Türklerin bilgilendirilmesi
Türklerin bilgilendirilmesi
Türklerin bilgilendirilmesi

ULUS
Sarıyer'de...
Sarıyer'de...
Sarıyer'de...
Sarıyer'de...

ULUS
Kâzım ö...
Kâzım ö...
Kâzım ö...
Kâzım ö...

ULUS
ANKARADA KURUCU...
ANKARADA KURUCU...
ANKARADA KURUCU...
ANKARADA KURUCU...

ULUS
Türk inkılabı...
Türk inkılabı...
Türk inkılabı...
Türk inkılabı...

Kamutaya dünkü toplantısından izler
KAMUTAY BAŞKANLIK DIVANI
Kamutay İdarerleri
Kamutay Kâtlırleri
Kamutay İdarerleri
Kamutay Kâtlırleri
Kamutay İdarerleri
Kamutay Kâtlırleri

ULUS
Seçim dün başladı, bugün bitti
Dün seçime giren ankaralılar 20.000
Nasıl bugün giren, bugün biten, kâzım önderimiz
Nasıl bugün giren, bugün biten, kâzım önderimiz
Nasıl bugün giren, bugün biten, kâzım önderimiz

Yeni kurulmuş meşure...
...birlikte...
...kurtulmuş...
...millet...
...arkadan...

Ötleden 18 gün evvel, Türk kadınına şifalı hakları...

Köyden birinci herse bahadır...
...Köy...
...mezarını...

Muharremimiz köyün başında kocası ve ikinci oğlu...
...Çirpan...
...görmeye...

Evinin karşısında köyün...
...başında...
...mezarına...

1934 yılında bir köyde...

1934 yılında bir köyde...

Köyde Karamemedler diye anılıyor. Otuz hanelik...
...6 çocuğundan şimdi dördü hayatta. 18...
...Millet Meclisine ilk giren ka...
...mezarını görüyorsunuz.

vardı.
Köyüne
r camii
kaldı.

Satı Çirpan Türkiye Büyük Millet Meclisi kürsüsünde yemin ediyor...
...kendisini Ankara Ekiy Enstitüsüne...
...Meşure dedi.

İLK KÖYLÜ KADIN SATI K

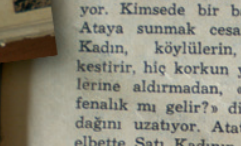
Gençliğinde köylüde...
...Meclis...

1934 yılında bir köyde...

Ötleden 18 gün evvel, Türk kadınına şifalı hakları...

Köyden birinci herse bahadır...

Muharremimiz köyün başında...

Evinin karşısında köyün...

Köyde Karamemedler diye anılıyor...

Satı Çirpan Türkiye Büyük Millet Meclisi kürsüsünde yemin ediyor...

sembol değildi. Vazifesini gerçek-
ten benimsemiş cesur bir insandı.
Kazan köyünde herkesten onun

...bu köyde...
...Kazan köyünde...
...herkesten onun...

Hayat

№ 2 15 NISAN 1956
75 KURUS

Bu Sayıda
İlk Köylü Kadın
Mebusumuz
SATI KADIN

MEBUSUMUZ ADIN

...sıyla...
...Kazan köyüne...
...çalışan Satı Kadın...
...içinde...
YAZAR: HEZİNE ARAY

...tin vekilleri...
...ve yana çek...
...gösterdi. O g...
...madığım bu hâdiseyi bir gün yaz...
...mam mukaddermiş!

Bence, Satı Kadın sadece bir
sembol değildi. Vazifesini gerçek-
ten benimsemiş cesur bir insandı.
Kazan köyünde herkesten onun

...tin vekilleri...
...ve yana çek...
...gösterdi. O g...
...madığım bu hâdiseyi bir gün yaz...
...mam mukaddermiş!

Bence, Satı Kadın sadece bir
sembol değildi. Vazifesini gerçek-
ten benimsemiş cesur bir insandı.
Kazan köyünde herkesten onun

II. TBMM'YE SEÇİLEN İLK KADIN MİLLETVEKİLLERİ

5 Aralık 1934 tarihli kanunla milletvekili seçme ve seçilme hakkını elde eden kadınların pek çoğu bu gelişmeyi büyük bir memnuniyetle karşıladılar. Bu maksatla 6 Aralık'ta bazı Ankaralı kadınlar Mustafa Kemal Atatürk ve diğer büyüklere teşekkür için Halkevi'nde bir toplantı düzenlediler ve ardından Meclise giderek memnuniyetlerini belirttiler.

İstanbul'da da bu amaçla çeşitli mitingler yapıldı. Beyazıt Meydanında gerçekleştirilen bir mitingde Kadınlar Birliği'nden Saadet Rifat isimli bir hanım yaptığı konuşmada konu ile ilgili duygularını ifade etti.

Kadınların ilk kez katıldığı 1935 yılı seçimleri, iki dereceli seçim sistemi ve tek parti olarak Cumhuriyet Halk Fırkası (CHF)'nin bulunduğu bir ortamda yapıldı. Daha önceki seçimlerde olduğu gibi bu seçimlerde de büyük ölçüde kadın ve erkek adaylar parti üst kademeleri tarafından belirlendi. Seçimlere gerek müntehibi sani (ikinci seçmen) olarak gerekse milletvekili adayları olarak kadınların ilgisi

TBMM'de Türk Kadınları

**Türk kadınlarının ilk kez milletvekili seçimlerinde
ilk kez erkeklerle birlikte oy kullanması (8 Şubat 1935)**

**Satı
ÇIRPAN**
(Ankara)

**Bediz
MORAVA**
(Konya)

**Huriye
ÖNİZ**
(Konya)

**Mihri
PEKTAŞ**
(Malatya)

**Türkan
ÖRS**
(Antalya)

**Sabiha
GÖKÇÜL**
(Balıkesir)

**Şekibe
İNSEL**
(Bursa)

**Fakihe
ÖYMEN**
(İstanbul)

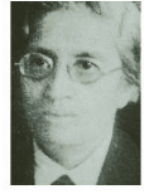
**Benal
ARIMAN**
(İzmir)

**Esmâ
NEYMAN**
(Seyhan)

**Hatice
ÖZGENER**
(Çankırı)

**Nakiye
ELGÜN**
(Erzurum)

**Sabiha
GÖRKEY**
(Sivas)

**Mebrure
GÖNENC**
(Afyonkarahisar)

**Dr. Fatma
Memik**
(Edirne)

**Seniha
HIZAL**
(Trabzon)

**Meliha
ULAŞ**
(Samsun)

**Ferruh
GÜPGÜP**
(Kayseri)

ve katılımı oldukça fazlaydı. 8 Şubat 1935'te yapılan seçimlere katılım, özellikle İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük şehirlerde %80'lere varmıştı ve söz konusu şehirlerde oy verenlerin %48'e yakının kadınlardan meydana geldiği ifade ediliyordu. Kadınlara da katıldığı ilk seçimler olmasına rağmen katılımın fazla olması, onların konuya olan ilgilerini ortaya koymasından dolayı olumlu bir gelişmedir.

1935 yılı seçim sonuçlarına göre, seçilmesi gereken 399 milletvekilinden 17'si kadın olmak üzere, 386 milletvekili CHF adaylarından oybirliği ile; 4'ü azınlıklardan olmak üzere 13 bağımsız aday oy çokluğu ile seçilmişlerdi. Bazı eserlerde 18 olarak verilmesine rağmen 18 bu seçimlerde Meclis'e 17 kadın milletvekili girmiştir. 1936 yılı başında boşalan milletvekillikleri için yapılan "ara seçimi"nde ise Çankırı Milletvekili olarak seçilen emekli öğretmen Hatice Özgenel ile bu sayı 18'e çıkmıştır.

1935 yılı seçimlerinde TBMM'ye seçilen ilk kadın milletvekilleri şunlardır:

Satı
ÇIRPAN
(Ankara)

Hatı Çırpan (Satıkadın - Ankara): 1890'da Kazan'da doğdu. Milli savaşta malûl olmuş bir askerin eşi idi. Beş çocuğu vardı. Çiftçilikle uğraşan Satıkadın hususi eğitim gördü. Seçildiğinde Kazan Köyü muhtarıydı. Bir dönem milletvekilliği yaptı.

Mebrure
GÖNENÇ
(Afyonkarahisar)

Mebrure Gönenç (Afyonkarahisar): 1900'de İstanbul'da doğdu. 1919'da Arnavutköy Amerikan Koleji'nden mezun oldu Fransızca ve İngilizce bilen Gönenç bir süre Çamlıca Kız Lisesi ve Üsküdar Amerikan Koleji'nde dil hocalığı yaptı. Adana Belediyesine seçilen ilk kadın meclis üyesidir. Seçilmeden önce CHF'den Mersin Belediye üyesiydi. Bir dönem milletvekilliği yaptı.

Türkan
ÖRS
(Antalya)

Türkan Örs Baştuğ (Antalya): 1900'de Üsküdar'da doğdu. İstanbul Darülfünununun Felsefe Şubesinden mezun oldu. Fransızca biliyordu. Uzmanlık alanı felsefe, sosyoloji ve eğitimdi. Üsküdar Kız Sanat Mektebinde müdürlük yaptı. Seçimden önce Feyziâti Lisesi Kız kısmı müdürlüğündeydi. İki dönem milletvekilliği yaptı.

**Sabiha
GÖKÇÜL**
(Balıkesir)

Sabiha Gökçül Erbay (Balıkesir): 1900'da Bergama'da doğdu. İstanbul kız Muallim Mektebinde ve Yüksek Kız Muallimin İhzarı (hazırlık) kısmında okumuştur, İzmir Kız Muallim Mektebinde edebiyat öğretmenliği ve müdürlük yapmıştır. Adana Lisesi ve İstanbul Erenköy Kız Lisesinde de öğretmenlik yapan Gökçül V. Dönemde Balıkesir, VI. ve VII. Dönemde ise Samsun milletvekili olmuştur. TBMM Başkanlık Divanı Katip üyeliğinde de bulunmuştur.

**Şekibe
İNSEL**
(Bursa)

Şekibe İnsele (Bursa): 1886'da İstanbul'da doğdu. Ortaokul mezunuydu. Almanca biliyordu. Seçilmeden önce çiftçilikle uğraşıyordu. V. Dönemde milletvekiliydi.

**Hatice
ÖZGENER**
(Çankırı)

Hatice Özgener (Çankırı): 1865'te Selanik'te doğdu. Rüşdiye ve hususi öğrenim gördü. Rumca bilen Özgener milletvekili olmadan önce Darüleytam Müdürlüğünden emekli bir maarifçiydi. 1936 ara seçiminde parlamentoya girdi.

**Dr. Fatma
Memik**
(Edirne)

Fatma Memik (Edirne): 1903'te Safranbolu'da doğdu. İlköğrenimine Safranbolu'da başlayan Memik sekiz yaşında İstanbul'a geldi. Burada Beyazıt Inas Numune Mektebi ile Bezm-i âlem Valide Sultan Mektebinde okuduktan sonra Tıbbiye'ye girdi. Tıbbiye'den 1929'da birincilikle mezun oldu ve Gureba Hastanesinde çalıştı. Dahiliye uzmanı olan Memik seçilmeden önce Gureba Hastanesi Poliklinik Şefi idi. V., VI., VII., Dönem Edirne Milletvekilliği yapan Memik 1991'de vefat etti.

**Huriye
ÖNİZ**
(Konya)

Huriye Öniz Baha (Diyarbakır): 1887'de İstanbul doğdu. Tahsilini Londra Üniversitesi kadın kısmında Betford Kolej'de pedagoji eğitimi görerek tamamladı. İngilizce bilen Öniz İstanbul Kız Muallim Mektebi ile eski inas idadisinde pedagoji ve uygulama dersi ile ev idaresi derslerini okuttu. Balkan Harbinden sonra muhacirlere açılan kurslarda ders vermiş ve türlü hayır işlerinde çalışmış,

Hilal-i Ahmer'in açtığı kursa giderek gönüllü hastabakıcı olmuştur. Milletvekili seçilmeden önce Türkçe öğretmenliği yapmaktaydı. Yeniköy Rum Mektebinde de öğretmenlik yapan Öniz, 1950'de vefat etti.

**Nakiye
ELGÜN**
(Erzurum)

Nakiye Elgün (Erzurum): 1882'de İstanbul'da doğdu. Kız Muallim Mektebi mezunu olan Elgün, ülkemizin en eski eğitimcilerinden biri olarak biliniyor, İstanbul Kız Lisesi Müdürü iken, 1930'da İstanbul Şehir Meclisine ilk kadın üye olarak seçildi. Daimî Encümeninde üye olarak kaldı. 3 dönem Erzurum milletvekilliği yaptı.

**Fakihe
ÖYMEN**
(İstanbul)

Fakihe Öymen (İstanbul): 1900'de İşkodra'da doğdu. Darülfünun'un Coğrafya bölümünden mezun oldu. Fransızca bilen Öymen, Maarif ve Coğrafya uzmanıydı. Bursa Kız Muallim Mektebinde tarih ve coğrafya öğretmenliği ve Bursa Kız Lisesi Müdürlüğü yatı. V., VI., VII. Dönem İstanbul, VIII. Dönem Ankara Milletvekilliği yapan Öymen, 1983'te vefat etti.

**Ferruh
GÜPGÜP**
(Kayseri)

Ferruh Güpgüp (Kayseri): 1891'de Kayseri'de doğdu. Öğrenimi hususi olan Güpgüp Arapça biliyordu. Biçki dikişle de ilgilendi ve Kayseri CHF Vilâyet İdare Heyeti ile Belediye Meclisi üyeliğinde bulundu.

**Bediz
MORAVA**
(Konya)

Bahire Bediz Morava (Konya): 1897'de Bosna'da doğdu. Bolu orta mektebinden mezun oldu. Bolu Kız Sanat Okulu'nda resim öğretmenliği yaptı. Seçimden önce Bolu Belediye Meclisi üyesiydi. V. Dönemde milletvekilliği yaptı.

Mihri
PEKTAŞ
(Malatya)

Mihri Bektaş (Malatya): 1895'de Bursa'da doğdu. Amerikan Kız Koleji Mezunuydu. Fransızca ve İngilizce biliyordu. Robert Kolej'de İngilizce öğretmenliği yaptı ve CHF Kütüphane Encümeni-ne seçildi. V., VI., VII. Dönemlerde Malatya Milletvekilliği yaptı.

Meliha
ULAŞ
(Samsun)

Meliha Ulaş (Samsun): 1901'de Sinop'ta doğdu. Darülfünun'un Edebiyat Şubesinden mezun oldu. Fransızca ve İngilizce biliyordu. İstanbul Kandilli Lisesi'nde edebiyat öğretmenliği ile beş yıl Erzurum Kız Muallim Mektebinde başmuallimlik ve edebiyat öğretmenliği yaptı. Seçilmeden önce Samsun Lisesi'nde edebiyat öğretmeniydi. V. ve VI. Dönem Samsun Milletvekilliği yapan Ulaş 1942'de vefat etti.

Esmâ
NEYMAN
(Seyhan)

Esmâ Neyman (Seyhan): 1899'da İstanbul'da doğdu. Lise mezunuydu. Fransızca, İngilizce ve Rumca biliyordu. Belediyecilik alanında uzmandı. Adana Belediye Meclisi üyeliğinde bulundu. Bir dönem milletvekilliği yapan Neyman 1967'de vefat etti.

Sabiha
GÖRKEY
(Sivas)

Sabiha Görkey (Sivas): 1888'de Üsküdar'da doğdu. Üsküdar Kız Sanayi Mektebinden sonra Darülmualimat'ı bitirdi. 1917'de Darülfünun'un Riyaziye Şubesinden mezun oldu. Fransızca bilen Görkey Kız Muallim Mektebi Müdür ve Muallimliklerinde bulundu. Seçilmeden önce Tokat orta mektebinde Riyaziye öğretmeniydi.

Seniha
HIZAL
(Trabzon)

Seniha Hızal (Trabzon): 1897'de Adapazarı'nda doğdu, ilk öğrenimini İstanbul Fatih Rüşdiyesi'nde, orta öğrenimini Kız Sanat Mektebi'nde yüksek öğrenimini ise Darülfünun Fen Fakültesi'nde tamamladı. (1918) Fransızca bilen Hızal, Darülmualimat ve Erenköy Kız Lisesi Müdürlüğü'nde bulunduktan sonra Maarif Umum Müfettişliği'ne tayin edildi. Kendisi Türkiye'de ilk kadın

müfettiş olarak bilinmektedir. İstanbul Kız Muallim Mektebi Müdürlüğü ile Fevziye Lisesi Müdürlüğünde bulundu. Selçuk Kız Sanat Okulu'nda da öğretmenlik yaptı. Şişli'de açtığı ilk ve orta tahsilli Yeni Türkiye Özel Mektebi'nde müdürlük ve öğretilik yaptı.

**Benal
ARIMAN
(İzmir)**

Benal Nevzad İstar Arıman (İzmir): 1903'te İzmir'de doğdu. İlk ve orta öğrenimini İzmir'de yaptı. 1921'de Paris Sorbonne Üniversitesi'nin Edebiyat bölümünden mezun oldu. Döndükten sonra Hilâlahmer ve Himaye-i etfal gibi yerlerde sosyal faaliyetlerde bulundu. CHF vilayet heyeti üyeliği de yapan Anman, Fransızca ve Rumca biliyordu. Uzmanlık alanı belediyecilik, sosyoloji ve edebiyattı. İzmir Belediye üyeliği de yapan Anman, V., VI., VII., ve VI-II. Dönemde İzmir Milletvekiliği yaptı. 1990'da vefat etti.

Görüldüğü gibi seçilen kadınların bir kaçı istisna edilirse, büyük çoğunluğu eğitim ve kültür seviyeleri itibariyle oldukça yüksekti. Londra ve Paris Sorbonne mezunu olanların yanısıra, Darülfünun mezunu kadınlar çoğunlukta idi, içlerinden biri köylü kadınların temsilcisi olarak Atatürk tarafından bizzat önerilen ve Ankara'nın tek kadın adayı olarak seçilen hususi eğitimli "Satıkadın (Hatı Çırpan)" ile diğeri ortaokul mezunu olan ve çiftçilikle uğraşan Bursa mebusu Şekibe İnel hariç tutulursa diğerkleri en az lise ve yüksek okul mezunuydu. Seçilmeden önce siyasal deneyimi olanların yanı sıra birkaç dil bilen eğitimci hanımlar çoğunlukta idi. Bunlardan beşi okul müdürü, altısı Belediye Meclisi üyesi, ikisi çiftçi ikisi öğretmen, biri muhtar, biri doktor, biri de emekli eğitimciydi. Görüldüğü gibi bu dönemde seçilen kadınların %70'e yakını (11'i) yüksek öğrenimli eğitimcidir.

CUMHURİYETİN İLK KADIN MİLLETVEKİLLERİ (1935)

ADI SOYADI	DOĞUM YERİ VE TARİHİ	ÖĞRENİMİ	MESLEĞİ	BİLDİĞİ YABANCI DİL	MEDENİ DURUMU	ÖÇÜK	ŞEÇİM BÖLGESİ
Mebrure GÖNENÇ	İstanbul 1900	Amerikan Koleji	Öğretmen	Fransızca-İngilizce	Evlü	2	Afyon
Hatı ÇIRPAN	Kazan Köyü 1890	—	Çiftçi-Köy Muhtarı	—	Evlü	6	Ankara
Turkan ÖRS BAŞTUĞ	Üsküdar 1900	Üniversite-Felsefe	Lise Müdürü	Fransızca	Bekar	—	Antalya
Sabiha GÖKÇÜL ERBAY	Bergama 1900	Yüksek Öğretmen Okulu	Lise Müdürü	—	Bekar	—	Balıkesir
Şekibe İNSEL	İstanbul 1886	Ortaokul	Çiftçi	Almanca	Dul	1	Brusa
Hatice ÖZGENER	Selanik 1865	Rüştiye-Hususi	Darüleytam Müdürü	Rumca	Dul	4	Çankırı
Huriye ÖNİZ BAHA	İstanbul 1887	Londra Üniv.Pedagoji	Öğretmen	İngilizce	Dul	1	Diyarbakır
Fatma MEMİK	Safranbolu 1903	Tıbbiye	Deri Hast.Uzmanı	Fransızca	Bekar	—	Edirne
Nakiye ELGÜN	İstanbul 1882	Kız Muallim Mektebi	Lise Müdürü	—	Bekar	—	Erzurum
Fakihe ÖYMEN	İskodra 1900	Darülfünun-Coğrafya	Lise Müdürü	Fransızca	Evlü	2	Ankara
Benal N. İŞTAR ARIMAN	İzmir 1903	Sorbonne Üniv.-Edebiyat	Belediyece	Fransızca-Rumca	Bekar	—	İzmir
Feruh GÜPÇÜP	Kayseri 1891	Hususi	Biçki-Dikiş	Arapça	Dul	—	Kayseri
B.B.MOROVA AYDİLEK	Bosna 1897	Ortaokul	Resim Öğretmeni	—	Evlü	1	Konya
Mihri PEKTAŞ	Bursa 1895	Amerikan Kız Koleji	Fransızca Öğretmeni	Fransızca-İngilizce	Evlü	2	Malatya
Meliha ULAŞ	Sinop 1901	Darülfünun-Edebiyat	Edebiyat Öğretmeni	Fransızca-İngilizce	Evlü	—	Samsun
Esmâ NAYMAN	İstanbul 1899	Lise	Dil Öğretmeni	Fransızca-İngilizce-Rumca	Evlü	2	Seyhan
Sabiha GÖRKEY	Üsküdar 1888	Darülfünun-Riyaziye	Riyaziye Öğretmeni	Fransızca	Evlü	1	Sivas
Seniha HIZAL	Adapazarı 1897	Darülfünun-Fen Fakültesi	Lise Müdürü	—	Bekar	—	Trabzon

* TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ ALBÜMÜ, TBMM Basımevi, Ankara 1994, s.96-112

III. İLK KADIN MİLLETVEKİLLERİNİN V. DÖNEM (1935-39) TBMM'DEKİ ÇALIŞMALARI

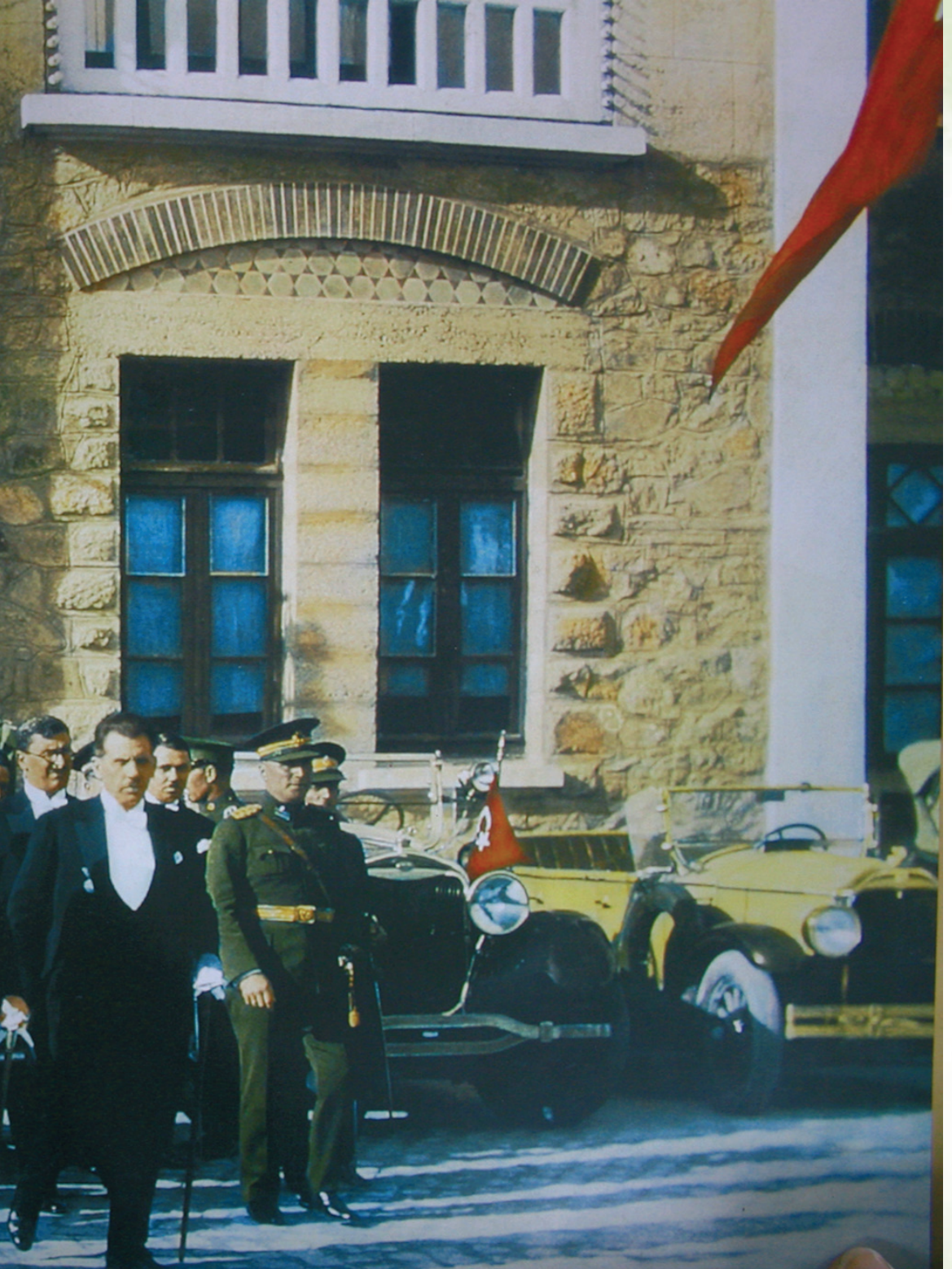
Milletvekili seçilen kadınların Meclis'teki çalışmalarının tespit edilmesi, onların siyasal haklarını nasıl ve ne şekilde kullandıklarının ortaya konması açısından önemlidir. Bu tespiti yapabilmek için ise, kadınların Meclis'teki çalışmalarına geçmeden, konuya ışık tutması açısından; onların milletvekili seçilmeleri hakkındaki kanaatlerini, nasıl seçildiklerini ve daha da önemlisi milletvekili olarak kendilerini hangi konumda gördüklerini ortaya koymak yararlı olacaktır.

Bu konudaki bilgileri daha önce kendileri ile görüşülerek yapılan bir araştırmadan ve dönemin basınından öğrenmek mümkündür. Bu araştırma Tekeli'ye aittir. Tekeli araştırmasında, milletvekili seçilen kadınların bazısının, kendi iradelerinden ziyade Atatürk'ün isteği ile bu hakkın kendilerine verildiğini ve yine onun tercihi ziyade Atatürk'ün isteği ile bu hakkın kendilerine verildiğini ve yine onun tercihi üzerine Meclis'e girdiklerini, bazılarının ise seçilmelerini sürpriz olarak karşıladıklarını ortaya çıkarmıştır. Dönemin basın mensuplarının gözlemlerine göre ise, 1 Mart 1935'te çalışmalarına başlayan V. Dönem TBMM'ye katılan kadınların oldukça heyecanlı oldukları, Meclis'in arka sıralarına doğru oturduktan ve hepsinin gayet şık, başları açık, tayyörlü olarak geldikleri belirtilmektedir.

Böyle bir ortamda Meclis'e gelen kadınların, buradaki çalışmalarının aynı heyecanla sürdüğünü söylemek abartılı olmaz. Bu hallerini Meclis'te çeşitli vesilelerle yaptıktan konuşmalarının içeriğinden öğrenmek mümkündür. Bu duruma bir örnek olması açısından yeni Hükümet Programının 7 Mart'ta okunmasından sonra, program hakkındaki görüşlerini belirtmek amacıyla söz alan Erzurum milletvekili Nakiye Elgün'ün konuşması verilebilir. Elgün konuşmasında: "Başbakanımız General İsmet İnönü'ye beyanı itimat eden arkadaşlar arasında bizim de bulunmamız ve bulunma onurunu bize vermiş olmanız itibariyle duyduğumuz heyecanı ifade için buraya gelmiş bulunuyorum (Alkışlar). Bugüne kadar Türk bütün olarak her sahada yan yana, elele çalışmıştı. Fakat bugüne kadar Türk milletinin en yüksek, en onurlu bir mevki olan burada ilk defa yer almış bir kadın saylav olmak itibariyle bunu verenlere karşı duyduğumuz hazı ifade ederken yine bu büyük onurun içinde Türk Hükümetine itimat beyan eden arkadaşlar arasında bulunmak şerefine bize verilmiş olmasından dolayı duyduğumuz sevinç ifade etmeye çalışırken belki söz bulamıyorum... Bize bu güzel günler ve güzel anları yaşatmış olan ta ilk gününden beri bize rehberlik eden Ulu Gazimiz Atatürk Hazretlerine büyük bir heyecan içinde olduğumdan memnu kelimeler kullanıyorum. Çünkü şu anda dünyada belki pek nadir olarak hissedilebilecek heyecan duyanlardan biriyim..." diyerek duygularını ifade etmiştir. Aynı duygu ve heyecanı İzmir Milletvekili Benal Arman ile Seyhan Milletvekili Esmâ Nayman'da da görüyoruz. Ata-

türk'ün ölümü üzerine Meclis'te yaptığı konuşmasında Anman, Türk kadınlarına kazandırdığı haklardan dolayı Atatürk'e olan minnettarlık duygularını belirtirken Nayman da "Atatürk yalnız Türk milletini değil, o milleti yetiştiren Türk anasının da şerefini kurtardı. Türk kadınlığının ona minnettarlığı sonsuzdur... Layık olduğu hakları Atatürk'ün büyük dehası ile kazanmış olan Türk kadını bütün milli görevlerini ifa için hazırdır..." sözleri ile aynı görüşleri paylaşmıştır. Bu örneklerden hareketle kadınların Meclis'teki çalışmaları gözden geçirilecek olursa, onların erkeklere oranla Meclis'e daha fazla devam ettikleri, hemen bütün oturumları takip ettikleri ve en etkin olarak da bazı konularda söz aldıktan görülür. Dönemin Zabıt Cerideleri incelendiğinde dikkati çeken nokta, kadınların büyük bir çoğunluğunun ilgi alanlarına göre bir komisyonda (encümen) görev almalarıdır. Bazdan bu komisyonlarda katip üye olarak bulunmuştur. Kadınların görev aldığı komisyonlar şunlar: Hatı Çırpan Ziraat, Meliha Ulaş Arzuhal (katip üye), Fakihe Öymen Bütçe (katip üye), Sabiha Görkay ile Nakiye Elgün Dahiliye (katip üye), Esmâ Nayman İktisat, Seniha Hızal ile Türkan Başbuğ Maarif, Huriye Baha Öniç Maliye, Mevrure Gönenci Nafia, Fatma Memik Sihat ve İçtimai Muavenet, Ferruh Güpgüp ise Divan-ı Muhasebat komisyonlarında görev almışlardır.

Meclis'teki çalışmaları takip eden kadınlar özellikle bütçe görüşmelerinde kanaatlerini belirten konuşmalar yaparlar. Bunlardan Ferruh Güpgüp ile Esmâ Nayman 1936 yılı "Muvazene-i Umumiye Kanunu"nun görüşülmesi esnasında Meliha Ulaş 1937 yılı Maarif Vekaleti bütçesi ile ilgili olarak, Mibri Bektaş Beden Terbiyesi Kanunu ile ilgili olarak birer konuşma yapmışlar. Ayrıca Erzurum Milletvekili Nakiye Elgün 1938 yılı Maarif Bütçesi görüşmeleri esnasında Samsun Milletvekili Seniha Hızal ise Hariciye Vekâleti bütçesi ile ilgili olarak görüşlerini bildirmişlerdir. Yine Ankara'da Tıp Fakültesinin kurulması hakkındaki kanun tasarısının görüşülmesi esnasında Huriye Öniç ile Dr. Fatma Memik söz alarak görüşlerini bildirmişlerdir.

Kadınların Meclis'te yaptıkları konuşmaların içeriği incelendiğinde daha çok eğitim ve sağlık konularının ağırlık taşıdığı dikkati çeker. Bu konulardaki önerileri, kızların eğitim seviyesinin yükseltilmesi, sağlık sorunlarının halledilmesi ve özellikle küçük yaşta çocukların sağlık, eğitim ve çalışma şartlarının iyileştirilmesi doğrultusundadır. Ele alınan V. Dönemde en fazla söz alan milletvekilleri arasında Dr. Fatma Memik ile Nakiye Elgün yer alır. Benal Arıman, Meliha Ulaş, Huriye Öviz, Esmâ Nayman, Türkan Baştuğ, Ferruh Güpgüp, Seniha Hızal, Mihri Bektaş ise bir veya birkaç konuşma yapmışlardır.

Bununla beraber, bazı milletvekillerinin kendi seçim bölgelerindeki çalışmaları ve özellikle sahip oldukları meslekleriyle ilgili olarak etkinliklerde buldukları bilinmektedir. Meselâ, Dr. Fatma Memik bir yandan seçim bölgesi olan Edirne'nin sorunlarıyla ilgilenirken, diğer yandan da Darülaceze ve Kızılay'ın Polikliniklerinde tıp mesleğinin uygulamalarını sürdürmeye devam ettiği belirtilir.

Osmanlı döneminde başlayıp Cumhuriyetle devam eden “batılılaşma” hareketleri çerçevesinde gerçekleştirilen düzenlemelerle; bir taraftan toplumdaki kadın erkek eşitsizliği ortadan kaldırılmaya çalışılırken, diğer taraftan da kadının toplumda layık olduğu yere gelmesi için gayret sarfedildi. Bu maksatla Cumhuriyet öncesi yapılan düzenlemelere ilave olarak, bu dönemde çıkarılan 1924 tarihli Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile eğitim alanında, 1926 tarihli Medeni Kanun ile sosyal ve hukukî alanlarda ve nihayet 1930 ve 1934 tarihlerindeki düzenlemelerle siyasal alanda getirilen hakların temelinde de söz konusu çabaların yattığı söylenebilir. Zira, hem toplumdaki kadın erkek eşitsizliğinin ortadan kaldırılmaya hem de kadının toplumdaki layık olduğu yere gelmesinin sağlanmaya çalışıldığı görülür. Cumhuriyet döneminde 1924’te Tevhid-i Tedrisatla eğitim alanında, 1926’daki Medeni Kanun’la sosyal alanda ve nihayet 1930 ve 1934’teki düzenlemelerle de siyasal alanda getirilen uygulamaların temelinde söz konusu çabaların yattığını söylemek mümkündür. Zira, her iki dönemde de kadının konumu çağdaşlaşmanın ölçütü olarak görülmüştür. Cumhuriyetle kadınlara tanınan siyasal haklarda, yeni rejimle kabul edilen “Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir.” ilkesinin etkisi tartışılmaz. Hiç şüphesiz bu demokratikleşmenin de bir gereği idi ve siyasal katılımın boyutlarını arttırması açısından da önemliydi. Burada -iddia edilenin aksine- kadınların siyasal haklarını hiçbir çaba sarfetmeden aldıklarını söylemek sanırız doğru olmaz. Batıdaki kadınların verdikleri mücadele örneğinde olması bile, Türk kadını siyasal hak talebini her fırsatta dile getirmiş ve sırası geldiğinde bu hakkını elde etmiştir. Ancak bu haklarını yeterince kullanamadığı konusu tartışılabilir. Bunda da, toplumda yaygın bir kanaat olarak yerleşen siyasetin “erkek işi” olması düşüncesi ile kadına yüklenen görevlerin daha çok “aile içi” sorumluluklar çerçevesinde kalmasının etkileri fazladır.

Kadınların aktif siyasette başarılı olabilmeleri ve siyasal haklarının göstermelik olarak var olmaması ya da bir süs, bir aksesuar olarak Meclis’te yer almamaları için, söz konusu yaygın kanaatlerin değişmesi ve kadını siyasetten alkoyan yasal engellerin ortadan kaldırılması gerekmektedir. Bunun için de seçilenlerin tümünün bu doğrultuda çaba sarf etmelerinde yarar vardır.

Doç. Dr. Ayten SEZER ARIĞ

1935'TEN GÜNÜMÜZE MECLİSTEKİ KADIN MİLLETVEKİLLERİ SAYILARI

Türk kadınının milletvekili seçme ve seçilme haklarının anayasada yer almasının hemen ardından, 1935'te yapılan seçimlerde 18 kadın, milletvekili olarak parlamentoya girdi. Bu sayı, o tarihte 395 sandalyeye sahip olan Meclis'in yüzde 4,6'sını oluşturuyordu. Sürekli olarak azalan ve 1946'da yüzde 2'ye kadar inmiş olan kadın milletvekilleri oranları, çok partili yaşamla birlikte daha da düşük düzeylere gelmiştir.

1950 ile 1980 arasında, Meclis'te temsil edilen kadın milletvekillerinin oranı, yüzde 0,6-1.0 arasında seyretmiş, yalnızca 1965 seçimlerinde yüzde 1.8'e ulaşabilmiştir.

1983'te 399 kişilik parlamentoya 12 kadın milletvekilinin girişiyle yüzde 3'e yükselmiş olan kadın parlamenter oranı, 1987'de yüzde 1.3, 1991 seçimlerinde ise yüzde 1.8 düzeyinde kalmıştır.

1995'te seçilen 13 kadın milletvekili ise 550 sandalyeye sahip parlamentonun yüzde 2.4'ünü oluşturmaktadır. Bu oran, 1935'tekininki ancak yarısı düzeyindedir.

1999'da 22 kadın Milletvekili Meclise girebilmiş ve yüzde 4'lük bir orana sahip olmuştur.

2002 yılında ise kadın Milletvekili sayısı bir miktar artarak 24 olmuş ve oranı yüzde 4,36'dır.

2007 yılına gelince 50 kadın milletvekilimiz Meclise girmiş ve koltukların yüzde 9,09'una sahip olmuştur.

Biz 2007 yılında 50 kadın Milletvekilinin Meclis'e girmesinden, eski yıllara nazaran memnuniyet duyarken, dünya parlamentosunda durum nasıldır?

2006 yılında İsveç Parlamentosu'nun yüzde 45'i, Norveç'in yüzde 38'i, İspanya'nın yüzde 36'sı, Burundi'nin yüzde 30'u, Namibya'nın yüzde 27'si, Surinam'ın yüzde 25'i, Bulgaristan'ın yüzde 22'si, Polonya'nın yüzde 20'si, Gine'nin yüzde 19'u, Panama'nın yüzde 17'si, Türkmenistan'ın yüzde 16'sı, Sudan'ın yüzde 14'ü, Suriye'nin yüzde 12'si, Azerbaycan'ın yüzde 11'i, Rusya'nın yüzde 10'u, Malta'nın yüzde 9'u, Cezayir'in yüzde 6'sı kadın...

Avrupa ülkelerinin tümünde kadın milletvekili yüzde 15'in üzerindedir. Rakamlara bakarak seçme ve seçilme hakkını birçok ülkeden daha önce kazanmış kadınlarımızın neden siyasi hayatta istenilen düzeyde olmadığı, ayrı bir araştırma konusudur.

KADINLARIN BAŞARI KRONOLOJİSİ

1892: İlk Türk romancı Fatma Aliye Hanım 1892 yılında “Muhadarat” adlı ilk romanını kendi adıyla yayımladı.

1909: İlk Türk kadın siyasetçi Emine Semiye Hanım Osmanlı Demokrat Fırkası yönetim kuruluna seçildi.

1913: İlk kadın devlet memuru Bedriye Osman Hanım Telefon İdaresinde görev başladı.

1913: Belkis Şevket Hanım uçağa binen ilk Türk kadın unvanını aldı.

1920: İlk Türk kadın avukat Süreyya Ağaoğlu, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne kaydoldu.

1920: İlk Türk Kadın Tiyatro Oyuncusu Afife Jale'dir.

1921: Dr. Safiye Ali, Almanya'da tıp eğitimini tamamlayarak ilk Türk kadın hekim oldu.

1922: Yedi kız öğrenci, Tıbbiye'ye kayıt yaptırarak eğitime başladı.

Haziran 1923: Nezihe Muhittin'in başkanlığında ilk kadın partisi olan Kadınlar Halk Fırkası'nın kurulması girişiminde bulunuldu, kadınlara oy hakkı tanımayan 1909 tarihli Seçim Kanunu gereğince valilikçe partinin kuruluşuna onay verilmediğinden dernekleşmeye gidildi.

1924: İlk Türk kadın diş hekimi Ferdane Bozdoğan Erberk, diplomasını aldı.

1930: Türkiye'de ilk kadın yargıçlar atandı.

1933: Aydın'ın Karpuzlu köyünde ilk kadın muhtar Gül Esin, yaklaşık 500 oy alarak seçildi.

8 Şubat 1935: Türkiye Büyük Millet Meclisi 5. Dönem seçimleri sonucunda 17 kadın milletvekili ilk kez meclise girdi, ara seçimlerde bu sayı 18'e ulaştı. Mebrure Gönenç, Hatı Çırpan, Türkan Örs Baştuğ, Sabiha Gökçül Erbay, Şekibe İnel, Hatice Özgener, Huriye Öniz Baha, Fatma Memik, Nakiye Elgün, Fakihe Öymen, Ferruh Güpgüp, Bahire Bediş Morova Aydılek, Mihri Bektaş, Meliha Ulaş, Esmâ Nayman, Sabiha Görkey, Seniha Hızal ile Benal Nevzad İstar Arıman, Türk kadınının temsil eden ilk vekillerdi.

1936: Eskişehir Askeri Hava Okulu'ndan mezun olan Atatürk'ün manevi kızı Sabiha Gökçen dünyanın ilk kadın savaş pilotu oldu.

1930: İlk kadın belediye başkanı Sadiye Hanım, bugün Artvin ili Yusufeli ilçesine bağlı Kılıçkaya beldesinde Belediye Başkanı seçildi.

1957: Türk ordusunun ilk kadın doktor subayı Dr. Sema Aran, teğmen rütbesiyle göreve başladı.

1958: Leman Altınçekiç, Eskişehir jet eğitim filosundaki eğitimini başarıyla tamamlayarak, jet pilotu brövesini taktı.

1971: İlk kadın bakan Dr. Türkan Akyol atandı.

1982: Filiz Dinçmen, Hollanda Lahey Büyükelçiliğine atandı.

1991: İlk kadın vali Lale Aytaman, Muğla'ya atandı.

1993: Alev Kılıçkeser Hottin, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sivil Havacılık Yüksek Okulu Pilotaj Bölümü'nden mezun olarak ticari havayollarındaki ilk Türk kadın pilot oldu.

1993: Türkiye'nin ilk kadın başbakanı Tansu Çiller, hükümeti kurdu.

1996: İlk kadın deniz subaylar, Deniz Harp Okulu'ndan mezun oldu.

2005: Tülay Tuğcu, Anayasa Mahkemesi başkanlığına seçilen ilk kadın oldu.

2007: Arzuhan Doğan Yalçındağ, TÜSİAD başkanlığına seçildi.

İlk kadın jet pilotu Leman Altınçekiç, ilk kadın makinist Seher Aytaç, ilk kadın savaş pilotu Sabiha Gökçen, ilk kadın otomobil yarışçısı Samiye Morkaya idi. İlk-lere imza atarak kendilerinden sonra gelenlere örnek olan diğer Türk kadınları da şöyle:

İlk Adalet Müfettişi ve Adalet Başmüfettişi: Nazmiye Kılıç

İlk Danıştay Başkanı: Füruzan İkinciogulları

İlk Danıştay üyesi: Şükran Esmerer

İlk Hakim: Suat Berk

İlk Savcı: Tüzünkan Koçhisaroğlu

İlk Sayıştay Üyesi: Fehrunisa Etmen

İlk Yargıtay Üyesi: Melahat Ruacan

İlk Emniyet Müdürü: Feriha Sanerk

İlk Karakol Amiri: Nevlan Kulak

İlk Polis Memuru: Betül Diker

İlk Vali: Lale Aytaman

İlk Kaymakam: Özlem Bozkurt Gevrek

İlçemiz Kazan'da Kaymakamlık görevini sürdüren Özlem Bozkurt Gevrek; 14 Temmuz 1967 tarihinde Üsküdar-İstanbul'da doğdu. İlk,orta ve lise öğrenimini Anadolun'nun değişik illerinde tamamladıktan sonra,1987 yılında İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümünden mezun oldu. 1991 yılında kadınlara ilk kez Kaymakamlık sınavlarına girme hakkının tanınmasıyla İçişleri Bakanlığı'nun açmış olduğu yazılı ve sözlü sınavları kazanarak 1992 yılında kaymakam aday olarak göreve başladı. Üç yıllık kaymakamlık adaylığı süresini değişik illerde tamamladıktan sonra bir yıl süreyle İngiltere'de "The International School of Exeter" da yabancı dil eğitimi aldı ve "Birleşik Krallıkta Devlet Memurluğu Sistemi" adlı çalışmayı hazırladı. 1995 yılında yurda dönüşünü müteakip Ankara'da Kaymakamlık kursunu tamamlayarak Çankırı-Orta ilçesinde göreve başladı. 1995-1997 yılları arasında bu ilçede görev yaptıktan sonra sırasıyla; 1997-1999 yılları arasında Ağrı-Hamur, 1999-2002 yıllarında Erzurum-İlca, 2002-2006 yıllarında Ankara-Ayaş ilçelerinde görev yapmıştır.

Eylül 2007 de İçişleri Bakanlığı tarafından Kamu Yönetimi ve Avrupa Birliği Mastırı yapmak üzere bir yıl süreyle İngiltere'ye gitmiştir. Portsmouth Üniversitesinde master çalışmalarını tamamlamış ve bu süre sonunda "Türk İdare Sisteminde Polis ve Jandarmanın İşlediği suçların Bağımsız Şikayet Mekanizmaları ile Soruşturulması" konulu master tezini hazırlayarak Eylül 2008 itibarıyla Kazan Kaymakamlığı görevine dönmüştür.

İlk Milli Eğitim Müdürü: Güler Karakulah

İlk Milli Maç Hakemi: Lale Orta

İlk Opera Sanatçısı: Semiha Berksoy

İlk Profesör: Dr. Fazıla Şevket Giz

İlk Rektör: Prof. Dr. Saffet Rıza Alpar

İlk Subay: Ülkü Sema Toksöz

İlk TBMM Başkanvekili: Neriman Neftçi

İlk Eczacı: Rukiye Kanat Arran

İlk Gazeteci: Selma Rıza

İlk Makinist: Seher Aytaç

İlk Radyo Spikeri: Emel Gazimihal

İlk Televizyon Spikeri: Nuran Devres

Atatürk'ün manevi kızı pilot Sabiha Gökçen (1937).

İlk Türk kadın doktor Safiye Ali Hanım

Bir erkek okuluna tayin edilen
İlk Kadın Öğretmen
Tezer (Ağaoğlu) Taşkıran,
öğretmen arkadaşlarıyla (1931).

*İlk kadın Radyo
Spikerlerimizden
Emel Gazimihal*

*Türk Adliyesinde
Kadın Hakim ve
Avukatlar görev
başında (1938).
İlk kadın Avukat
Beyhan Hanım 28
Kasım 1928 günü
İstanbul'da duruşmaya
çıkmiş ve bir kadını
savunmuştur.*

*Türkiye'de ilk güzellik
yarışması Cumhuriyet
Gazetesi'nin desteği
ile 2 Eylül 1929'da
yapıldı. Resimde bu
yarışmaya katılan genç
kızlarımız
görölmektedir. Arka
sırada soldan beşinci
aday Feriha Tevfik
Türkiye güzeli
seçilmiştir.*

31 Temmuz 1932 tarihinde Belçika'da yapılan yarışmada Türkiye Güzeli Keriman Halis "Dünya Güzeli" seçildi. Keriman Halis'e Atatürk tarafından "Ece" soyadı verildi. Cumhuriyet gazetesi 1 Ağustos 1932 tarihli yayımında Keriman Halis'in kraliçelik haberini veriyor.

Dünya güzeli seçilerek Türk kadınının dünyaya tanıtımında önemli bir rol oynayan Keriman Halis (Ece) Hanım (sağda) kendisini kutlayan bir arkadaşıyla (1932)

Miss Roumanie,
Mlle Tina Mihalea (18 ans).

Miss France,
Mlle Jacqueline Bertin (16 ans).

Miss Russie,
Mlle Tatiana Mazlov (19 ans).

Miss Hongrie,
Mlle Julie Gal (17 ans).

Miss Beasse,
Mlle Aulia Talbar (23 ans).

Miss Turquie,
Mlle Nazire Hanım (21 ans).

Miss Angleterre,
Mlle Angela Ward (18 ans).

1933 yılı Dünya Güzellik Yarışması'na katılan adaylardan bir bölümü. Altı sırada soldan ikinci aday Türkiye Güzeli Nazire Hanım'dır.

İLK KÖYLÜ KADIN MİLLETVEKİLİ SATIKADIN

Anadolu Kadını; toprağı sürüyor, ekıyor, biçiyor. Anadolu kadınının elleri yarılmış, ayakları nasırlaşmıştır. Anadolu kadını bilirdi elbette süslenmeyi, kadın olmayı, ama olamazdı çünkü o eller saban tutuyor tarla sürüyor, tohum ekıyor, ekin biçiyor, odun kırıyordu; çok zaman sırtında bebesiyle...

Bir Anadolu kadınıdır Satıkadın, ama herhangi bir Anadolu kadını değildir, evet onun da elleri nasırlıdır, tarlada çalışmaktan çehresi yanıktır ama O Meclise Milletvekili olarak girmiş ilk köylü kadındır. Ankara'nın Halkavun Nahiyesi'ne bağlı Kazan isimli küçük bir köyden ışıklı, sağlam bir şahsiyet olarak çıkmış ve bilindik Anadolu köylü kadınınun aslında sınırlarının olmadığını göstermiştir. Satıkadın'ı anlatmaya çalışmak bile bir övünç kaynağıdır.

Satıkadın Kazanlıdır, Satıkadın döneminde 5-10 haneli küçük bir köy olan ve 1961 yılında bucak merkezi, 6 Haziran 1971'de Belediye, 4 Temmuz 1987'de ilçe, 23 Temmuz 2004 yılında metropol ilçe olan "Kazan" hakkında bilgi vererek Satıkadın'ı anlatmaya başlayalım.

METROPOL İLÇE KAZAN

Kazan Başkent Ankara'ya 47 km uzaklıkta tarih, doğa ve kültür hazinesine sahip hızla gelişen bir ilçedir. İç Anadolu Bölgesi ile Batı Karadeniz Bölümünü birbirinden ayıran Köroğlu Dağlarının güney uzantıları, ilçe topraklarında kendini hissettirir. İlçe kuzeyde Kızılcahamam, doğuda Çubuk, güneyde Yenimahalle ve Sincan, batıda Ayaş ve güneydoğuda Keçiören ile komşudur.

Antik çağların "Roma yolu", Selçuklu'nun "Ulu yolu" ve Osmanlı'nın "İpek yolu" Kazan coğrafyasından geçmiş ve medeniyetlerin kültürlerini diyardan diyara taşımış, günümüzde de ilçe topraklarından geçen Anadolu Otoyolu ve E-89 (Ankara-İstanbul karayolu) bu görevi sürdürmektedir.

Galatların antik "Manegaolus" şehri, Karalar Mahallesi Asar Dere mevkiinde kurulmuş, kral ve kraliçeler yaşamış, bölgede bunlara ait anıt mezarlar yapılmıştır. Meşhur "Roma yolu"nun kuzeybatı güzergahı ilçemizden geçmiş, günümüzde de aynı güzergahtan Anadolu Otoyolu geçmektedir.

Kazan coğrafyası, jeolojik doğal güzelliklere ve arkeolojik kültürel alanlara sahiptir.

Karyağdı, Mire, Yıldırım, Şorba ve Ayaş dağlarının yüksek tepe ve yamaçlarında meydana gelen jeolojik formasyonlar (oluşumlar) ile Akıncı Ovası gibi coğrafi şekillerin sergilendiği güzelliklere sahiptir. Bu dağların yamaçlarından beslenerek Ova Çayı'na karışan akarsu vadi yatakları da bölgeye ayrı bir doğal zenginlik katar.

Antik çağlarda ulaşım yollarının geçtiği Kazan ilçesinde, bu çağların kültür mirası olan höyük, tümülüs, kale, su yolu, çeşme, köprü ve düz yerleşmeler bulunmaktadır.

Yapılan son araştırmalara göre; "Kazan" adının aslında öz Türkçe bir coğrafi yer tanımlaması olan "Kazgan" (İki akarsuyun birleştiği yer) kelimesinden geldiği ve Oğuz Türkmen Yörük kabilelerine ait bir isim olduğu daha gerçekçi gelmiştir.

Başkentin gelişen ve değişen yüzü, geleceğin çağdaş, dinamik ve yaşanabilir bir metropol olma yolunda hızla ilerleyen Kazan, zengin bir tarihi kültürel mirasa sahiptir. Bu miraslardan en önemlilerinden biri de İlk Köylü Kadın Milletvekili Satıkadın'dır.

Satikadın ile ilgili net belgeler yok elimizde, aynı olayın küçük farklılıklarla anlatıldığı dokümanlar ve gazete haberlerinden alıntılar yaptık, nihayetinde bu dokümanlar ve Satıkadın'ın ailesinden aldığımız bilgilerle yaşam öyküsünü yazmaya çalıştık.

SATI KADIN

Satıkadın; 1890 yılında Ankara'nın Kazan Köyü'nde doğmuştur. Kara Mehmet ile Emine Hanım'ın kızıdır. Bir kız bir erkek kardeşi vardı. Erkek kardeş genç yaşta ölmüştür. Satıkadın Yassıören Köyü'ne gelin gitmiş. İlk eşinden bir oğlu olmuş ve eşi vefat etmiş. İlk eşi ölünce Satıkadın Kazan'a babasının yanına döner, bir süre sonra Tekke Köyü'ne gelin giderek ikinci evliliğini yapar. Bediha Hanım'a "Tekke Köyünde yaşadığı zamanlardan hiç bahseder miydi, gelin olduğu aileyle ilgili anılarını anlatır mıydı?" diye sorduk, Bediha Hanım, "hatırlayabildiğim; gelirken kaynanası gözleme yaparmış, bu gözlemeler Kazan Köyü'nün gözlemelerinden daha kalın olurmuş, annem Satıkadın, gözlemelerin ortalarını koparır yermiş, kenarlarını da diğer eltileri yermiş ama çok iyi anlaşılarmış, eltileri: "Dokunmayın yesin." derlermiş diyerek annesinin anlattıklarını bize aktardı.

Eltilerinin sevdiği Satıkadın'ı gelinleri de çok sevmiş. Yine Bediha Hanım anlatıyor; "Bir gün gelinine "hamur yoğur da ekmek yapalım." der Satıkadın. Gelin hamuru yoğurur ancak hamura tuz katmayı unuttur. Hamurun mayası gelir, gelin Satıkadın'a tuz katmayı unuttuğunu söyleyince, Satıkadın kimse gelinine laf etmesin diye, elek alır ve unla birlikte tuzu hamurun üstüne eler ve gelinine hamuru yoğurtur. Bu sırada Satıkadın'ın büyük kızı gelir, "Daha ekmek yapmadınız mı? Hamur mu yoğuruyorsunuz?" deyince, Satıkadın gelininin açığını vermemek için: Yok kızım, ahtım vardı, gelinim olursa hamurun mayası gelene kadar yoğurtturacağım diye, gelinimde sağ olsun beni kırmıyor ve hamuru yoğuruyor." diye, gelinini kızından bile korumuş. Zekâsını sosyal yaşamda ev hayatında dahi kıvrakça

Satıkadın'ın kızı
Bediha Emre Hanım

Satıkadın ve çocukları....

kullandığına, yüreğindeki sevgiye tanık oluyoruz, bize anlatılan bu kısa anıyla.

Satıkadın'ın babası Kara Mehmet rahatsızlanınca, Satıkadın'ı çağırır, eline bir bıçak verir ve "Kızım, ben elden ayaktan düştüm, bunca tarla, araziye sen sahip çıkacaksın, şuradaki şuradaki tarlalarımızı sürmüşler." der. Bazı kişiler Kara Mehmet'in yaşlılığını fırsat bilip, bağ bahçe, tarlalarına el koymak bu tarlaları sürüp ekmek istemiştir. Bu kişiler köy ağalarıdır.

Satıkadın tarlalara bakmaya gider ve tarlaların sürüldüğünü görür. Bu tarlaları sürdürenler "Köy Ağalarıdır" diye düşünmeden, korkusuzca elindeki bıçağı ile öküzlerin koşumluklarını çözer. Tarlanın yanındaki dereye atar. Devamında sürülüp el konulmaya çalışılan hiçbir tarlayı sahihsiz bırakmaz, mücadele eder. Bediha Hanım'ın söylediğine göre hiçbir ağa da gelip hesap soramaz Satıkadın'a. Satıkadın mesajı vermiştir:

Satıkadın ve ailesi

Sol üst: kızı Lütfiye Zengin, oğlu Cafer Koçak, Oğlu Remzi Çırpan, Damadı Yusuf Zengin, eşi İbrahim Çırpan. Önde: Satı Çırpan, kızı Bediha Emre, oğlu Ahmet Çırpan, kızı Emet Akdere

Bu tarlalar bizimdir.”.

İşte Tabiri caizse “kadın başına” Ağalara karşı koyduğu ve mücadeleden kaçmadığı içindir, Kazan Köyü’nde Satıkadın, “Satı Ağa” olmuştur.

Kadınlarımız, 26 Ekim 1933 tarihinde 2349 sayılı kanunla da kadınların köy ihtiyar heyetlerine ve muhtarlığa seçme ve seçilme hakkı kazanmıştır. Satıkadın da Muhtarlığa adaylığını koymuş, seçimi kazanmış ve muhtar olmuştur.

Satıkadın Kazan Köyü’nde muhtardır. Hem evinin işleriyle uğraşmakta, hem de köyünün sorunlarıyla uğraşmaktadır. Kazan’da köylüsüyle iyi bir diyalog içindedir. İyi bir at binicisidir. Gerekliğinde silahını kuşanmış köyünün güvenliğini savunmuştur. Köyünün sorunları olduğu zaman, silahını kuşanır, atına biner, Halkavun’a iner ve resmi makamlarla çözüm bulmak için görüşür. Satıkadın’ın evi ihtiyaç kapısıdır; köyde kimin erzakı biterse, başı sıkışırsa kapısını çalıp onu bulmaktadır.

Satıkadın’ın Atatürk’le karşılaşmasını, bu olaya bire bir tanık olan daha önemlisi Satıkadın’a Mecliste edeceği yemini ezberleten Hasan Erol Bey’den aldığımız bilgileri aktaralım.

1924 doğumlu Kazan'ın Aydın Köyünden olan Hasan Erol, Kazan'ın ilk talebelerindendi. Latin alfabesiyle okuma yazma bilen tek Türk insanlardan biriydi. Okumak için Aydın Köyü'nden Halkavun Nahiyesine kendisine tahsis edilmiş bir kısrakla gidip geldiğini anlatıyor. Kendisine Satıkadın sorulduğunda: “Satıkadın uyanıktı, okur yazarlığı yoktu, bir köylü kadındı, o tarihte Kazan Köyünün muhtarıydı.” diyor.

Hasan Erol'a Atatürk'ün Halkavun Nahiyesine gelişini sorduğumuzda, bir heyecanla anlatmaya başladı:

“Tam olarak bilmiyorum, Bolu'ya ya da İstanbul'a gidiyormuş Atatürk, biz talebeleri topladılar en güzel giysilerimizi giymiştik ama yokluk öyle çoktu ki elbiselerimiz yama içindeydi. Halkavun'da yolun kenarına dizildik. Köylerden de birçok insan gelmişti. Bulduğum yerin sağ tarafına çardak kurmuşlardı, çardağın içine bir masa, masanın üstüne de 1 sürahi ayran, 1 sürahi su ve bardak koymuşlardı. Baktım Ata'nın arabası geliyor, geldi tam benim olduğum yerde durdu. Çok yakından gördüm. Bir baktım Satı Ağa almış bir bardak ayranı Ata'ya uzatıyor, Atatürk bu sırada cebinden içinde beyaz toz bulunan bir şişe çıkardı herhalde ayrana dökcekti(o zamanlar suikast girişimleri olduğu için halk o beyaz tozu panzehir gibi bir şey olarak nitelendirmişti.), Satı uyanık ya, uzattığı ayranı kendi içti, bardağı yıkayıp tekrar Ata'ya ikram etti. Atatürk ayranı içti. Bucak Müdürüne bu kadının kim olduğunu sordu ve kendi not aldı.” diyor Hasan Amca.

Satıkadın Mahallesinde bulunan eski köy camii.

Kazan köyünden bir görünüm

Hasan Erol'a Satıkadın'a okuma yazmayı öğreten siz misiniz? diye sorduk. Gülümsedi, "Ben okuma yazma öğretmedim. Mecliste okuyacağı yemini ezberlettim." Bucak Müdürü Tevfik Bey, Satıkadın'ı Hasan Erol'a getirmiş ve "Satıkadın'ı sana teslim ediyorum, meclis andını ezberlet bir de imza atmaya öğret" demiş. Hasan Erol anlatıyor, "O zamanlar ben dokuz on yaşlarındaydım. Satı Ağa gelirdi. Masa filan yok, yerde karşılıklı oturup, ben okurdum o tekrar ederdi, kafası alırdı. Böyle çalış çalış yemini ezberledi, bir de karınca kararınca imza attırdım, onu da öğrendi." diyor. Bu çalışmanın kaç gün sürdüğünü sorduğumuzda: "Bilemem bazı gelirdi bazı gelmezdi, net gün söyleyemem." diyor ve ekliyor: "Mecliste yemini en güzel okuyanlardan biri Satı Ağaydı." yaptığı öğretmenlikten gayet memnun bir edayla.

Kazan Köyü Çeşmesi

Kazan Köyü

Aradan aylar geçer 1934 yılında bir Cuma günü Halkavun'dan misafirler Kazan Köyüne gelir, Muhtar Satıkadın'ı sorarlar, Kazan Köyünün genç kadın muhtarı misafirlerin yanına gelir, "Safa gelmişsiniz, buyurun muhtar benim." der. Gelenlerden biri onu tanır. Bu, Kazan Köyünün bağlı olduğu Halkavun Nahiyesi Müdürüdür, "Vali Nevzat Bey seni istiyor, Ankara'ya gideceğiz."

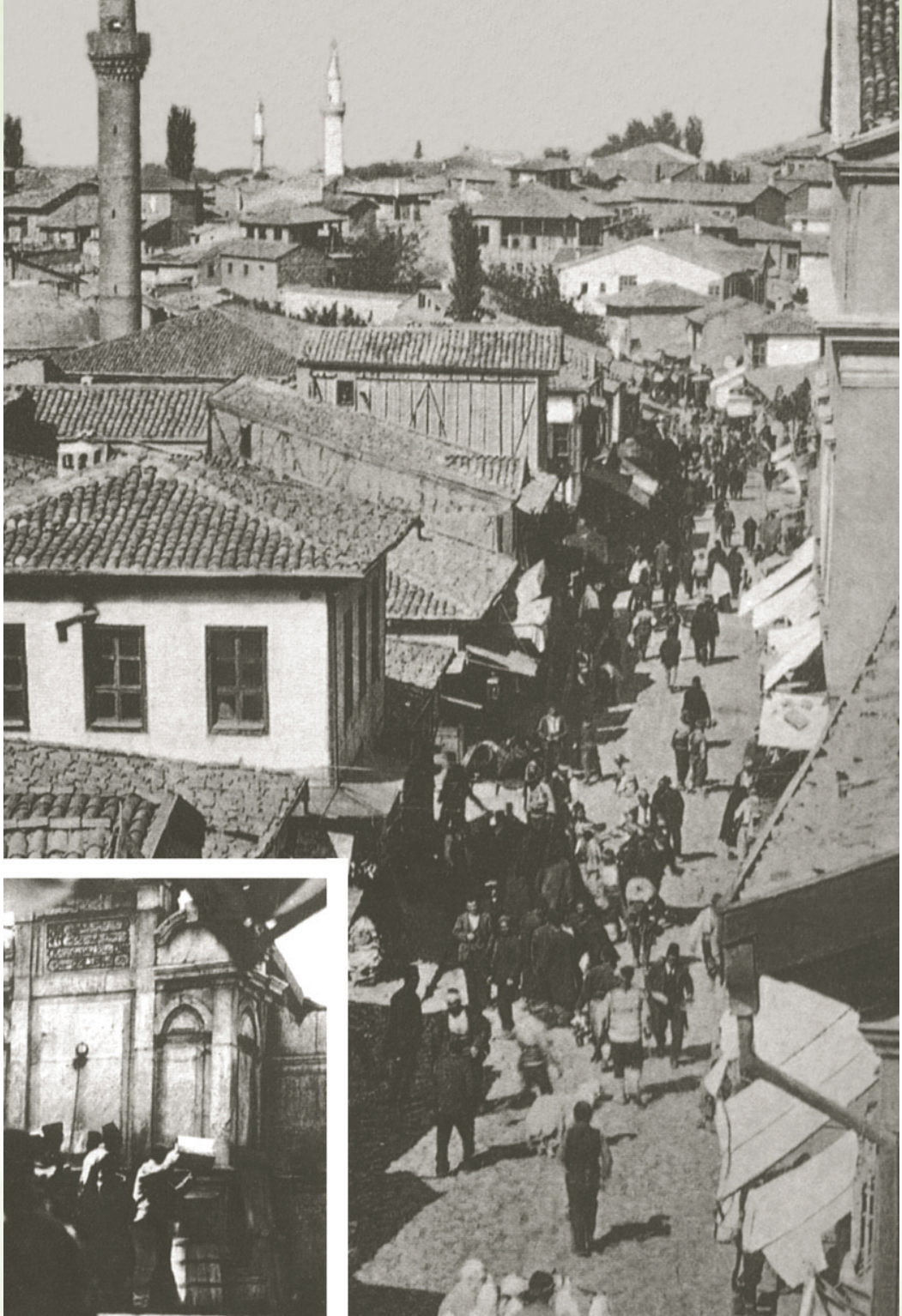
-“Eh! Gidelim bakalım.” der Satıkadın.

Satıkadın'ın eşi Cuma namazından evine gelip de, Satıkadın'ın Ankara'ya götürüldüğünü öğrenince, "Ah Satı! Bunca erler, ağalar dururken sana mı kalmıştı Ata'ya ayran vermek, kim bilir ne oldu da götürdüler" diye söylenir. Köylülerin içine bir korku düşer. Şimdiye kadar, köyden şehre kimsenin çağırıldığını bilmezler. Herkes manalı manalı birbirine bakar. Korkmayan sadece Muhtar Satıkadın olur. Kış mevsimi, ayaklarında çarıkları var, ayağının ıslanmasına karşın yanına çorap alır.

Hazırlanması kolay olur, derhal yola çıkarlar. Kimseye neden, nereye gidiyorum diye sormaya bile gerek duymaz. Fethiye Köyü yakınlarında otomobil çamura saplanır, bir müddet arabadan inmek ve yükünü hafifletmek icap eder. Lakin çoban köpekleri etraflarını sardığı için kimse arabadan inmek istemez. Satıkadın hemen kapıyı açar: "Ne var korkacak?" der. Arabadan iner ve elindeki değneğiyle köpekleri kovar. Fethiye Köylülerinin yardımıyla araba çamurdan kurtarılır ve yola devam edilir:

Gece geç vakitte Ankara'ya varırlar, Satıkadın Saman Pazarında bulunan akrabalarının yanında kalır. Ertesi gün sabah Vali, hanımıyla beraber Satıkadın'ı almaya gelir ve kendi evlerine götürür. Orada hazır bulunan terziler Satıkadın'ın ölçüsünü alır ve elbiseler diker. Yeni elbiseleriyle Satıkadın ve yanında Vali Atatürk'ün huzuruna çıkmak için köşke giderler. Atatürk, Satıkadın'la bir süre sohbet eder, okuryazar olup olmadığını sorar. Satıkadın; "Okur-yazar değilim ama kafam çalışır." der. Atatürk Satıkadın'a kırk gün süre verir, okuma yazma öğrenmesi için. Atatürk Satıkadın'ın karakterini dener; Satıkadın'a der ki: "Satıkadın, seni mebus yapacağız, kadınlara baş yapacağız. Yalnız seni araştırdık, boğazı delik kocan varmış, onu boşayacaksın. Sana zengin bir bey bulacağız, eşinden vazgeçeceksin. Ondan sonra seni kadınlara baş yapacağız, ne dersin?" diye sorar. Satıkadın: "Olmaz Paşam; ben kocamdan memnunum, kundakta bebem var." der ve gitmeye çalışır. Atatürk: "Dur dur Satıkadın" der ve güler. Bir taraftan da gazeteciler sürekli resim çeker.

1930'lı yıllarda Taşhan

Satıkadın'ı Cuma namazından gelince evde bulamayan ve Satıkadın'ın Ankara'ya götürüldüğünü öğrenince korkan eşi, Ankara'ya gelir, Satıkadın'la Taşhan'da buluşurlar. Atlarına binip Kazan'a dönüyorken, iki jandarma yollarını keser. Jandarmaların elinde Satıkadın'ın gazetelerde çıkmış resimleri vardır. Jandarma sorar: “Resimdeki Satıkadın sen misin? Satıkadın, “evet benim” der. Jandarma ; “bu yanındaki kim? Ankara'da Vali seni arıyor” diye sorar. “bu benim eşim” der Satıkadın. Jandarmalar, kendi rızasıyla beyiyle gidiyor diye imza aldıktan sonra, Satıkadın ve eşi yollarına devam eder. Zor şartlar altında Kazan'a gelirler, evdeki çocuklar ağlamışlar; “Ata anamızı öldürecek” diye.

Satıkadın'ın bir gazeteci ile röportajı (1935).

Satıkadın seçimlere kadar her gün Halkavun'a gider gelir, okuma yazma öğrenmek için.(O'na Meclis Andını ezberleten Hasan Erol'un söylediğine göre okuma yazma öğretmemiştir, bu konuda net bilgimiz yok, okuma yazma öğrenmesi farklı bir dönemin içinde de olmuş olabilir.)

Atatürk, “Ankara Milletvekili” olarak Meclise giren Kazan Köyü Muhtarının adını değiştirerek ona Orta Asya Türkleri arasında ün yapan bir kadına izafeten “Hati” adını verir. Orta Asya Kadınlarını araştırdım, fakat Hati adına rastlayamadım. Sanırım en güzeli Satı Kadı'nın “Yedigün” dergisi muhabirlerine verdiği cevapta saklı. “Gönlünüz ne manasına gelirse koyun...Eski Türk adı imiş, eski adım Satı idi emme, Atam öyle diledi işte!..”

5 Şubat 1935 Salı, Ulus Gazetesi; “*Fırkamız Saylav Namzetlerinin Adları*” manşeti altında, Ankara 'da on ikinci sırada “Satı Karamehmet(kadın), Bitik Nahiyesi Kazan Köyü Muhtarı” yazar. Böylece Satıkadın'ın Milletvekilliği adaylığı resmen gazetelerde yer almıştır.

9 Şubat 1935 Cumartesi, Ulus Gazetesi; “*Saylav Seçimi Dün Yapıldı.*” manşeti altında, “Yeni Saylavlara” diye bir duyuru yapılır. Duyurunun içeriği: “Cumhuriyet Halk Fırkası Umumi Kâtipliğinden tebliğ olunmuştur.” Cumhuriyet Halk Fırkası Umumi Reislği Divanınca namzet gösterilen saylavların intihapları tahakkuk ettikten sonra mahallerinde tetkik heyetince mazbataları hazırlanmak üzere, her birinin ait olduğu intihab dairelerine nüfus kayıtlarını ve soyadlarını telgrafla bildirmeleri eyi olur.

8 Şubat 1935 tarihli Akşam Gazetesi; SATI KADIN. Ankara Saylav Namzedi Ankara'ya geldi; Ankara'dan namzet gösterilen Bayan Satı Mehmet evvelki gün köyünden buraya gelmiştir. Bayan Satı bundan bir iki sene evvel Bitik nahiyesinin Kazan köyünde ilk defa muhtar olmuş bir kadındır. Şimdiye kadar köy işlerinde büyük hizmetleri görülmüştür. Köy kanununun tatbiki için çok çalışmış yaptığı işlerden biri de, köy evlerini beyaz kireçle sıvatmak olmuştur. Bunu gören diğer köyler de, evlerini beyaz kireçle sıvamışlardır. Kazan köyü, Anadolu köyleri arasında beyaz evleri ile, mamur küçük bir köy haline gelmiştir, Satıkadın küçük bir tarla sahibi müstahsildir. Milli Kurtuluş savaşında malul olmuş Mehmed ismindeki kocası ile birlikte bu tarlada çalışmaktadır.

8 Şubat 1935'te seçim olur. Satıkadın 1273 oy ile Milletvekili seçilir. 1 Mart 1935'te yemin eder ve göreve başlar. Satıkadın Ulucanlar'da bir ev tutar ve oraya yerleşirler. Sonra Hamamönü ve son olarak Saman Pazarı'nda tuttıkları evde otururlar. Köy evi tutmuştur Satıkadın ve nedenini, "Yedigün Gazetesi"ne verdiği röportajda şöyle açıklıyor. "Mahsus gidip bir apartman tutmadım ki, köylüm gelip:

"Bizim Hatı'nın burnu büyüdü!" demesinler diye. Kendime işte bu köy evini tuttum.

Satıkadın'ın evi Kazan Köyü Muhtarı iken de, ihtiyacı olanlar tarafından sıklıkla ziyaret edilmiş. Milletvekili olduktan sonra da; Bediha Hanım anlatıyor; "Evimiz işi, ihtiyacı olanlarla dolar taşardı. Hatta köyden getirdikleri ve satamadıkları patatesi, soğanı satamayınca bizim eve doldururlar, bir sonraki gelişlerinde satmak için alırlardı." Satıkadın "Yedigün Dergisi"ne yapılan röportajda aynı konuya şu cevabı veriyor: "Şu vakit pek dar ve kısa geliyor bana... Bir kere sabahleyin şu gördüğümüz yirmi kişilik eve kumanda etmek hani pek kolay değil!.. Saat iki üç oldu mu doğru Meclise... Orada Ziraat Encümeninde akşama kadar çalışıyoruz. Benim boş vaktim yoktur. Her gün her saat köyünden beni görmeye gelirler. Kiminin gözü ağrıyor, kimi ciğerini gösteriyor. Hepsini

Satıkadın'ın adını verdiği mahalledeki evi

alıp hastane hastane dolaştırıp dertlerine deva arıyorum. Kapım akşama kadar herkese açıktır.”

Artık o ilk mebus Satıkadın'dır. Henüz ilk günler. Bir gün Atatürk'ün misafiri olarak Çankaya'dadır. Şalvarı, futası ve yazması ile. Nevzat Tandoğan: “Satıkadın, der, sana bin lira verelim de, ihtiyaçlarını tamamla.” “ne parası, ne yapayım ben bunu” gibilerden yüzlerine bakınca, Nevzat Bey şaka yollu konuşmasına devam eder: -“Canım Satıkadın borç veriyoruz tabii” O tavrını hiç değiştirmez; emin ve sakin: -“borç yiyen kesesinden yer” diye cevap verir. Bu bilenmiş keskin zeka, Atatürk'ün çok hoşuna gitmiştir. Satıkadın eksiklerini tamamlamak için aldığı ödünç bin lirayı derhal Kazan köyünde ihtiyacı olanlara dağıtır.

Mecliste kadının kıyafeti;

2 Mart 1935 Ulus Gazetesi; 5. Dönem seçimleri yapılmış kadınlarımız Meclise gelecekler: kıyafetleri nasıl olacaktır?

Büyük Kurultay Başkanı Kazım Özalp cevaplıyor:

Soru:- Kurultayda kadın sayımlar için bir kıyafet kaydı var mıdır?

-Sayımlar için umumiyetle bir kıyafet kaydı yoktur. Bittabi her sayımlın Meclise medeni bir kıyafetle gelmesi lazımdır. Yalnız kadınlar birçok yerlerde şapkalarını çıkarmaktan istisna edilmiş iselerde kurultay salonunda da muhafaza etmek ve kadınlar için bir fark gözetmek kabil olmayacaktır. Kadın sayımlarımızda erkek sayımlara benzememelidir.

Satıkadın Mecliste nasıl giyinmişti, S.F.Terzioğlu'nun anlatımıyla; “Ankara'nın yegâne kız ortaokullarından birindeyiz. İçeriye okulun müdiresi ve bazı tanıdığımız yabancılarla birlikte, başında bürgüsü(yemenisi), üzerinde dizi dizi altınlar ışıldayan, kırmızı pazenden yapılan bir şalvar ile belinde kuşak, ayağında eski pa-buçlar bulunan elleri nasırlı, yüzü yer yer yanmış, çatlamış orta boylu bir kadın girdi. Biz sınıfta yedi kız talebe idik. Müdiremiz, Satıkadın'ın ilk Milletvekili seçildiğini bildirdi. Biz üç gün üç gece durmadan uyumadan çalıştık. Kazan Köyü'nün Satıkadın'ına örnek bir Türk Kadını kılığı hazırlamıştık. Evvela saçları kısa kesildi. Üzerindekiler tamamen değiştirildi. Başına siyah bir şapka, vücuduna göre de ayrı bir tayyör diktik. Bir de beyaz bluz giydirdiğimiz Satıkadın, ayağındaki kısa kalın ökçeli ayakkabıları ile Büyük Millet Meclisi'ne girecek ilk kadın Milletvekili olarak hazırlanmış oluyordu.

HATI ÇIRPAN (SATI KADIN'IN VE DİĞER VEKİLLERİN) SEÇİM MEZBATALARININ ONAYLANMASI...

Ankara Seçim Bölgesinden, 5. dönem Sayılav seçilen

Hatı Çırpan, Mazbatasını 8.2.1935 tarihinde alır. Seçimde 1273 toplam oy alan Hatı Çırpan: Merkez kazasından: 332, Ayaş Kazasından: 77, Beypazarı'ndan: 74,

Nallıhan'dan: 48, Çubuk'tan: 68, Kızılcahamam'dan: 139, Haymana'dan: 80, keskin'den: 144, Polatlı'dan: 41, Bala'dan: 73 Kalecik'ten: 99, Ş. Koçhisar'dan: 98. rey (oy) alır.

7.3.1935 tarihinden de birinci celsede, başkanlığını hasan Saka'nın yaptığı oturum:

Başkan-Celse açıldı. İntihab mazbataların tasdiki, bir de encümenlerin intihabı vardır. Seçim mazbatalarında muallel olarak yalnız iki mazbata görülmüştür. Nizanameyi dahili mucibince biraza sonra teşkil edeceğiniz tetkik encümeni bu iki mazbatayı tetkik edecektir. Diğer mazbatalar muallel olamadığı için intihab daireleri birer okunarak tasdikinize arz olunacaktır.

Afyon Karahisar, Amasya'dan sonra: Ankara.

Aka Gündüz

Başkan:- Kabul edenler...Etmeyenler. kabul olunmuştur.

.....

Hatı Çırpan

Başkan-Kabul edenler...kabul etmeyenler....kabul olunmuştur.

Kemal ATATÜRK

Başkan-Kabul edenler. Kabul etmeyenler....kabul edilmiştir.

.....

Satıkadın'ın Seçildiği Encümenler ve Heyet Tarihleri;

Defter no:871

Seçim Dairesi	:	Ankara
Devre	:	5
Mazbatanın Tarihi	:	8.2.1935
Kazandığı Rey	:	1273
Tasdik Tarihi	:	7 Mart 1935
İnikat	:	İkinci Celse: 1
Adı ve Soyadı	:	Hati Çırpan
Doğum Tarihi	:	1890
Mesleki seçimden evvelki son vazifesi	:	Kazan Köyü Muhtarı
Meclise İltihak Tarihi	:	1 Mart 1935

Fevkalade İctima

Seçildiği Encümenler : Ziraat Encümeni Azalığına. 7.3.1936

Birinci İctima

Seçildiği Encümenler : Ziraat Encümeni Azalığına.
6.11.1935

Diğer Seçimler : Kamutay Namına Şehitliklere çelenk koyma Hey'eti Umumi Hey'etin
31.7.1936 tarih ve 954 nolu kararıyla.

İkinci İctima

Seçildiği Encümenler : Ziraat Encümeni 9.11.1936

Üçüncü İctima

Seçildiği Encümenler : Ziraat Encümeni Azalığına. 5.11.1937

Dördüncü İctima

Seçildiği Encümenler : Ziraat Encümeni Azalığına.
7.11.1938

Sair Muamelatı : Altıncı Devrede Seçilmemiştir.

Yukarıdaki belgede görüldüğü gibi Mecliste Satıkadın Ziraat Encümeninde görev almıştır. “Diğer Seçimler” Maddesinde görülen Şehitliklere Çelenk koyma olayı Satıkadın'ın Çanakkale gezisiyle bağlantılı görünmektedir. Kızı Bediha Hanım anlatır bu geziyi, annesinden duyduğu kadarıyla.

“Annem bir gurup milletvekiliyle Gemiyle Çanakkale'ye gider. Hiç deniz görmemiştir, kaygılanır. Geminin can kurtarma simitleri dikkatini çeker. Çevresinde-

kilere “bunlar ne?” diye sorar. Onlarda “bunlar can simidi, olurda gemi batarsa, bunlarla insanlar kurtulur” derler. Satıkadın kaygılanır iyice, ya gemi batarsa, çocuk çocuk ne olacak diye söylenmeye başlar. Arkadaşları bir şey olmayacağı konusunda teskin ederler. Rahatlar.” Şehitlikler gezilmiş, meclis namına çelenkler konulmuş, şehitlerimiz rahmetle anılmıştır.

Yıl 1938, Ankara Halkevinde verilen müsamereye gider Satıkadın, kapıda bekleyen kalabalık bir köylü gurubu vardır. Satıkadın sorar; “Neden içeriye girmiyorsunuz?” Köylüler; “Almıyorlar” derler. Bu sefer kapıda bilet kontrolü yapanlara döner, “Neden bunları almıyorsunuz?” diye sorar. Kapıdaki adam, “efendim bugün Milletvekilleri...” diye söze başlar fakat Satıkadın sözün bitmesini beklemeden, “bunlar milletin vekilleri değil, asılları!” diyerek köylülere yol gösterir.

SATI KADININ VEFATI

Ilk Köylü Kadın Milletvekili Satıkadın; V. Dönem milletvekili olarak görev alır, görevi bitince doğduğu, büyüdüğü ve Muhtar seçildiği Kazan’a döner fakat görevi bitmemiştir. Yine evi ihtiyaç sahipleri tarafından ziyaret edilir ve yine Satıkadın, “yoruldum” demeden aynı şevkle insanların hizmetindedir. Bediha Hanım, Satıkadın’ın hastalığını şöyle anlatır. “Annem sabah erkenden samanlığa hindi basmaya gitmiş, biz uyuyoruz tabii, samanlığa girince, sanki kocaman bir buz kalıbı sol yanına girmiş gibi olmuş(Satıkadın’ın ifadesiyle), hareket edemeden yere düşmüş. “Samanlıkta ölür kalırım kimse bulamaz” diye hareket ettiremediği sol ayağında ayakkabısını çıkarmış ve ellerine geçirerek sürünmeye başlamış, dışarı çıkana kadar. Oradan seslenmişte yardım istemiş. Annemi hastaneye götürdük, felç olmuş dediler.” Satıkadın’ın rahatsızlığı yedi yıl sürer ve 19/03/1956 da aramızdan ayrılır. Kendi aramızdan ayrılır fakat kahramanlığı, kıvrak zekasını kullanma yeteneği, en önemlisi “kadın duruşu” yaşayacak ve Türk Kadınlarına örnek olacaktır. Rahmetle ve saygıyla anıyoruz.

Nezihe ARAZ’dan; “Bence Satıkadın sadece bir sembol değildi. Vazifesini gerçekten benimsemiş cesur bir insandı. Kazan Köyünde herkesten O’nun bu medeni cesaretini dinledim. Kızkardeşi-“Öldü gitti, cesaretle!” dedi. Son dakikasında köyün hocasını istemiş.-“Korkuyor musun abla, insan hastalanınca hemen ölmez ya!” diyen kardeşine:-“Yooo! Demiş, koç gibi Allahımın kurbanıyım. Ölümünden korkmam çok yaşadım, çok gördüm, Allah imandan ayırmasın!” Hepsi bir iki saatlik hikaye!

ÖLÜMÜNDEN 18 GÜN ÖNCE

Satıkadın mezarı başında eşi ve oğlu dua ederken...

Sonra Satıkadın tarihe intikal etmiş.

22 Mart 1956 Hürriyet; İlk Kadın mebusumuz “Satıkadın” vefat etti. Merhume Atatürk zamanında mebusu. Türkiye Cumhuriyetinin ilk kadın mebusu Satıkadın-Satı Çırpan- vefat etmiştir. Ankara'nın Halkavun nahiyesine bağlı Kazan Köyü'nde çiftçilik yapmakta olan Satı Çırpan'ın cenazesi, nahiye halkı ile diğer köylerden gelen komşu ve akrabalarının iştiraki ile kaldırılmıştır. İstiklâl harbi sırasında büyük yararlıklar göstermiş olan Satıkadın, Atatürk zamanında Meclise girmiş ve Ankara mebusu olarak Büyük Millet Meclisinde çalışmıştır.

Satıkadın'ın mezarı

Satıkadın'ın Anıtı

**Satıkadın
Anıt Park**

SATIKADIN ADI VERİLEN İLKOKUL

1967-1968 Öğretim yılında Ankara İl Genel Meclis çalışmalarında Milli Eğitim Komisyonu, Altındağ ilçesinde İnşaatı Tamamlanan bir ilkokula bir isim bulmak için görüşmeler yapıyordu. Başkan Naime Tokgöz, bu okulun adının “Satıkadın” olmasını teklif etti. Bu teklif komisyonca uygun görülerek, İl Genel Meclisi Ummi Kuruluna getirildiğinde Umumi heyetçe alkışlarla kabul edildi. Satıkadın İlkokulu Altındağ, Solfasol’de eğitim ve öğretime devam etmektedir.

Gazeteci Nezihe Araz, Satıkadın'ın ölümünden sonra Kazan'da röportaj yaparken...

(13 Nisan 1956 Hayat Mecmuası) Nezihe ARAZ

Satıkadın; 1890 yılında Ankara'nın Kazan Köyü'nde doğmuştur. Kara Mehmet ile Emine Hanım'ın kızıdır. Aile kurtuluş savaşında büyük yararlılıklar göstermiştir. Satıkadın'ın babası erken ölmüş, mal mülk o nun eline kalmıştır. Kitaplarda kayıtlarda doğum kazan olarak gösterilse de Satıkadın Çeltikçi Gümüle den, eşi İbrahim Çırpanoğlu'nun(sonra Çırpan), Tekke Köyü'ne gelin gelir. Kazan o zamanlar Halkavun nahiyesine bağlı bir köydür. Halkavun, Atatürk ve refakatindekilerle karşılandığı yerdir. Satıkadının kızı Bediha hanım: "O zamanlar Kazan Köyü sekiz on haneymiş." dedi bize.

Her Türk ailesinde olduğu gibi Satıkadın'ın ailesinde toplumsal sorumluluğun, milli hislerin bir tezahürü olarak yukarıda belirtildiği gibi kurtuluş savaşında imkanları ölçülsünde destek vermiştir. Ailenin bu hasletleri baba Kara Mehmet'ten sonra kızları tarafından devam ettirilmiştir.

Satıkadın babası öldükten sonra evin idaresini eline almıştır.

“ Kara Mehmet kazan köyü eşraflarındandı, şöyle böyle beşbin dönüm toprak, koyun, inek, pulluk, mulluk iki kızının eline kalıyordu. Kara Mehmet öldükten sonra herkes bu malın üstüne çullanıvermişti. Kurdun kuşun bile ürküp korktuğu Kara Yusuf mütegalibenin başında geliyordu. “malları Kara Mehmet'in kızına urganlatmayız” diye direniyordu. O güne kadar köyde bir varlık olarak belirmemiş olan Satıkadın, ışıklı bir şahsiyet olarak ortaya çıktı. Üzerine büyük bir iş düşüyordu. Ya boyun eğip maldan mülkten vazgeçmek, elin sığırını gütmek vardı, ya da dayanıp hakkını almak. Kocası “kafası ayık idi, bilgiç idi” diyor. Satıkadın ayık kafayla mücadeleye başlıyor. Hakim, dava vekili, mudde i umumi, ne lazımsa başvuruyor, malını kurtarıyor. Bu mücadele ile O nun adı köyde Satı Ağa olmuştu.

KAZAN KÖYÜ MUHTARLIĞINDAN MİLLET MECLİSİNE

İLK KÖYLÜ KADIN MEBUSUMUZ SATI KADIN

1934 yılı Türk kadını için en onurlu hakkın elde edildiği uğurlu bir yıl olmuştur. Bu senenin 5 Aralıkta Anayasada yapılan bir değişiklikle kadınlara da, erkeklerle eşit olarak milletvekili seçme ve seçilme hakkı tanındı.

Köy kanunu ile köy muhtarı olma, 1929'da çıkan belediyeler kanunuyla da belediye meclisine girme hakkını zaten kazanmış olan kadınlarımız, 1934'den sonra da parlamentoya girerek ülkenin idaresinde söz sahibi oldular.

5.dönem T.B.M.M.'de seçilen 399 milletvekilinden 17 tanesi kadınlardan oluşmaktaydı. Bunlardan birisi de o zamanlar Ankara'nın Kazan Köyünden Muhtar Satıkadın'dır.

Gençliğinde köyünün mütegalibiyesiyle mücadele edip üstün gelen, İstiklâl savaşında Milli Kuvvetlere erzak temini için canla başla çalışan, nihayet Kazan Köyüne Muhtar, daha sonra da Ankara mebusu seçilen Satıkadın, vazifesini yapmış bir insan huzuru içinde ebediyete geçti. Türk İnkılap tarihi Satıkadın'ı sadece bir sembol olarak yazmayacaktır. Çünkü O Büyük Millet Meclisine girmenin ne demek olduğunu bilmiştir. Vazifesini hakkıyla yapmış bir insan olarak yaşadı ve öldü.

1934 yılında bir akşam üstü 30 hanelik bir Orta Anadolu köyü olan Kazan'a farlarını karanlığa dikmiş siyah bir otomobil girdi. Köylüler alışık olmadıkları bu hadiseyi merakla seyrederken otomobilden inen beyler "Merhaba, Muhtar Satıkadın nerede?" dediler.

Kazan Köyünün genç kadın muhtarı misafirlerin yanına geldi, "safa gelmişsiniz, buyurun muhtar benim" dedi. Gelenlerden biri O nu tanıyordu. Bu, Kazan Köyünün bağlı olduğu Halkavun Nahiyesi Müdürü idi, "Vali Nevzat Bey seni istiyor, Ankara'ya gideceğiz."

-“Eh! Gidelim bakalım.”

Köylülerin içine bir korku düşmüştü. Şimdiye kadar, hele böyle gece yarısı köyden şehire kimsenin çağırıldığını bilmiyorlardı. Herkes manalı manalı birbirine baktı. Korkmayan sadece muhtar Satıkadın idi. Hazırlanması kolay oldu, derhal yola çıktılar. Kimseye neden, nereye gidiyorum diye sormaya bile gerek duymamıştı. Yolda otomobil çamura saplandı, bir müddet araban inmek ve yükünü hafifletmek icab etti. Lakin çoban köpekleri etraflarını sardığı için kimse arabadan inmek istemiyordu. Satıkadın hemen kapıyı açtı, “ne var korkacak” dedi. Köpekler susmuştu bir müddet yürüdüler araba çamurdan kurtarılarak arkadan yetti.

“Ne var korkacak”

“ne var korkacak?” O ‘nun hayat hikayesi bu küçük cümleyle hülasa edilebilir. Başına neler gelmiş, fakat O her müşgülünü bu sualle yenmişti. Daha gencecik bir kadinken babası ölmüş, mal mülk, tarla tapan O’nun eline kalmıştı. Kara Mehmet Kazan Köyünün eşrafındandı. Şöyle böyle beşbin dönüm toprak, koyun, inek, pul-luk mulluk iki kızının eline kalıyordu. Kara Mehmet öldükten sonra herkes bu malın üstüne çullanıvermişti. Kurdun kuşun bile ürküp korktuğu Kara Yusuf müte-gallibenin başında geliyordu. “malları Kara Mehmet’in kızına organlatmayız” diye direniyordu. O güne kadar köyde bir varlık olarak belirmemiş olan Satıkadın, ışıklı bir şahsiyet olarak ortaya çıktı. Üzerine büyük bir iş düşüyordu. Ya boyun eğip maldan mülkten vazgeçmek, elin sığırını gütmek vardı, ya da dayanıp hakkını almak. Kocası “kafası ayık idi, bilgiç idi” diyor. Satıkadın ayık kafayla mücadeleye başlıyor. Hakim, dava vekili, mudde i umumi, ne lazımsa başvuruyor, malını kurtarıyor. Bu mücadele ile o nun adı köyde Satı Ağa olmuştu.

Ankara Valisi Nevzat Tandoğan –“Satıkadın, seni köyün ihtiyar heyetine reis yapacağız” diyor. Satıkadın -“Yapın, Muhtarlık ettik o nu da evvel Allah başarırız” diyor. Vali gülüyor –“Yok yok Satıkadın, seni Ankara’dan mebus namzedi göstereceğiz” diyor. Satıkadın şaşmıyor, “daha iyi ya bu daha yüksek bir iş” diyor. Niçin şaşmıyor. Böyle bir şey bekliyor muydu, ümit edebilir miydi, bilinmez ancak, Satıkadın’ın bir türlü unutamadığı bir hadise var.

Türk kadınının siyasi haklarının tanındığı günlerde Atatürk otomobille İstanbul’a gitmektedir. Halkavun Nahiyesi yola bu mutlu hadiseyi kutlamak için güzel bir tak yapıyor. Kazan Köyünden Satıkadın en leziz yoğurdundan ayran eziyor. Sandığından bindallı elbisesini çıkarıp giyiyor ve ayran bakracı elinde Ata’yı karşılıyor. Kimsede bir bardak ayranı Ata’ya sunmak cesareti yok. Satıkadın köylülerin “seni astırır, kestirir, hiç korkun yok mu?” sözlerine aldırmadan “O’ndan insana fenalık mı gelir?” diye ayran bardağını uzatıyor. Atatürk elbette o esnada Satı-

kadın gerçeğini görmüştür. Mahsulden soruyor, ahvalden soruyor, ne sorduysa cevabını alıyor ve yaver ayrıca Satıkadın'ın künyesini kaydediyor. Günün birinde Milletvekili seçilişinin hikâyesi de işte bu.

Satıkadın Milletvekili seçilmesine vesile olan olayı o zamanlar şöyle anlatmıştı.

“Bir gün gelip de saylav olacağım aklımdan bile geçmezdi. Pederim köyde muhtardı. Sonra yerine ben muhtar oldum gücüm yettiği kadar çiftçilik yaparak geçiniyordum. Silahım tabancam ve bıçağım vardı. Asker zamanında köyün inzibatına ben bakardım. Kadınların içinde ilk defa ben resmen muhtar oldum.

Bundan bir yıl kadar evvel Atatürk Kızılcahamam'a doğru geçiyor diye haber aldım. Hemen köyü temizlettim evleri badana ettirdim, atı çektirdim. Bir şalvar, bir cepken, bir poşu, bir değnek alınca bizim köyün yarım saat ötesinde Halkavun Nahiyesine vardım. Ahali toplandık, Ata'nın gelmesine durakladık. Durakladıktan sonra kamyonlar geldi, Atatürk geldi. Geldikten sonra elini öptüm. Ata'nın eli bana kuzu eli gibi tatlı geldi.

Ata'nın yanında kalakaldım, O bana baktı, ben O'na baktım. Bir de şöyle döndüm baktım köylüler ayran yapmışlar ama vermeye cesaret edememişler. Ben koştum hazırlanmış bardağı alıp Ata'ma verdim. Ayranı içtikten sonra Atam bir bana baktı bir de döndü Müdür Bey'e(Bucak Müdürü) baktı. Müdür Bey benim için Ata'ya:”-Kazan Köyünün Muhtarıdır.” Dedi. Atam bana sordu:

“-Muhtar mısın?” dedi.

“-Muhtarım Atam.

“-Hoşnut musun?”

“-Hoşnudum Atam.”

“-Adın ne?”

“-Bana Kara Mehmet kızı Satı derler Atam.” Dedim.

Bunun üzerine otomobili yürüttüler. Eline vardım ancak bir toka yapabildik.

Aradan birkaç ay geçti, bir gece yarısı köye bekçi geldi, seni nahiyeden bölük komutanı istiyor... diye. Ayağıma mestlerimi çektim, elime bir değnek aldım. Bir yanıma bekçiyi, bir yanıma da köyden komşuyu aldım, yola çıktık. Nahiyeye vardık. Bölük Kumandanı bana:

“-Biz seni köy muhtarlarının başına reis yapacağız” dedi.

“İyi ya olurum, hükümetin emrinde kellem feda olsun.” Dedim.

Oradan atlara bindik köyümüze döndük. Birkaç gün geçtikten sonra köylüler ellerinde gazete ile geldiler. Beni milletvekili adayı göstermişlermiş. Yirmi gün sonrada iki jandarma gelip beni aldılar. Atıma bindim heybeye ekmeğimi koydum. Eşi dostu Allah’a ismarlayıp Ankara Hacı Bayram önünde indik. Üç gün sonra beni İsmet Paşa Enstitüsüne götürdüler. Bluzlar eldivenler, çoraplar, potinler verdiler. Meclise varıp yemin ettikten sonra mebusluğa başladım. Reislik dedikleri meğer mebusluk imiş.

Ankara’nın kenarında iki katlı bir ev tuttum. Mahsus apartman tutmadım ki köylülerim:”Bizim Satı Ankara’ya varınca bizleri unuttu burnu büyüdü” demesinler. Benim hiç boş vaktim yoktur, her gün her saat köyümden beni görmeye gelirler. Kiminin gözleri ağırır, kimi ciğerlerini gösterir. Hepsini alır hastane hastane dolaştırırım, dertlerine deva ararım. Kapım akşama kadar herkese açıktır. Meclise vardığımda Ziraat Encümeninde çalışırım, çok işimiz var.

Borç yiyen kesesinden yer

Satikadın ‘ın Milletvekili seçilişinin ilk günleri, bir gün Atatürk’ün misafiri olarak Çankaya’dadır. Üzerinde şalvarı, futası ve yazması bulunmaktadır. Nevzat Tandoğan:”-Satıkadın, sana bin lira verelim de ihtiyaçlarını tamamla. “-ne parası, ne yapayım bunu” der Satıkadın. Nevzat Bey şaka yollu konuşmasına devam eder.:”-Canım Satıkadın, borç veriyoruz tabii.” O tavrını hiç değıştirmez emin ve sakin:

“-Borç yiyen kesesinden yer” diye cevap verir. Bu bilenmiş keskin zeka Atatürk’ün çok hoşuna gitmiştir.Satikadın eksiklerini tamamlamak için aldığı ödünç bin lirayı Kazan köyünde derhal ihtiyacı olanlara dağıtır.

Bunlar Milletin Vekilleri Değıl Asıllarıdır

1938 yılında halkevinde verilen bir müsamerede Satıkadın bir köylü gurubunun içeri alınmadığını görür. Sebebini sorduğunda kapıdaki görevli “Efendim bugün Milletvekillerinin günü” der. Bunun üzerine Satıkadın köylüleri göstererek, “-Bunlar milletin vekilleri değıl, asıllarıdır.” Diyerek yana çekilir ve köylülere yol gösterir.

O Ne Yapacağını Bilir

Milletvekili olduğu zaman kendisini Ankara'ya Köy Enstitüsüne götürmüşler orada şehirliler gibi giyinmesini istemişlerdi."Hayır" dedi. "Ben köylüyüm, sizin adetlerinizi hem hak edemem, hemde istemem yersiz olur." Bunu Atatürk'e anlattıkları zaman, "O ne yapacağını bilir, ne isterse öyle yapsın, hiçbir şeye zorlamayın" der.

Kendisiyle yapılan ropörtajlardan kesitler.

-Diğer kadın milletvekilleriyle buluştuğunuzda neler konuşuyorsunuz?

-Ben onları gördüğüm zaman soruyorum: Nesiniz? Diye.

-Bekarız, diyorlar.

-Evlenin diyorum, bu kadar aylık aldıktan sonra Atatürk'ümüze asker yetiştirelim.

-Onlar ne diyorlar?

-Gülüyorlar, haklısın, diyorlar. Evlenmeden aciziz, senin kadar kuvvetli değiliz, cılız diyorlar.

-Mecliste kadın Milletvekillerinden en fazla hangisi ile arkadaşsın?

-Benim için hepsi de birdir, bayanlarda baylarda, hepsinden hoşnutuz.

-Mecliste en fazla hangi mevzu hoşunuza gidiyor?

-Hepsine zihnim açıktır. Memleket için olduktan sonra her mevzuudan zevk alıyorum.

-Mecliste hiç söz söyledin mi?

-Kadınlardan şimdilik hiç söz söyleyenimiz yok, bir yıl sonra bende düşündüklerimi döneceğim.

-İlk müdafaa edeceğiniz şey nedir?

-Bence boşanmak olmamalıdır. Kadın efendisi güzelken, zenginken geçiniyor da, sonra bırakıp kaçıyor. Erkeklerde çok defa aynı şeyi yapıyor, çocuklar ortada sefil oluyorlar. Bunları köy illerinde görüyorum da yüreğim sızlıyor. Bunu Mecliste müdafaa edeceğim.

AFET İNAN'DAN
(KÜLTÜR VE SANAT DERGİSİ EYLÜL-1993)
SATI KADIN

İkinci Türk Dil Kurultayı'nın 18 Ağustos 1934 günü İstanbul-Dolmabahçe Sarayı'nda toplanmasına karar verilmişti. Atatürk, o günlerde dil konusuna çok önem veriyor, Çankaya'da, tanınmış dilcilerle sık sık toplantılar yapıyordu. İkinci Türk Dil Kurultayı öncesi, hem bu toplantıya katılmak, hem de bir süre Yalova'da dinlenmek üzere, 16 Temmuz 1934 sabahı otomobile hareket etti. Yanında, Prof.Dr. Afet İnan, İçişleri Bakanı Şükrü Kaya, ordu Müfettişi Org. Fahrettin Altay, Milletvekillerinden Kılıç Ali, Nuri Conker, Salih Bozok, İsmail Hakkı, Hasan Cavit ve yaverleri vardı. Dört arabalık konvoy Kızılcahamam üzerinden Bolu'ya, oradan Adapazarı yoluyla İstanbul'a geliyordu.

Yollar bozuk ve tozluymdu. Konvoy, Ankara yakınlarındaki Kazan Köyü'ne girdi. Köy halkı küçüğüyle, büyüğüyle yollara dökülmüş, Atatürk'ü karşılıyorlardı. Atatürk'ün arabası durdu. Bu arada toz bulutu arasından elinde ayran bakracıyla bir kadın kalabalığı yararak otomobile yaklaştı. Atatürk'ü gördü. Gür bir sesle: (pa-

şam hoş geldiniz! Senin için yer hazırladık, ayran yaptık, hadi insene..) diye seslendi. Bu otuz altı, otuz yedi yaşlarında var yok, Kazan Köyü'nün seçimle gelmiş kadın muhtarı Satıkadın'dı.

Atatürk, Satıkadın'a yollarının uzun olduğunu, her yerde duramayacağını anlatırken, uzattığı buz gibi ayranı içti. Hatta Satıkadın, ayranı önce kendi içmiş, sonra Atatürk'e uzatmıştı. Böylece zehir filan olmadığını göstermek istemişti. Atatürk memnundu, yanındaki Prof.Dr. Afet İnan'a (öğren bakalım bu kim?) dedi. Hikayemizin bundan sonrasını Prof.Dr. Afet İnan'ın bizzat kendisinden dinleyelim:

(Sıcak yaz mevsiminde, otomobille Kızılcahamam yolundayız. O zaman şose Zir ovasından girerdi. Yol boyunca bütün köylüler, Gazi Mustafa Kemal geçecek diye çıkmışlar, birçok yerlerde ağaç dallarından çardaklar yapmışlardı. Kazan Köyü'ne yakın bir yerde durduk. Okul öğrencileri, öğretmenleri ile sıralanmışlardı. Nahiye Müdürü, köy muhtarları, kadınlı-erkekli köylüler hep bir arada idi. Atatürk üstü kapalı yanları açık bir otomobilde. Yanımızda Nuri Conker ve yaveri bulunuyordu. Otomobil durdu fakat o topluluktan cesaret edip yanımıza yaklaşan olmamıştı. İçlerinden birden bire, sırma işlemeli en güzel köylü elbiselerini giymiş, yağız çehreli bir kadın otomobile yaklaştı: "Paşam hoş geldiniz! Senin için yer hazırladık, ayran yaptık, insene..." dedi. Atatürk nezaketle, yolumuzun uzun olduğunu, her yerde durmanın mümkün olamayacağını anlattı. Aynı zamanda bana: "Bu kadın kimmiş sorsana" dedi. Ben O'nunla konuşurken diğer erkeklerde cesaret alarak Atatürk'e yaklaşmışlar, O'nun çeşitli sorularına cevap veriyorlardı. Benim Satıkadın'dan öğrendiğim şu idi. Kendisi Kazan Köyü'nün muhtarı imiş. Seçimle köy idaresinin başına geçmiş. Muhtar Satıkadın ayranı otomobile getirtti. İçtik ve kendisinden köyü hakkında bilgi edinerek, yola devam ediyoruz. Atatürk "işte mebus olacak kadın" dedi. Satıkadın Türk köylü kadınının cesur bir timsali olarak karşımıza çıkmıştı. Atatürk bu köylü kadının ismini ve köyünü kaydetmemi söyledi.

O yıl Aralık ayında Türk kadınlarına Milletvekili seçme ve seçilme hakkını tanıyan kanun yürürlüğe girdi. 1935 yılı şubat ayı başlarında yapılan milletvekili seçiminde de Satıkadın, Türkiye Büyük Millet Meclisine giren ilk kadın üye olmak şerefini kazandı.(Afet İnan, Kemal Atatürk'ü Anarken, Ankara,1956,s:65)

Atatürk
Kızılcahamam'da

SATIKADIN (Sait Arif Terzioğlu-Yazılmayan Yönleriyle Atatürk)

Ankara'da yakıcı bir yaz günü idi. Atatürk beraberinde arkadaşları ve yaverleri olduğu halde Kızılcahamam'a giderken Kazan köyü yakınlarında durmuş ve otomobilinden inmişti. Köyün kadını, genci, yaşlısı, ihtiyarı köylerin içinden geçen, şosedede duran bu yabancı konukları görünce hep koşuştular. Kimi su seğirtti, kimi ayran, bunlardan biri, güğümünden aktardığı soğuk ayranı Ata'ya uzattı:

Bir soğuk ayran içer misiniz, dedi.

Bu çorak iklimin kavurduğu yüzünde bronzlaşmış Türk kadının en bariz ifadelerini taşıyan, bir Türk Anası idi. Böğürüne sıkıştırdığı kundağı biraz daha bastırdıktan sonra, sağ elindeki ayran bardağını uzattı, bekledi. Ata, ayranı kana kana içmiş ve biran durakladıktan sonra ona:

- Senin kocan kim? diye sormuştu

Köylü kadını, yüzü tunçlaşmış, elleri nasırlı bir Türk Anası Ankara'nın kendine has şivesi ile kocasının Sakarya harbinde boğazından yaralanmış bir cengaver olduğunu söyledi. Ata bir soru daha sordu:

- Ne zaman doğdun?

- 1919'da Atatürk Samsun'a çıktığı zaman doğdum.

Ata, bir an düşündü. Yıl 1934 idi. Kadının bu ifadesine göre 15 yaşında olması lazım gelirdi. Hâlbuki karşısındaki kadın 25 yaşlarında görünüyordu tekrar sordu:

- Nasıl olur?

Evet, nasıl olurdu. Bu Satıkadın hiç tereddütsüz, o her zamanki nüktedan haliyle ve memleketin işgal altında geçirdiği acı yılları ima ederek:

- Evet Paşam, ondan evvel yaşamıyordum ki!

Tam 6 çocuklu bu Anadolu kadını 1890 doğmuştu. Kazan köyünün muhtarıydı. Türkiye'deki ilk kadın muhtardı.

-Babam Kara Mehmet'lerden. Kazan'ın muhtarlık mühürü bana ondan miras kaldı. Sizi görmek fırsatını bize bahsettiğiniz için bahtiyarlık duyuyoruz Paşam.

-Peki, kadınların da erkekler gibi çalışıp çalışıp çeşitli mevkilere yükselmesi konusunda ne düşünüyorsunuz?

-Şüphesiz doğrudur. Ve kadınlarımız Cumhuriyet'in mefkûresi altında bunu başarmak azmine sahiptir. Biz kadınlar hedefe yürüyecek ve Cumhuriyet meşalesini her alanda taşıyacağız Paşam.

Mustafa Kemal bu yanıtta son derece memnun olmuştu. Bu konuşma onu bir hayli düşündürdü. Ayrılırken yaverine kadının ismini ve adresini not ettirdi. Daha sonra Satıkadın Büyük Millet Meclisi'ne giren ilk kadın milletvekili oldu.

Satıkadın niçin milletvekili seçildiğini bilmiyordu. Ama Mustafa Kemal onu neden seçtiğini bilecekti. Çünkü kurduğu Cumhuriyet'in temelinde bu ülkenin kadınların da olduğunu biliyordu. Seçmek ve seçilmek onların da haklarıydı. 1923'te İzmir'de yaptığı konuşmasında diyordu ki: "Şuna inanmak lazımdır ki, dünya yüzünde gördüğünüz her şey kadının eseridir."

SATI KADINI A

SÖZLÜK

Acun:Dünya

Beyanname: Beyan, belge

Blake: Kullanılması önlenmiş, el konulmuş

Ceride: Gazete, tutanak

Düstur: Yasaları içeren kitap

Encümen: Alt kurul

Fasıl: Dönem, devre

Fevk: Üst, yukarı

Fırka: Parti, insan topluluğu

İçtima: Toplanma

İçtimai: Toplumla ilgili, toplumsal, sosyal

İnkışaf: Gelişme, gelişim

İntihab: Seçilme

İştirak: Katılım

İtimad: Güven

Kabine: Bakanlar kurulu, hükümet

Kamutay: Meclis

Kanunisani: Ocak

Kavi: Dayanıklı, güçlü, zorlu

Kurultay: Eski Türklerde devlet işlerinin görüşülüp karara bağlandığı meclis

Likayat: Layık olma, yaraşırılık, uygunluk

Lutuf: İyilik, yardım, ihsan

Mahmul: Eskimiş, yüklü, dolu

Mazbata: Tutanak

Mefküre: Ülkü, ideal

Muhtelif: Çeşitli

Mukadderat: Yazgı

Musavi: Eşit

Mustacelen: Çabucak

Müntehip: Seçmen

Müstakil: Bağımsız

Müzakere: Görüşme, konuşma

Namzet: Aday

Ruzname: Gündem, günlük olayların yazıldığı defter

Saylav: Milletvekili, mubus

Tab: Mizaç, huy

Takrir: Önerge

Tebliğ: İleti, mesaj

Terkip: Birleştirme

Tesri-i: Yasama

Tesrinisani: Kasım

Teşekkül: Biçim kazandırma

Teşinevvel: Ekim ayı

Teşkilat-ı Esasiye: Anayasa

Tevekkül: Herhangi bir işte elinden geleni yapıp daha sonrasını Allah'a bırakma

Tevzi: Ad verme, adlandırma

Tevzi: Dağıtma

Tezahür: Belirme, görünme, gözükme, ortaya çıkma

Ulvi: Yüce, eşsiz benzersiz özellikler taşıyan

Zabıt: Tutanak

KAYNAKLAR

- * Yaşar Günel- İlk Köylü Kadın Milletvekili Satıkadın
- * Afetinan, Tarih Boyunca Türk Kadınının Hak ve Görevleri, 1st. 1982, s. 108.
- * I. Enginün-M.Cumbur - C. Özdemir, Millî Mücadelede Türk Kadını, Ank. 1983, s. 14.
aynı e., s. 15; Kemal Arıburnu, Millî Mücadelede İstanbul Mitingleri, Ank. 1975, s. 5-10;
Aynur Mısıroğlu, Kuvayi Milliye'nin Kadın Kahramanları, 1st 1976, s. 48.
- * Arıburnu, a.g.e., s. 12-16; Enver Behnan Şapolyo, istiklal Savaşı Edebiyatı Tarihi, İst. 1967, s. 17; Enginün-
Cumbur-Özdemir, a.g.e., s. 16-18; Tezer Taşkıran, Cumhuriyetin 50. Yılında Türk Kadın Hakları, 1st. 1973, s.
69; Mısıroğlu, a.g.e., s. 48-49.
- * Arıburnu, a.g.e., s. 49.
- * Enginün-Cumbur-özdemir, a.g.e., s. 20.
- * Afetinan, a.g.e., s. 108.
- * Arıburnu, a.g.e., s. 21; Enginün-Cumbur-Özdemir, a.g.e., s. 20-21; Mısıroğlu, a.g.e., s. 50.
- * Afetinan, a.g.e., s. 109.
- * Afetinan, a.g.e., s. 109.
- * Arıburnu, a.g.e., s. 69; Şapolyo, a.g.e., s. 25-26.
- * Arıburnu, a.g.e., s. 69; Afetinan, a.g.e., s. 109; Mısıroğlu, a.g.e., s. 51.
- * Arıburnu, a.g.e., s. 43-44; Şapolyo, a.g.e., s. 31-32.
- * Arıburnu, a.g.e., s. 55.
- * Arıburnu, a.g.e., s. 66-67.
- * Halide Edip, "İstanbul Gençlerine", Hâkimiyet-i Milliye, 285 (7 Eylül 1337/1921).
- * Hâkimiyet-i Milliye, 296 (18 Eylül 1337/1921).
- * Şapolyo, a.g.e., s. 138-139.
- * Akşam, 1096 (12 Teşrinievvel 1337/1921).
- * Hâkimiyet-i Milliye, 9 (1 Teşrin 1337/1921).
- * Hâkimiyet-i Milliye, 97 (15 Kânunusâni 1921)
- * Hâkimiyet-i Milliye, (3 Mart 1921)
- * Hâkimiyet-i Milliye, (10 Mart 1921)
- * Hâkimiyet-i Milliye, (3 Nisan 1921)
- * Enginün-Cumbur-Özdemir, a.g.e., s. 33.
- * Afetinan, "Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti", Büyük Zafer'in 50. Yıldönümüne Armağan, 1st.
1972, s. 196-199; Çaka, Tarih Boyunca Harp ve Kadın, Ank. 1948, s. 41-42.
- * Hâkimiyet-i Milliye, 6 (2 Şubat 1336); Baykal, a.g.e., s. 26-28.
- * Afetinan, a.g.e., s. 134; Afetinan, a.g.m., s. 199-201; Enginün-Cumbur-özdemir, a.g.e., s. 8, 9, 38.
- * Baydar, a.g.m., Cumhuriyet, 28 Haziran 1972; Peker, a.g.e., s. 103.
- * Peker, a.g.e., s. 102; Mısıroğlu, a.g.e., s. 58.
- * Baydar, a.g.m., Cumhuriyet, 30 Haziran 1972; Peker, a.g.e., s. 125.
- * Zehra Celasin, Tarih Boyunca Kadın, İst. 1946, s. 158-159; Çaka, a.g.e., s. 109-110.
- * Taha Toros, "Kurtuluş Savaşında Toroslarda Esir Düşen Fransız Kumandanı Mesmil'in Türkiye Anılan", Mil-
liyet, 12 Ocak 1972; Çaka, a.g.e., s. 58-59.
- * Çaka, a.g.e., s. 59-62.
- * Çaka, a.g.e., s. 67; Mısıroğlu, a.g.e., s. 84-87.
- * Bize bu fikri veren yazı için bkz. H.M., "Kahraman Fatma", Tevhid-i Efkâr, 367-3395 (17 Haziran 1338)'den
naklen I. Enginün - B. Emil - N. Birinci - A. Uçman, Devrin Yazarlarının Kalemile Millî Mücadele ve Gazi
Mustafa Kemal, C. 2, Ank. 1981, s. 863-865.
- * Çaka, a.g.e., s. 73-75; Mısıroğlu, a.g.e., s. 88; Celasin, a.g.e., s. 156.
- * Atatürk'ün Söylev Demeçleri, C. 2, Ank. 1981, s. 147-148.
- * Kadının Osmanlı dönemindeki durumu için şu eserlere bakılabilir. Tezer Taşlar an, Cumhuriyetin 50. Yılın-
da Türk Kadın Hakları, Ank. 1973; A. Afet İnan, Tarih Boyunca Türk Kadınının Hak ve Görevleri, 4.bs. 1st.
1982; Emel Doğramacı, Türkiye'de Kadının Dünü ve Bugünü, Ank. 1989; Şefika Kurnaz. Cumhuriyet Önce-
sinde Türk Kadını (1839-1923) Ank. 1990.,

- * Bu demeklerden bazıları şunlardır: Osmanlı Kadınları Şefkat Cemiyet-i Hayriyesi (1324-1908). Osmanlı Cemiyeti Hayriye-i Nisvaniye (1325-1909), Esirgeme Demeği (1325-1909), Asker Ailelerine Yardıma Hanımlar Cemiyeti (1331-1915), Bkz. Tank Zafer Tunaya, Türkiye'de Siyasal Partiler, C.I. 2. bs. 1st. 1984. s. 476-482; Serpil ÇAKIR "Osmanlı Kadın Demekleri", Toplum ve Bilim, Bahar, 52.1991.
- * Bu yayınlara. Kadınlar Dünyası, Hanımlar lemi, Kadın, Genç Kadın ve Türk Kadını gibi dergiler örnek olarak verilebilir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Emel Asa, 1928'e Kadar Türk Kadın Mecmuaları, İ.Ü. Sosyal Bilimler Enst. Türk Dili ve Edebiyatı, Yüksek Lisans Tezi 1st. 1989. Serpil Çakır, II. Mesrutiyet'te Osmanlı Kadın Hareketi ve Kadınlar Dünyası Dergisi, İ.Ü. Sosyal Bilimler East. Siyaset Bilimi Anabilim Dalı Doktora Tezi, 1991; Fevziye Abdullah Hanel, "Memleketimizde Gençler için Kurulan İlk Dernekler, Gazete ve Dergiler", Belleten, LI/199 (Nisan 1987), s. 281-304; Aynur İlyasoğlu-Deniz Insel. "Kadın Dergilerinin Evrimi", Türkiye'de Dergiler ve Ansiklopediler (1849-1984), 1st. 1984. s. 163-183; Ekrem Işın, "Tanzimat, Kadın ve Gündelik Hayat Tarih ve Toplum Mart 1988, Sayı: 51, c. 9, s.22-27. Gülgün Bolat "Cumhuriyet Öncesi Kadın Demekleri", Atatürk ve Kadın Hakları, Ank. 1983. s. 177-191.
- * Türk kadınının Millî Mücadele'deki faaliyetleri için bkz. Halide Edip Adıvar, Türkün Ateşle İmtihanı, 6.bsk. 1st. 1932; Kemal Anbumu, Millî Mücadele'de İstanbul Mitingleri, 2.bsk. Ank. 1975; İnci Engingün-Müjgan Cumbur-Cahide Özdemir, Millî Mücadele'de Türk Kadını, Ank. 1983; Aynur Mısıroğlu, Kuva-yı Milliye'nin Kadın Kahramanları, 1st. 1976; Cahit Caka, Tarih Boyunca Harp ve Kadın, Ank. 1948; Afet İnan, a.g.e., s. 102. vd.
- * Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Cilt: II, Ank. 1952, s. 148.
- * İttihat ve Terakki Cemiyetinin kadın hakları konusunda çeşitli çalışmalarda bulunduğu bilinmektedir. Tunaya, bu Cemiyetin 1908'de kurulduğu sanılan "Kadınlar Şubesinden bahsetmekle beraber hakkında fazla bilgi bulunamadığına da ifade etmektedir. a.g.e., s. 480.
- * Söz konusu tartışmalar için bkz. TBMM Zabıt Ceridesi, Devre: I, içtima: IV, Cilt: 28, s. 326-330.
- * Fırka hakkında ayrıntılı bilgi için bkz, Zafer Toprak, "Cumhuriyet Halk Fırkasından önce Kurulan Parti, Kadınlar Halk Fırkası". Tarih ve Toplum, Sayı: 51, Mart 1988, Cilt: 9, 8. 30-31; aynı yazar, "Türkiye'de Siyaset ve Kadın: Kadınlar Halk Fırkası'ndan "Arsulusal Kadınlar Birliği" Kongresine (1923-1935)", İ.Ü. Kadın Araştırmaları Dergisi, Sayı: 2. Yıl: 1994, s. 6-7; Nimet Ardic, "Cumhuriyetten sonra Kurulan Kadın Demekler," Atatürk ve Kadın Hakları, Ank. 1983, s. 194-195; Ömer Çaha, Sivil Kadro, Türkiye'de Sivil Toplum ve Kadın, Türkçesi: Ertan Özense, Konya 1996; s. 116.1
- * Serpil Çakır, "Siyasal Yaşama Kanlım Mücadelesinde Türk Kadını", Kadınlar ve Siyasal Yaşam, 1st. 1991, s. 131-141; Toprak, "Türkiye'de Siyaset...", s.6-7; Taşkın, Cumhuriyet'in 50. Yılında..., s. 123.
- * Türk Yurdu, C.III, Numara: 16, Şubat 1926, s. 459; Bernard Caporal; Kemalizmde ve Kemalizm Sonrasında Türk Kadını, Ank. 1982, s. 678-706, Burhan Göksel, Çağlar Boyunca Türk Kadını ve Atatürk, Ank. 1993, s. 165. vd. Taşkın, a.g.e, s. 100-128.
- * Belediye Kanunu'ndaki değişiklik için bkz. TBMM Zabıt Ceridesi, C: 17, Devre: 3, İçtima: 3, s. 3-10.
- * 1934'teki değişiklik için bkz. TBMM Zabıt Ceridesi, Devre: IV, İçtima: IV, Cilt: 25, s. 82-84; Düstur, Tertip: 3, Cilt: 16, s. 36;
- * Meryem Koray "Kadın Siyaset Kala", Her Yönüyle Türkiye'de Kadın Olgusu, yayına hazırlayan: Necla Arat, 2. bsk. 1st. 1995, s. 195-244; Şirin Tekeli, "Türkiye'de Kadının Siyasal Hayattaki Yeri", Türk Toplumunda Kadın, Derleyen'Nermin Abadan Unat, Ank. 1979, s. 399. Türk kadınına siyasal hakların verilmesinde etkili olan faktörler hususunda değişik yorumlara rastlamak mümkündür. Bu yorumlardan biri Ülkede tek parti olarak CHF'nin olmasının batıda Mustafa Kemal'i diktatörlüğe suçlanmasına yol açtığı için, bu görüşü bertaraf etmek ve Türkiye'nin demokratikliğini ortaya koymak için hakların tanındığı (Çaha, a.g.e., s. 114), diğeri ise, bu hakların "siyasal modernizasyon" programının bir gereği olarak "zamanı geldiğinde" gerçekleştirilen bir süreç olarak değerlendiren görüştür Sibel Özbudun, Türkiye'de Kadın Olmak, 1st. 1994. s. 16.
- * Bu konudaki gelişmeler için bkz. "Türk Kadınlığı Sevinç ve Heyecan İçinde", Cumhuriyet, s. 6 Birinci Kanun 1934; "Türk Kadınının Sevinci", Cumhuriyet, 7 Birinci Kanun 1934; "Türk Kadınlarının Zaferi Hariçte Derin Akisler Yaptı", Cumhuriyet, 25 Birinci Kanun 1934,... "Türk Kadınlığının Bayram Günü", Ulus, 6.7. ilkanun 1934; Ayşe Güpçüp, "Türk Kadınlığının Sesi", Ulus, 5 Sonkanun 1935.
- * Cumhuriyet, 8 Birinci Kanun 1934; Ulus, 7 ilkanun 1934.
- * 8 Şubat 1935'te yapılan seçimlerle ilgili olarak gerçekleştirilen ön hazırlıklar (muntehib-i Sani- (ikinci seçmen) seçimleri), adayların tespiti ve illere göre dağılımı ile seçimlerin sonuçlarına ilişkin gelişmeler için bkz. Cumhuriyet, 18 ikinci kanun 1935; aynı gazete, 3,4,5,6,7,8 Şubat 1935" Sayılv Seçimi Dün Bitti", Cumhuriyet, 9 Şubat 1935; "Ankara'da Sayılv Seçimi Başladı", Ulus, 9 İlkkanun 1934; aynı gazete, i 8,20,21,22 Son kanun 1935 ve 3,5,8,9 Şubat 1935. "Sayılv Seçimi Yürüyor", Ulus 17 İlkkanun 1934; Son Posta ve Kurun (Vakit) 4,5,6,8,9 Şubat 1935; Milliyet, 15,21,22,24 İkinci kanun 1935 ve 4, 5,6,9 Şubat 1935.

- * Afet İnan, a.g.e., s. 196; Rauf İnan, "Atatürk ve Türk Kadını", X. Türk Tarih Kongresi, VI. Cilt, 22-26 Eylül 1986, Ank. 1994, s. 2957; Aytunç Altındal, Türkiye'de Kadın (Marksist Bir Yaklaşım), 3. bsk., 1st. 1980, s 160; Neriman Elgin (der), Türk Kadınına Seçme ve Seçilme Hakkı Taniyan 5.12.1934 tarihli ve 2598 Sayılı Kanun ve TBMM Tutanaktan, Ank. 1985. s. 6; Burhan Göksel, Çağlar Boyunca Türk Kadını ve Atatürk, Ank. 1993, s. 168; aynı yazar, "Atatürk ve Kadın Hakları". Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Kasım 1984, Sayı: 1, s.213-235; Tezer Taşkın, Women in Turkey, 1st. 1976, s. 77; Şirin Tekeli, Kadınlar ve Siyasal Toplumsal Hayat, 1st 1982. s. 217; Tekeli bir başka araştırmasında Atatürk'ün tek parti listelerinden 17 kadını aday gösterdiğini yazar. Kadınlar İçin Yazılar, (1977-1987), 1st. 1988, s. 299; İhsan Ezherli işe 1935'te Meclise 17 kadının seçildiğini yazmasına karşın ara seçimde parlamentoya giren Hatice Özgenel'i atlayarak 5. dönemde 17 kadın mebusan bahseder. Dolayısıyla Mecliste yer alan kadın oranının %3.8 olarak verir. Bkz. Ezherli, Türkiye Büyük Millet Meclisi (1920-1992) ve Osmanlı Mebusanı (1877-1920), TBMM Yay. Ank. 1992, s. 149.
- * 12 Ocak 1936da yapılan Ara Seçimi ve Sonuçları için bkz. Ulus, 13 Sonkanun 1936; Son Posta, 13 İkincikanun 1936; Vatan, İkdam, Cumhuriyet, 13 Kanunusani 1936.
- * Kadınlar hakkındaki bu bilgiler çeşitli kaynakların karşılaştırılmasıyla derlenmiştir. Bkz. TBMM Albümü, (1920-1991), Ank. 1994, s. 98-112; TBMM Arşivi, milletvekilleri ait özlük dosyaları, T.C. Parlamenteleri Ansiklopedisi, 23 Nisan 1920-6 Kasım 1983, Yankı-Pamukbank yay.; 5-6 Şubat 1935 tarihli Cumhuriyet, Milliyet, Kurun (Vakit), Son Posta Gazeteleri, TBMM Kütüphane ve Dokümantasyon Müdürlüğü Araştırma servisinden alınan bilgiler.
- * Kadınların siyasetteki rolleri için bkz. Yeşim Arat, "Türkiye'de Kadın Milletvekillerinin Değişen siyasal rolleri. 1934-1980", Ekonomi ve İdari Bilimler Dergisi Cilt: 1, Sayı: 1, (Ki; 1987), s. 45-66.
- * Tekeli, Kadınlar ve Siyasal... s.286.
- * 2 Mart 1935 tarihli Ulus, Kurun (Vakit), Son Posta, Milliyet ve Cumhuriyet Gazeteleri
- * TBMM Yıllık, Devre: V, s. 345-346.
- * a.g.e., Devre: V, İçtima: 4, s. 222.
- * a.g.e.,s.228.
- * TBMM Zabıt Ceridesi C. 11, s. 236-237,332
- * a.g.e.,C. 18,8.252.
- * a.g.e., C. 26, s. 487. a.g.e., c. 25, s. 214,265.
- * a.g.e.,C.25,s.214,265. 32a.g.e.,C. 19,5.40-41.
- * Kâmile Şevki Mutlu, "Türkiye'de Kadın Doktorlar", 50. Yıl Armağanı, C.II, Erzurum,1974, s. 85-100.

SATIKADIN
D.1890 - Ö.19.3.1956

SATIKADIN
AİLE FOTOĞRAFLARI

SATIKADIN'IN EVİ

KÖY CAMİİ

KÖY ÇEŞMESİ

Cumhuriyet yılları

"İlahi Anadolu Kadınları..."

Türkçe Cumhuriyetin temelini atan Mustafa Kemal Atatürk'ün 1924'te kurduğu Meclis'te ilk kadın milletvekili olan Satı Kadın. Atatürk'ün kadınlara verdiği önem ve kadınlara kazandırdığı hakları gösteren fotoğraflar ve belgeler.

"Bu an unutulmaz bir gündür. Kadınlara hakları verilmiştir. Bu hakları kullanmaları için çalışmalıyız. Milletimizin geleceği için kadınlara hakları verilmiştir. Bu hakları kullanmaları için çalışmalıyız."

Atatürk dedi ki...

- 1. "Kadınlar, Türk Milleti'nin geleceğidir. Onları eğitmek, onları çalışmaya sevk etmek, onları haklarına kavuşturmak, onların hayatlarını yükseltmek, onların mutluluğuna çalışmaktır."
- 2. "Kadınlar, Milletimizin geleceğidir. Onları eğitmek, onları çalışmaya sevk etmek, onları haklarına kavuşturmak, onların hayatlarını yükseltmek, onların mutluluğuna çalışmaktır."

1935 yılında Meclis'te konuşan Mustafa Kemal Atatürk. Kadınlara hakları verilmiştir. Bu hakları kullanmaları için çalışmalıyız.

SAVAŞ KILIĞI VE İZZETİ
Atatürk, 23 Aralık 1935'te Meclis'te konuşurken kadınlara hakları verilmiştir. Bu hakları kullanmaları için çalışmalıyız.

Büyük Millet Meclisi'nde ilk kadın milletvekili: Satı Kadın

Mustafa Kemal bu yarıttan son derece memnun olmuştur. Bu konuşma onu bir hayli dışlandırdı. Ayrılmış yarıvire kadının ismini ve adresini not ettirdi. Daha sonra Satı Kadın Büyük Millet Meclisi'ne giren ilk kadın milletvekili oldu.

Satı Kadın için milletvekili seçildiğini biliyordu. Ama Mustafa Kemal onu neden seçtiğini bilecekti. Çünkü kurduğu Cumhuriyet'in temelinde bu ülkenin kadınlardan da oluştuğu biliyordu. Seçmek ve seçilmek onların da haklarıydı. 1923'te, İzmir'de yaptığı bir konuşmasında diyor ki: "Sunan inamnak kadımlar ki, dünya yüzünde gördüğünüz her şey kadının eseridir."

Satı Kadın, kadınlara milletvekili seçme ve seçilme hakkının 5 Aralık 1924'te Anayasa'da yer alınmasından ardından yapılan ilk genel seçimlerde 5. Dönem (1935-1939) Ankara Milletvekili olarak Meclis'e görev yaptı. 1935'te, 13 kadın vekil Meclis'e girmişti. Satı Kadın birliğe milletvekili seçilen ve Meclis'e giren diğer kadınlardan şunlardır:

- Mebrure Gönenç (Alyon), Sekibe İhsel (Bursa), Huriye Oriz (Diyarbakır), Dr. Fatma Memik (Edirne), Nakiye Elçin (Erzurum), Falye Oymen (İstanbul), Feriye Gözbuğ (Kastamonu), Beziç Morova (Konya), Mihre Beltaş (Malatya), Meliha Ulas (Samsun), Esma Naimen (Seyhan), Sabiha Görkay (Sivas), Seniha Hızır (Trabzon).

Ankara'da yalaca bir yaz günü idi. Atatürk beraberinde arkadaşları ve yaverleri olduğu halde Kızılcahanım'a giderken Kazan köyünde durmuş ve otomobillerden inmişti. Köyün kadını, genç, yaşlısı, ihtiyar konuşan birçok kişi hep koşuştular. Kimi su sevdirtti, kimi ayran. Bunlardan biri, gülmekten altardığı soğuk ayranı Ata'ya uzattı: "Bir soğuk ayran içer misiniz?"

Bu çorak iklimin kavurduğu bronzlaşmış yüzünde Türk kadınının en bariz ifadelerini taşıyan bir Türk anası idi. Bögürüne sılaştırdığı kunduzi biraz daha bastırıldan sonra, sağ elindeki ayran bardağın uzağı, belledi. Atatürk, ayranı içtilerden sonra sordu: "Senin kocan kim?"

Köylü kadın, yüzi tuğlaşmış, elleri çabır bir Türk anası, kendine özgü üsüyle kocasının Sakarya harbinde kazandırdığı yaralanmış bir cengaver olduğunu söyledi. Ata bir soru daha sordu: "Zaman doğdu mu?"

"19'da, Atatürk Samsun'a çıktığı zaman doğdu mu?" "Evet Paşam, o zaman ki kadınımdı. Yı 1934'te, Kazan köyüne göçte 15 yaşında kazandırdı. Halbuki karşısında kadını 45 yaşlarında görüyordum. "Soru sordu: "Nasıl olur?"

"Satı Kadın hiç tereddütüz, o her zaman ki nüktedan haliyle ve memleketin ılgal altında geçirdiği acı yılları ima ederek yanıtladı: "Evet Paşam, o zaman evvel yaşamıyordum ki!"

Tam 6 çocuklu bu Anadolu kadını, 1935'te doğmuştu. Kazan köyünün en zengin ailesi olan İzzetli'ye dekti ilk muhtar kadını.

"Kadınlar, Milletimizin geleceğidir. Onları eğitmek, onları çalışmaya sevk etmek, onları haklarına kavuşturmak, onların hayatlarını yükseltmek, onların mutluluğuna çalışmaktır."

871

Hatı Çırpan

Karamehmet 1890 Bitik Kazan Köyü

Hususi. Çiftçi, Kazan köyü muhtarı

Ankara: V. ölmüştür.

5. Dönem
871

Seçim dairesi	Ankara	I Serleri	
Adı	Hatı	İlmi rütbeleri	
Soyadı	Çırpan	Meslek ve meşguliyet	Çiftçilik
Babasının ve Anasının adı	Kara Mehmet Emine	Evli olup olmadığı kaç çocuğu bulunduğu	Evliyim ve 6 çocuğum var
Doğduğu yer	Kazan Köyü	Seçimden önceki son memuriyeti	Kazan Köyü muhtarı
Oturduğu yer	Bitik nahiyesine bağlı Kazan Köyü	Memur değilse seçimden evvel son vaziyeti	
Doğum tarihi	306	Seçim mezbatasının tarihi	8 - 2 - 935
Tahsili	Hususi tahsil görmekteyim	Kaç reyle sayılabılığa seçildiği	1273
Bildiği diller		Mazbatasının Meclis genel heyetince tastiki tarihi (*)	
Nerde ihtisas olduğu		Meclise iltihak tarihi	1 Mart 935

Cumhuriyetimizin kurucusu Büyük Önder Atatürk'ün Türk kadınına 05 Aralık 1934 tarihinde çıkan kanun gereği seçme ve seçilme hakkı tanınmasıyla birlikte Kazan Köyünden meclise giren ilk kadın milletvekilimiz.

Satı ÇIRPAN

Doğum : 1890- Tekke Köyü

Ölüm : 19.03.1956

Dönemi: 08.02.1935-V. Dönem Ankara Milletvekili

Anıtın üzerine rölyefte Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Gazi Mustafa Kemal ATATÜRK'ün figürü. Altında 5. Dönem Erzurum milletvekili Meclis Başkanı Necip Asım YAZIKSIZ. Diğer ise ilk kadın milletvekili Satı ÇIRPAN'a aittir.

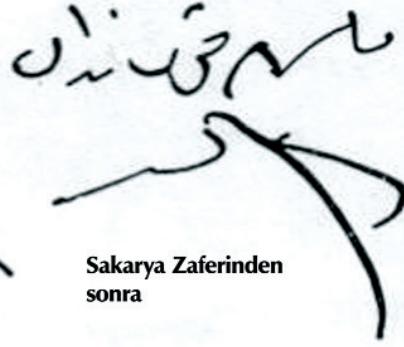
Dünyada hiçbir milletin kadını "Ben Anadolu kadınından daha fazla çalıştım, milletimi kurtuluş ve zafere götürmekte Anadolu kadını kadar himmet gösterdim diyemez"

Mustafa Kemal ATATÜRK

ATATÜRK'ÜN İMZALARI VE MÜHRÜ

Anadolu ve Rumeli
Müdafaa-i Hukuk Heyet-i
Temsiliye başkanı iken (11
Eylül-23 Nisan)

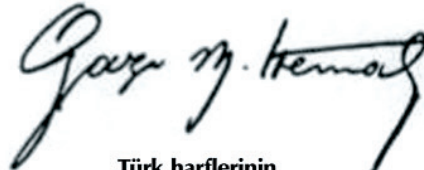
Sakarya Zaferinden
sonra

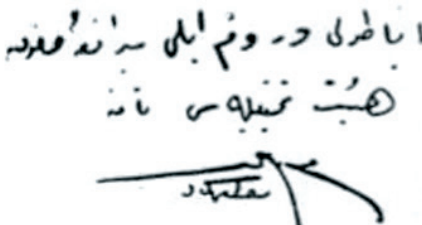
Anafartalar grubu
komutanı iken(1915)

Soyadı aldıktan sonra(26
Kasım 1934'ten sonra).

Türk harflerinin
kabulünden sonra.

Başkumandan iken
(10 Ekim 1922)

Türkiye Büyük Millet
Meclisi, Mustafa Kemal'in
mührü

İlk Kadın Milletvekillerinden

Kadınların ilk kez oy kullandığı T.B.M.M 5. Dönem Seçimleri 8 Şubat 1935'te yapıldı ve 17 kadın milletvekili ilk kez meclise girdi. Satı Kadın Ankara'dan Milletvekili olarak seçildi. Ara seçimlerde bu sayı 18'e ulaştı. Satı Kadın 1890'da Kazan'da doğdu. Milli savaşa malû olmuş bir askerinin eşi idi. Beş çocuğu vardı. Çiftçilikle uğraşan Satı Kadın, hususi eğitim gördü. Seçildiğinde Kazan Köyü muhtarıydı. Bir dönem milletvekilliği yaptı. Atatürk'le hatırası Sait Arif Terzioğlu'nun "yazılmayan yönleriyle Atatürk" adlı eserinden alınmıştır. Ankara'da yakıcı bir yaz günü idi. Atatürk beraberinde arkadaşları ve yaverleri olduğu halde Kızılcahamam'a giderken Kazan Köyü yakınlarında durmuş ve otomobilinden inmişti. Köyün kadını, genci, yaşlısı, ihtiyar köylerin içinden geçen şosedeki duran ve yabancı konukları görünce hep koşuşturdular. Kimi su seyyir etti, kimi ayran, bunlardan biri güğümünden aktardığı soğuk ayranı Ata'ya uzattı.

- Bir soğuk ayran içer misiniz, dedi.

Bu çorak iklimin kavurduğu yüzünde bronzlaşmış Türk kadınının en bariz ifadelerini taşıyan bir Türk anası idi. Böğürüne sıkıştırdığı kundağı biraz daha bastırdıktan sonra, sağ elindeki ayran bardağını uzattı, bekledi. Ata, ayranı kana kana içmiş ve biraz durakladıktan sonra ona:

- senin kocan kim? Diye sormuştu.

Köylü kadını, yüzü tunçlaşmış elleri nasırlı bir Türk anası Ankara'nın kendine has şivesi ile kocasının Sakarya Harbi'nde boğazından yaralanmış bir cengaver olduğunu söyledi.

Ata bir soru daha sordu:

- Ne zaman doğdun?

- 1919'da Atatürk Samsun'a çıktığı zaman doğdum.

Ata bir an düşündü. Yıl 1934 idi. Kadının bu ifadesine göre 15 yaşında olması lazım gelirdi. Halbuki karşısındaki kadın 25 yaşlarında görünüyordu tekrar sordu:

- Nasıl olur?

Evet, nasıl olurdu. Bu Satı Kadın hiç tereddütsüz, o har zamanki nüktedan haliyle ve memleketin işgal altında geçirdiği acı yılları ima ederek:

- Evet Paşam, ondan evvel yaşamıyordum ki!

Tam 6 çocuklu bu Anadolu Kadını 1890 doğumluydu. Kazan Köyünün muhtarıydı. Türkiye'deki ilk kadın muhtardı.

- Babam Kara Mehmet'lerden Kazan'ın muhtarlık mühürü bana ondan miras kaldı.

Sizi görmek fırsatının bize bahsettiğiniz için bahtiyarlık duyuyoruz Paşam.

- Peki kadınlarında erkekler gibi çalışıp çalışıp çeşitli mevkilere yükselmesi konusunda ne düşünüyorsunuz?

- Şüphesiz doğrudur. Ve kadınlarımız cumhuriyetin mefkuresi altında bunu başarmak azmine sahiptir. Biz kadınlar hedefe yürüyecek ve cumhuriyet meşalesini her alanda taşıyacağız paşam.

Mustafa Kemal bu yanıtın son derece memnun olmuştu. Bu konuşma onu hayli düşündürdü. Ayrılırken yaverine kadının ismini ve adresini not ettirdi.

Satı Kadın niçin milletvekili seçildiğini bilmiyordu. Ama Mustafa Kemal onu neden seçeceğini bilecekti. Çünkü kurduğu cumhuriyetin temelinde bu ülkenin kadınlarında olduğunu biliyordu. Seçilmek onların da haklarıydı. 1923'te İzmir'de yaptığı konuşmasında diyor ki: "şuna inanmak lazımdır ki, dünya yüzünde gördüğünüz her şey kadının eseridir."

HATI(SATI) ÇIRPAN MECLİSE, TÜM VEKİLLERLE BERABER 1 MART 1935 TARİHİNDE KATILIR.

Hatı Çırpan'ın faaliyetleri: Seçildiği encümenler vazife tarihleri, dönemleri.

Fevkalade İçtima

Seçildiği Encümenler: Ziraat Encümeni azalığına 7.3.1936

Birinci İçtima

Seçildiği Encümenler: Ziraat Encümeni azalığına. 6.11.1935

Diğer Seçimler:

Kamutay namına şehitliklere çelenk koyma hey'etin 31.7.1936 tarih ve 954 nolu kararıyla.

İkinci İçtima

Seçildiği Encümenler: Ziraat Encümeni 9.11.1936

Üçüncü İçtima

Seçildiği Encümenler: Ziraat Encümeni azalığına 5.11.1937

Dördüncü İçtima

Seçildiği Encümenler: Ziraat Encümeni azalığına. 7.11.1938

